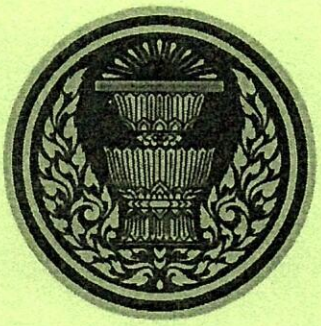

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

เอกสารประกอบการพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...

บรรจุระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๕/๒๕๕๐
วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๐ **อ.พ. ๗/๒๕๕๐**

จัดทำโดย
สำนักกฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

WWW.SENATE.GO.TH

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

เอกสารประกอบการพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...

บรรจุระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๕/๒๕๕๐
วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๐ **อ.พ. ๗/๒๕๕๐**

จัดทำโดย
สำนักกฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
WWW.SENATE.GO.TH

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... บรรจุระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๕/๒๕๕๐ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๐

เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในราชการของวงงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นสารประโยชน์ในเชิงอ้างอิงเบื้องต้น เพื่อประกอบการพิจารณาของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
มกราคม ๒๕๕๐

เอกสารประกอบการพิจารณา
จัดทำโดย

นายนัฑ ผาสุข ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย
นายสุชาติ พื้นทองคำ ผู้อำนวยการกลุ่มงานกฎหมาย ๒
นางสาวนภพร ชวรงคกร นิติกร ๖ นางสาวจินดา สัตยาธิฐานวาณิชย์ นิติกร ๔
นางสาวน้ำฝน ราชสมบัติ นิติกร ๔ นางสาวสุวรรณภา พรมพิมพ์ วิทยากร ๕
นางสิริกันย์ ส่องแสง เจ้าพนักงานธุรการ ๖ นางกาญจนา ว่าบ้านเลน เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ๒
กลุ่มงานกฎหมาย ๒ สำนักกฎหมาย โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๙๖

ผลิตโดย

กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักการพิมพ์ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๗๔๑ - ๔๒
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สารบัญ

หน้า

ส่วนที่ ๑ บทสรุปสำหรับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ความเป็นมา สรุปสาระสำคัญ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
ตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง) กับ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

- บทสรุปสำหรับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๑
- ความเป็นมาของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
  ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ๕
- สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
  ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ๗
- บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
  ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ๑๗
- ตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
  (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง) กับ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
  ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
  คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ ๓๗

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

- คำชี้แจงความจำเป็นในการตรากฎหมายพิจารณาความแพ่ง ๖๓
- ข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
  ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ๖๗
- การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส ๗๗

ส่วนที่ ๓ ภาคผนวก

- ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
  วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ ๙๕
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
  (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง) ๑๐๙
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
  วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๒ ..... ๑๔๓
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
  วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๘ ..... ๑๔๗

ส่วนที่ ๑

บทสรุปสำหรับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ความเป็นมา สรุปสาระสำคัญ

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

ตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความแพ่ง (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง)

กับ

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

บทสรุปสำหรับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... เสนอโดย**คณะรัฐมนตรีชุดที่มี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๐**

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับการมาศาลของพยาน หลักเกณฑ์การนำสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อให้มีความชัดเจน รวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพสังคมและการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี (แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๘๕ มาตรา ๘๘ มาตรา ๘๙ มาตรา ๙๓ มาตรา ๙๕ มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๘ มาตรา ๑๑๑ มาตรา ๑๑๒ และมาตรา ๑๑๕ และเพิ่มมาตรา ๘๔/๑ มาตรา ๙๕/๑ มาตรา ๑๐๑/๑ มาตรา ๑๐๑/๒ มาตรา ๑๐๓/๑ มาตรา ๑๐๓/๒ มาตรา ๑๐๓/๓ มาตรา ๑๐๔ วรรคสอง มาตรา ๑๐๖/๑ มาตรา ๑๒๐/๑ มาตรา ๑๒๐/๒ มาตรา ๑๒๐/๓ มาตรา ๑๒๐/๔ มาตรา ๑๒๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๒๘/๑)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในภาค ๑ ลักษณะ ๕ ว่าด้วยพยานหลักฐานแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาด้านเทคโนโลยีของประเทศในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... มีเนื้อหารวม ๒๒ มาตรา โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑) ปรับปรุงความในมาตรา ๘๔ โดยกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำร้องทั้งหลายที่ยื่นต่อศาลเพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ เป็นผู้มีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งเพิ่มเติมจากกฎหมายปัจจุบันที่กำหนดให้คู่ความมีหน้าที่

นำสืบเฉพาะข้อเท็จจริงที่สนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตนเท่านั้น (ร่างมาตรา ๓)

๒) เพิ่มความเป็นมาตรา ๘๔/๑ เพื่อกำหนดให้ชัดเจนว่าพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีจะต้องเป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีเท่านั้น เว้นแต่เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำสืบ (ร่างมาตรา ๔)

๓) ปรับปรุงความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๘๘ โดยกำหนดระยะเวลาการยื่นบัญชีระบุพยานให้กระทำก่อนวันชี้สองสถาน พร้อมทั้งจัดเตรียมสำเนาบัญชีระบุพยานเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไป ทั้งนี้ เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสในการเตรียมคดีเพื่อพิสูจน์ข้ออ้าง ข้อเถียงของตนได้ในเวลาที่เหมาะสม (ร่างมาตรา ๕)

๔) ปรับปรุงความในมาตรา ๘๙ เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายสามารถนำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อพิสูจน์ต่อพยานได้โดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบันคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบก่อนไม่อาจอาศัยมาตรานี้ เพื่อนำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อพิสูจน์ต่อพยานของคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำพยานมาสืบภายหลังได้ (ร่างมาตรา ๖)

๕) ปรับปรุงความในมาตรา ๙๓ เพื่อให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะอนุญาตให้นำสืบสำเนาหรือพยานบุคคลแทนต้นฉบับเอกสารที่นำมาไม่ได้ เฉพาะกรณีที่การนำมามิได้นั้นมิใช่เกิดจากพฤติการณ์ที่ผู้อ้างต้องรับผิดชอบเท่านั้น และเพิ่มเติมกรณีที่ศาลสามารถรับฟังสำเนาเอกสารแทนต้นฉบับเอกสารขึ้นอีกกรณีหนึ่ง (ร่างมาตรา ๗)

๖) ปรับปรุงความในมาตรา ๙๕ เพื่อกำหนดให้มาตรา ๙๕ เป็นมาตราที่กล่าวถึงพยานบุคคลที่รับฟังได้เท่านั้น (ร่างมาตรา ๘)

๗) เพิ่มความเป็นมาตรา ๙๕/๑ เพื่อกำหนดความหมายของพยานบอกเล่าว่าอาจเป็นพยานบุคคลหรือเอกสารหรือวัตถุอื่นใดก็ได้ พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานบอกเล่า (ร่างมาตรา ๙)

๘) เพิ่มความเป็นมาตรา ๑๐๑/๑ และมาตรา ๑๐๑/๒ เพื่อเพิ่มเติมให้กระบวนการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา ๑๐๑ มีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ร่างมาตรา ๑๐)

- มาตรา ๑๐๑/๑ กำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานไว้ก่อนได้โดยไม่ต้องหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อศาลหากเป็นกรณีฉุกเฉิน นอกจากนั้นยังให้ศาลมีอำนาจมีคำสั่งให้ยึดหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานต่อศาลไว้ก่อนชั่วคราวด้วยก็ได้

- มาตรา ๑๐๑/๒ กรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้ยึดหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากคำสั่งของศาลในกรณีดังกล่าว

๙) เพิ่มความเป็นมาตรา ๑๐๓/๑ มาตรา ๑๐๓/๒ และมาตรา ๑๐๓/๓ (ร่างมาตรา ๑๑)

- มาตรา ๑๐๓/๑ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานศาลทำการ

สืบพยานหลักฐานนอกศาลแทนได้ แต่อย่างไรก็ตามต้องเป็นกรณีที่คู่ความตกลงกันเท่านั้น

- มาตรา ๑๐๓/๒ เพื่อให้คู่ความสามารถตกลงกันในเรื่องวิธีการสืบพยานหลักฐานได้

- มาตรา ๑๐๓/๓ เพื่อให้อำนาจแก่ประธานศาลฎีกาที่จะออกข้อกำหนดใดๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานได้

๑๐) เพิ่มความเป็นวรรคสองของมาตรา ๑๐๔ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลในการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าหรือบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาล (ร่างมาตรา ๑๒)

๑๑) ปรับปรุงความในมาตรา ๑๐๖ เพื่อให้อำนาจแก่ศาลที่จะสั่งให้คู่ความแถลงถึงความเกี่ยวพันของพยานกับข้อเท็จจริงในคดี เพื่อที่ศาลจะได้ทราบว่ามีความจำเป็นจะต้องเรียกพยานดังกล่าวมาศาลหรือไม่ (ร่างมาตรา ๑๓)

๑๒) เพิ่มความเป็นมาตรา ๑๐๖/๑ เพื่อกำหนดพยานบุคคลซึ่งห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยาน คือ กรณีตาม (๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่กรณีตาม (๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา และ (๓) ผู้ที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมาย ให้ออกคำบอกกล่าวแทนตามมาตรา ๑๐๘ วรรคสามเดิม ดังนั้นบุคคลดังกล่าวจะไปศาลหรือไม่ก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๔)

๑๓) ปรับปรุงความในมาตรา ๑๐๘ เพื่อให้สอดคล้องกับการเพิ่มความในมาตรา ๑๐๖/๑ (ร่างมาตรา ๑๕)

๑๔) ปรับปรุงความในมาตรา ๑๑๑ และมาตรา ๑๑๒ (ร่างมาตรา ๑๖)

- มาตรา ๑๑๑ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

- มาตรา ๑๑๒ เพื่อมิให้บุคคลตาม (๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ที่มาศาลต้องสาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ และเพื่อให้เด็กอายุตั้งแต่สิบสี่ปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปี พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนาไม่ต้องสาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ รวมถึงกรณีที่ตกลงกันว่าไม่ต้องกล่าวคำปฏิญาณด้วย

๑๕) ปรับปรุงความในมาตรา ๑๑๕ เพื่อให้บุคคลตามมาตรา ๑๐๖/๑ (๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และ (๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ที่มาเป็นพยานมีสิทธิเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้ แต่บุคคลตามมาตรา ๑๐๖/๑ (๓) ผู้ที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมาย หากมาเป็นพยานจะไม่เบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายที่ให้เอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันนั้น (ร่างมาตรา ๑๗)

๑๖) เพิ่มความเป็นมาตรา ๑๒๐/๑ มาตรา ๑๒๐/๒ มาตรา ๑๒๐/๓ และมาตรา ๑๒๐/๔ (ร่างมาตรา ๑๘)

- มาตรา ๑๒๐/๑ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่จะให้คู่ความมีสิทธิเสนอบันทึกถ้อยคำของพยานแทน

การซักถามพยานนั้นได้ ทั้งนี้ เพื่อลดระยะเวลาในการสืบพยานในรายละเอียดลง แต่ผู้ให้ถ้อยคำดังกล่าวจะต้องมาศาล เพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามติง เพื่อความยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย มิฉะนั้น ศาลจะปฏิเสธไม่รับฟังบันทึกถ้อยคำนั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กำหนด

- มาตรา ๑๒๐/๒ เพื่อให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำของผู้ให้ถ้อยคำ ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการเบิกความเฉพาะกรณีที่คู่ความมีคำขอร่วมกันเท่านั้น

- มาตรา ๑๒๐/๓ เพื่อกำหนดรายละเอียดของบันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๑๒๐/๑ และมาตรา ๑๒๐/๒

- มาตรา ๑๒๐/๔ เพื่อให้คู่ความนำเทคโนโลยีในเรื่องระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ เพื่อสืบพยานบุคคลนอกศาลได้ โดยตนเองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

๑๗) เพิ่มความเป็นวรรคสองของมาตรา ๑๒๑ เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว (ร่างมาตรา ๑๙)

๑๘) เพิ่มความเป็นมาตรา ๑๒๘/๑ เพื่อให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มาสนับสนุน เพื่อนำไปสู่การเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย (ร่างมาตรา ๒๐)

ความเป็นมาของร่างพระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... เสนอโดยคณะรัฐมนตรี ชุดที่มี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๐

โดยที่ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... คณะรัฐมนตรี ชุดที่มี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาลงมติอนุมัติหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๗ ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอและให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีการับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปแก้ไขเพิ่มเติมตามประเด็นอภิปรายของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๗ (ฝ่ายกฎหมาย) แล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีก่อนส่งคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา แล้วนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป โดยมีมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๗ **ซึ่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว แต่ได้ค้างการพิจารณาในวาระที่สองของวุฒิสภา** จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ ได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๔๙ จึงทำให้อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีผลเป็นอันสิ้นสุด

ต่อมาคณะรัฐมนตรีชุดที่มี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๐ เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอและให้ส่งคณะกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ก่อนนำเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติกำหนดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ต่อไป

สรุปสาระสำคัญ
ของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

๑. หลักการและเหตุผล

๑.๑ หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับการมาศาลของพยาน หลักเกณฑ์การนำสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อให้มีความชัดเจน รวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพสังคมและการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๔ มาตรา ๘๘ มาตรา ๘๙ มาตรา ๙๓ มาตรา ๙๕ มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๘ มาตรา ๑๑๑ มาตรา ๑๑๒ และ มาตรา ๑๑๕ และเพิ่มมาตรา ๘๔/๑ มาตรา ๙๕/๑ มาตรา ๑๐๑/๑ มาตรา ๑๐๑/๒ มาตรา ๑๐๓/๑ มาตรา ๑๐๓/๒ มาตรา ๑๐๓/๓ มาตรา ๑๐๔ วรรคสอง มาตรา ๑๐๖/๑ มาตรา ๑๒๐/๑ มาตรา ๑๒๐/๒ มาตรา ๑๒๐/๓ มาตรา ๑๒๐/๔ มาตรา ๑๒๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๒๘/๑)

๑.๒ เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในภาค ๑ ลักษณะ ๕ ว่าด้วย พยานหลักฐานแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาด้านเทคโนโลยีของประเทศในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๒. ชื่อร่างพระราชบัญญัติ (ร่างมาตรา ๑)

พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....”

๓. คำปรารภ

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

๔. วันใช้บังคับ (ร่างมาตรา ๒)

พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

๕. บทรักษาการตามพระราชบัญญัติ (ร่างมาตรา ๒๒)

ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

๖. เนื้อหาของพระราชบัญญัติ

๖.๑ ให้คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงเป็นผู้มีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างนั้น (ร่างมาตรา ๓)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๘๔ การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีใดจะต้องกระทำโดยอาศัยพยานหลักฐานในสำนวนคดีนั้น เว้นแต่

(๑) ข้อเท็จจริงซึ่งรู้กันอยู่ทั่วไป

(๒) ข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือ

(๓) ข้อเท็จจริงที่คู่ความรับหรือถือว่ารับกันแล้วในศาล

๖.๒ ข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำสืบ (ร่างมาตรา ๔)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๘๔/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๘๔/๑ คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนข้อหา ข้ออ้างข้อต่อสู้ หรือข้อเถียงในคำคู่ความของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงที่ปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว สำหรับข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงนั้น ประธานศาลฎีกาอาจออกข้อกำหนดตามมาตรา ๑๐๓/๓ เพื่อวางแนวทางในเรื่องดังกล่าวได้

๖.๓ กำหนดระยะเวลาการยื่นบัญชีระบุพยาน (ร่างมาตรา ๕)

ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๘๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๘๘ เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด หรือมีความจำนงที่จะให้ศาลตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นต่อศาลก่อนวันชี้สองสถาน หรือในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถานให้ยื่นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ซึ่งบัญชีระบุพยาน โดยแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้าง และรายชื่อที่อยู่ของบุคคล วัตถุ หรือสถานที่ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยาน หรือขอให้ศาลไปตรวจหรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล

๖.๔ การนำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อพิสูจน์ต่อพยานของคู่ความฝ่ายอื่น (ร่างมาตรา ๖)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๘๙ คู่ความฝ่ายใดประสงค์จะนำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อพิสูจน์ต่อพยานของคู่ความฝ่ายอื่นในกรณีต่อไปนี้

(๑) หักล้างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขถ้อยคำพยานในข้อความทั้งหลายซึ่งพยานเช่นว่านั้นเป็นผู้รู้เห็น หรือ

(๒) พิสูจน์ข้อความอย่างหนึ่งอย่างใดอันเกี่ยวด้วยการกระทำ ถ้อยคำ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นใดซึ่งพยานเช่นว่านั้นได้กระทำขึ้น

ให้คู่ความฝ่ายนั้นถามค้านพยานดังกล่าวเสียในเวลาที่พยานเบิกความ เพื่อให้พยานมีโอกาสอธิบายถึงข้อความเหล่านั้น แม้ว่าพยานนั้นจะมิได้เบิกความถึงข้อความดังกล่าวก็ตาม

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายนั้นมิได้ถามค้านพยานของคู่ความฝ่ายอื่นไว้ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ต่อมานำพยานหลักฐานมาสืบถึงข้อความนั้น คู่ความฝ่ายอื่นที่สืบพยานนั้นไว้ชอบที่จะคัดค้านได้ ในขณะที่คู่ความฝ่ายนั้นนำพยานหลักฐานมาสืบ และในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่ามานั้น

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ต่อพยานตามวรรคหนึ่งแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลว่า เมื่อเวลาพยานเบิกความนั้นตนไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงข้อความดังกล่าวมาแล้ว หรือถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านี้ ศาลจะยอมรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านี้ก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะขอให้เรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาสืบอีกก็ได้ หรือเมื่อศาลเห็นสมควรจะเรียกมาสืบเองก็ได้

๖.๕ กำหนดหลักเกณฑ์การอ้างเอกสารเป็นพยานหลักฐาน (ร่างมาตรา ๗)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๙๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๙๓ การอ้างเอกสารเป็นพยานหลักฐานให้ยอมรับฟังได้เฉพาะต้นฉบับเอกสารเท่านั้น เว้นแต่

(๑) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแล้ว ให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเช่นว่านั้นเป็นพยานหลักฐาน

(๒) ถ้าต้นฉบับเอกสารนำมาไม่ได้ เพราะสูญหาย ถูกทำลาย หรือไม่สามารถนำมาได้โดยประการอื่น อันมิใช่เกิดจากพฤติการณ์ที่ผู้อ้างต้องรับผิดชอบ หรือเมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องสืบสำเนาเอกสารหรือพยานบุคคลแทนต้นฉบับเอกสารที่นำมาไม่ได้นั้น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบแทนก็ได้

(๓) ต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้น จะนำมาแสดงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากทางราชการเสียก่อน อนึ่ง สำเนาเอกสารซึ่งหัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการผู้มีอำนาจหน้าที่ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี ได้รับรองว่าถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพียงพอในการที่จะนำมาแสดง เว้นแต่ศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น

(๔) เมื่อคู่ความฝ่ายที่ถูกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยานหลักฐานยันตนมิได้คัดค้านการนำเอกสารนั้นมาสืบตามมาตรา ๑๒๕ ให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเอกสารเช่นว่านั้นเป็นพยานหลักฐานได้

๖.๖ พยานบุคคลที่รับฟังได้ (ร่างมาตรา ๘)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๙๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๙๕ ห้ามมิให้รับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้นสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้

หากศาลไม่ยอมรับไว้ซึ่งคำเบิกความของบุคคลใดเพราะเห็นว่าบุคคลนั้นไม่สามารถเป็นพยานได้เนื่องจากเหตุตามวรรคหนึ่ง และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้าน ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดรายงานระบุนามพยาน เหตุผลที่ไม่ยอมรับ และข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายที่คัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

๖.๗ กำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานบอกเล่า (ร่างมาตรา ๙)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๙๕/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๙๕/๑ ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดเบิกความต่อศาลก็ดี หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้อ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาลก็ดี หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(๑) เมื่อศาลพิเคราะห์ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าแล้ว ศาลเห็นว่าพยานนั้นมีความน่าเชื่อถือว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(๒) มีเหตุจำเป็นเนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง มาเป็นพยานได้ และศาลเห็นว่ามีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่ควรรับไว้ซึ่งพยานบอกเล่าใด ให้นำความในมาตรา ๙๕ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

KPT
1710
0884
2550

๖.๘ เพิ่มเติมกระบวนการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา ๑๐๑

(ร่างมาตรา ๑๐)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๑/๑ และมาตรา ๑๐๑/๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๐๑/๑ ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานใดเป็นการเร่งด่วนและไม่สามารถแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนได้ เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา ๑๐๑ พร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การหรือภายหลังจากนั้น คู่ความฝ่ายที่ขอจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งโดยไม่ชักช้าก็ได้ และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรือให้ส่งต่อศาลซึ่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนด้วยก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานใดโดยเร่งด่วนและไม่สามารถแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนได้ ส่วนในกรณีที่จะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรือให้ส่งต่อศาลซึ่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน คำร้องนั้นต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความจำเป็นที่จะต้องยึดหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุนั้นว่ามีอยู่อย่างไร ในการนี้ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำร้องนั้น เว้นแต่จะเป็นที่พอใจของศาลจากการไต่สวนว่ามีเหตุฉุกเฉินหรือมีความจำเป็นตามคำร้องนั้นจริงแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๐๑/๒ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้ยึดหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่เห็นสมควร และจะสั่งด้วยว่าให้ผู้ขอนำเงินหรือหาประกันตามจำนวนที่เห็นสมควรมาวางศาลเพื่อการชำระค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลใด เนื่องจากศาลได้มีคำสั่งโดยมีความเห็นหลงไปว่ามีเหตุจำเป็นโดยความผิดหรือเลินเล่อของผู้ขอก็ได้

ให้นำความในมาตรา ๒๖๑ มาตรา ๒๖๒ มาตรา ๒๖๓ มาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘ และมาตรา ๒๖๙ มาใช้บังคับแก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม และในกรณีที่ทรัพย์ซึ่งศาลสั่งยึดนั้นเป็นของบุคคลที่สาม ให้บุคคลที่สามมีสิทธิเสมือนเป็นจำเลยในคดี และเมื่อหมดความจำเป็นที่จะใช้เอกสารหรือวัตถุนั้นเป็นพยานหลักฐานต่อไปแล้ว เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อผู้มีสิทธิจะได้รับคืนร้องขอ ให้ศาลมีคำสั่งคืนเอกสารหรือวัตถุนั้นแก่ผู้ขอ

๖.๙ เพิ่มเติมวิธีการเกี่ยวกับการนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐาน

(ร่างมาตรา ๑๑)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๓/๑ มาตรา ๑๐๓/๒ และมาตรา ๑๐๓/๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๐๓/๑ ในกรณีที่คู่ความตกลงกัน หากศาลเห็นเป็นการจำเป็นและสมควร ศาลอาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นให้ทำการสืบพยานหลักฐานส่วนใดส่วนหนึ่งที่จะต้องกระทำนอกศาลแทนได้

4552

ให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้นำความในมาตรา ๑๐๓ มาใช้บังคับอนุโลม

มาตรา ๑๐๓/๒ คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องอาจร้องขอต่อศาลให้ดำเนินการสืบพยานหลักฐานไปตามวิธีการที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อให้การสืบพยานหลักฐานเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ศาลจะอนุญาตตามคำร้องขอนั้นก็ได้ เว้นแต่การสืบพยานหลักฐานนั้นจะเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

มาตรา ๑๐๓/๓ เพื่อให้การสืบพยานหลักฐานเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานได้ แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในกฎหมาย

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

๖.๑๐ กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลในการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าหรือบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาล (ร่างมาตรา ๑๒)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา ๑๐๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในการวินิจฉัยว่าพยานบอกเล่าตามมาตรา ๙๕/๑ หรือบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลตามมาตรา ๑๒๐/๑ วรรคสามและวรรคสี่ หรือบันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๑๒๐/๒ จะมีน้ำหนักให้เชื่อได้หรือไม่เพียงใดนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังโดยคำนึงถึงสภาพลักษณะ และแหล่งที่มาของพยานบอกเล่าหรือบันทึกถ้อยคำนั้นด้วย

๖.๑๑ กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการซักถามถึงรายละเอียดที่พยานจะเบิกความก่อนที่จะออกหมายเรียกให้ตามที่คู่ความขอ (ร่างมาตรา ๑๓)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๐๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๑๐๖ ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลก่อนวันสืบพยานให้ออกหมายเรียกพยานนั้นมาศาลได้ โดยคู่ความฝ่ายนั้นต้องแถลงถึงความเกี่ยวพันของพยานกับข้อเท็จจริงในคดีอันจำเป็นที่จะต้องออกหมายเรียกพยานดังกล่าวด้วย และต้องส่งหมายเรียกพร้อมสำเนาคำแถลงของผู้ขอให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน

หมายเรียกพยานต้องมีข้อความดังนี้

(๑) ชื่อและตำบลที่อยู่ของพยาน ชื่อคู่ความ และศาล

(๒) สถานที่และวันเวลาซึ่งพยานจะต้องไป

(๓) กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่ไปตามหมายเรียกหรือเบิกความเท็จ

(๔) เรื่องที่ประสงค์จะให้พยานเบิกความ

๖.๑๒ พยานบุคคลซึ่งห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยาน (ร่างมาตรา ๑๔)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๖/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๐๖/๑ ห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยานดังต่อไปนี้

(๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ไม่ว่ากรณีใด ๆ

(๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใด ๆ

(๓) ผู้ที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมาย

ในกรณีตาม (๒) และ (๓) ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบ หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งออกคำบอกกล่าวว่าจะสืบพยานนั้น ณ สถานที่และวันเวลาใดแทนการออกหมายเรียก โดยในกรณีตาม (๒) ให้ส่งไปยังพยาน ส่วนตาม (๓) ให้ส่งคำบอกกล่าวไปยังสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติว่าด้วยการนั้น หรือตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

๖.๑๓ ข้อยกเว้นกรณีพยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบที่ไม่ต้องไปศาล (ร่างมาตรา ๑๕)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๐๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๑๐๘ พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๖ และมาตรา ๑๐๗ นั้น จำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้ เว้นแต่มีเหตุเจ็บป่วย หรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นโดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้ว และศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้

๖.๑๔ แก้ไขบทบัญญัติเรื่องการเลื่อนการนั่งพิจารณาคดี และแก้ไขเรื่องการสาบานหรือปฏิญาณตนของพยาน (ร่างมาตรา ๑๖)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑๑ และมาตรา ๑๑๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๑๑๑ เมื่อศาลเห็นว่าคำเบิกความของพยานที่ไม่มาศาลเป็นข้อสำคัญในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี

(๑) แต่ศาลเห็นว่าข้ออ้างว่าพยานไม่สามารถมาศาลนั้นเป็นเพราะเหตุเจ็บป่วยของพยาน หรือพยานมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นที่ฟังได้ ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปเพื่อให้พยานมาศาลหรือเพื่อสืบพยานนั้น ณ สถานที่และเวลาอันควรแก่พฤติการณ์ก็ได้ หรือ

(๒) ศาลเห็นว่าพยานได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้ว จงใจไม่ไปยังศาลนั้น หรือได้รับคำสั่งศาลให้รอคอยอยู่แล้วจงใจหลบเสีย ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปและออกหมายจับและเอาตัวพยานกักขังไว้จนกว่าพยานจะได้เบิกความตามวันที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ ทั้งนี้ ไม่เป็นการลบล้างโทษตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๑๑๒ ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อน เว้นแต่

(๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(๒) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ

(๓) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา

(๔) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ

๖.๑๕ พยานที่มีสิทธิไม่ต้องเบิกความ (ร่างมาตรา ๑๗)

ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๑๑๕ พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้ สำหรับบุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมายจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายนั้น ๆ ก็ได้

๖.๑๖ คู่ความมีสิทธิเสนอบันทึกถ้อยคำของพยานแทนการซักถามพยาน กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับกรณีพยานอยู่ต่างประเทศไว้โดยเฉพาะ กำหนดรายละเอียดของบันทึกถ้อยคำและเพื่อให้คู่ความนำเทคโนโลยีในเรื่องระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้เพื่อสืบพยานบุคคลนอกศาลได้ โดยตนเองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย (ร่างมาตรา ๑๘)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๒๐/๑ มาตรา ๑๒๐/๒ มาตรา ๑๒๐/๓ และมาตรา ๑๒๐/๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๒๐/๑ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายมีคำร้องและศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความฝ่ายที่มีคำร้องเสนอบันทึกถ้อยคำของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำต่อศาลแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้าศาลได้

คู่ความที่ประสงค์จะเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง จะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันชี้สองสถาน หรือก่อนวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน และให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันสืบพยานคนนั้น เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้วคู่ความที่ยื่นไม่อาจขอถอนบันทึกถ้อยคำนั้นและศาลอาจรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีได้

ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามติงของคู่ความ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้ผู้ให้ถ้อยคำไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือไม่ติดใจถามค้าน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีได้

มาตรา ๑๒๐/๒ เมื่อคู่ความมีคำร้องร่วมกันและศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลได้

มาตรา ๑๒๐/๓ บันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๑๒๐/๑ และมาตรา ๑๒๐/๒ ให้มีรายการดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อศาลและเลขคดี

(๒) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ

(๓) ชื่อและสกุลของคู่ความ

(๔) ชื่อ สกุล อายุ ที่อยู่ และอาชีพ ของผู้ให้ถ้อยคำ และความเกี่ยวพันกับคู่ความ

(๕) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ

(๖) ลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำ

ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย

มาตรา ๑๒๐/๔ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพได้ โดยคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานต้องเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่าย หากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ โดยให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกตามมาตรา ๑๐๓/๓ และไม่ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดี

การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล

๖.๑๗ การขอตรวจดูหรือขอให้อ่านบันทึกคำเบิกความของพยานตามมาตรา ๑๒๐/๑ หรือมาตรา ๑๒๐/๒ หรือกรณีที่มีการสืบพยานโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพตามมาตรา ๑๒๐/๔ (ร่างมาตรา ๑๙)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา ๑๒๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับกรณีที่มีการใช้บันทึกถ้อยคำแทนการเบิกความของพยานตามมาตรา ๑๒๐/๑ หรือมาตรา ๑๒๐/๒ หรือกรณีที่มีการสืบพยานโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพตามมาตรา ๑๒๐/๔ หรือกรณีที่มีการบันทึกคำเบิกความของพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพหรือเสียงหรือโดยใช้วิธีการอื่นใดซึ่งคู่ความและพยานสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของบันทึกคำเบิกความนั้นได้ แต่ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือพยานขอตรวจดูหรือขอให้อ่านบันทึกคำเบิกความของพยานนั้น ให้ศาลจัดให้มีการตรวจดูหรือมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลอ่านบันทึกคำเบิกความนั้น

๖.๑๘ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (ร่างมาตรา ๒๐)

ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๒๘/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๒๘/๑ ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะสามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ทำให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานอื่นอีก เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งโดยไม่ต้องรอให้ถึงวันสืบพยานตามปกติก็ได้

ในกรณีที่การตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจำเป็นต้องเก็บตัวอย่าง เลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน ปัสสาวะ อุจจาระ น้ำลาย หรือสารคัดหลั่งอื่น สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบอื่นของร่างกาย หรือสิ่งที่อยู่ในร่างกายจากคู่ความหรือบุคคลใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญอื่นทำการตรวจพิสูจน์ได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอมหรือไม่ให้ความร่วมมือต่อการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือไม่ให้ความยินยอมหรือกระทำการขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมต่อการตรวจเก็บตัวอย่างส่วนประกอบของร่างกายตามวรรคสาม ก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง

ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรานี้ ให้คู่ความฝ่ายที่ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์เป็นผู้รับผิดชอบ โดยให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าฤชาธรรมเนียม แต่ถ้าผู้ร้องขอไม่สามารถเสียค่าใช้จ่ายได้หรือเป็นกรณีที่ศาลเป็นผู้สั่งให้ตรวจพิสูจน์ ให้ศาลสั่งจ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด ส่วนความรับผิดในค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้เป็นไปตามมาตรา ๑๔๘ หรือมาตรา ๑๖๑

๗. บทเฉพาะกาล (ร่างมาตรา ๒๑)

พระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลกระทบถึงกระบวนพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ส่วนกระบวนพิจารณาใดที่ยังมิได้กระทำจนล่วงพ้นกำหนดเวลาที่จะต้องกระทำตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก่อนพระราชบัญญัตินี้ แต่ยังอยู่ในกำหนดเวลาที่อาจกระทำได้ตามบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณานั้นได้ภายในกำหนดเวลาตามบทบัญญัติดังกล่าว

เรื่องเสร็จที่ ๗๕๔-๗๕๕/๒๕๔๖

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ประกอบการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐาน

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๑ รับหลักการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติมภาค ๑ ลักษณะ ๕ ว่าด้วยพยานหลักฐาน) และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติมภาค ๑ ลักษณะ ๕ หมวด ๑ ว่าด้วยจับ ขัง จำคุก แก้ไขเพิ่มเติมภาค ๕ ว่าด้วยพยานหลักฐาน และแก้ไขเพิ่มเติมภาค ๖ หมวด ๒ ว่าด้วยค่าธรรมเนียม) รวม ๒ ฉบับ ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และส่งเรื่องให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาโดยให้รับข้อสังเกตของสำนักงานอัยการสูงสุดไปประกอบการพิจารณาด้วย และต่อมาในชั้นที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับที่ได้พิจารณาเสร็จแล้วไปยังคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือที่ นร ๐๒๐๑ (คกก.๖)/๓๗ ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาความว่า คณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖ (ฝ่ายการต่างประเทศ ความร่วมมือระหว่างประเทศ และกิจการพิเศษ) ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับแล้ว เห็นว่า เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ยังมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน จึงเห็นควรส่งร่างกฎหมายทั้งสองฉบับให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาไปพิจารณาเพื่อหาข้อยุติ

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้มีผู้แทนกระทรวงยุติธรรม (สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม) ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนกระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง) และผู้แทนสภาทนายความ เป็นผู้ชี้แจงรายละเอียด

ทั้งนี้ อาจสรุปสภาพปัญหาและสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติฯ รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับ ของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

๑. หลักการของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ

(๑) แก้ไขมาตรา ๘๔ ให้บัญญัติเฉพาะในเรื่องภาระการพิสูจน์ และนำบทบัญญัติในส่วนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงรวมถึงข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำสืบไปบัญญัติเป็นมาตรา ๘๔ ทวิ (ร่างมาตรา ๓ และร่างมาตรา ๔)

(๒) กำหนดหลักเกณฑ์ห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบและให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบในบางกรณีได้ด้วย (ร่างมาตรา ๕)

(๓) แก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการพิสูจน์ต่อพยานตามมาตรา ๘๙ ให้ครอบคลุมถึงการพิสูจน์ต่อพยานในทุกกรณี จากเดิมที่ให้สิทธิเฉพาะคู่ความที่มีหน้าที่นำสืบภายหลังที่จะพิสูจน์พยานของคู่ความที่นำสืบก่อนเท่านั้น (ร่างมาตรา ๖)

(๔) แก้ไขบทบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิ์ตามมาตรา ๙๒ โดยกำหนดกรอบและแนวทางการอ้างเอกสิทธิ์และการใช้ดุลพินิจแก่ศาลให้ชัดเจน (ร่างมาตรา ๗)

(๕) แก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๙๓ ในส่วนข้อยกเว้นให้รับฟังสำเนาเอกสารในกรณีต้นฉบับสูญหายตามมาตรา ๙๒ (๒) ครอบคลุมถึงกรณีที่ศาลควรรับฟังสำเนาเอกสารแทนต้นฉบับเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือในกรณีที่ต้นฉบับสูญหายไปโดยพฤติการณ์ที่ไม่อาจโทษผู้อ้างได้ และกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งคัดค้านเอกสารตามมาตรา ๑๒๕ ซึ่งอาจไม่มีความจำเป็นที่ต้องนำต้นฉบับมาสืบ (ร่างมาตรา ๘)

(๖) กำหนดหลักเกณฑ์การนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานอันได้มาจากคอมพิวเตอร์และสื่ออื่นในลักษณะเดียวกัน โดย

(ก) ให้ศาลรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ถ้าการบันทึกหรือการประมวลผลนั้นเป็นการกระทำโดยปกติถูกต้องตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ และมีคำรับรองของผู้เกี่ยวข้องเสนอประกอบด้วย (ร่างมาตรา ๙)

(ข) กำหนดให้คู่ความระบุความจำนงในการอ้างพยานหลักฐานที่ได้จากคอมพิวเตอร์ไว้ในบัญชีระบุพยาน พร้อมส่งคำรับรองและสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลให้แก่ศาล (ร่างมาตรา ๙)

(ค) กำหนดหน้าที่ให้แก่คู่ความฝ่ายที่ถูกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างถึงข้อมูลที่บันทึกหรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานยันตน และประสงค์จะยื่นคำแถลงคัดค้านการอ้างข้อมูลนั้น ต้องคัดค้านความไม่ถูกต้องของข้อมูลนั้นก่อนศาลพิพากษาคดี (ร่างมาตรา ๙)

(ง) กำหนดให้นำบทบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับการรับฟังและการนำสืบพยานหลักฐานอันได้มาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ไปใช้แก่การรับฟังข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นโดยอนุโลม (ร่างมาตรา ๙)

(๗) ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับฟังพยานบุคคลและพยานบอกเล่าตามมาตรา ๙๕ โดยบัญญัติเรื่องความสามารถในการเบิกความของพยานไว้ในมาตรา ๙๕ และแยกบทบัญญัติเรื่องพยานบอกเล่า มากำหนดเป็นมาตรา ๙๕ ทวิ โดยวางหลักเกณฑ์และข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าให้มีความชัดเจน (ร่างมาตรา ๑๐ และร่างมาตรา ๑๑)

(๘) ปรับปรุงกระบวนการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา ๑๐๑ โดยขยายขอบเขตของการสืบพยานหลักฐานและแก้ไขข้อจำกัดในเรื่องความรวดเร็ว และเพิ่มเติมให้อำนาจแก่ศาลที่จะมีคำสั่งให้ยึดเอกสารหรือวัตถุเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในกรณีเช่นนั้นได้ (ร่างมาตรา ๑๒)

(๙) ปรับปรุงกระบวนการสืบพยานหลักฐาน โดยเปิดโอกาสให้คู่ความอาจตกลงกันให้สืบพยานหลักฐานตามวิธีการหรือดำเนินการอย่างอื่นใด เช่น ให้เจ้าพนักงานศาลไปทำการสืบพยานแทนนอกศาลคล้ายกับ Commissioner เป็นต้น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยินยอมของคู่ความเป็นหลัก ทั้งนี้ ยังคงอยู่ในกรอบของกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และดุลพินิจของศาล (ร่างมาตรา ๑๓)

(๑๐) กำหนดให้อำนาจศาลในการแก้ไขข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการสืบพยานหลักฐานโดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการที่ศาลจะมีคำสั่งแก้ไขตลอดจนวิธีการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดอันเกี่ยวกับการนำสืบพยานหลักฐานที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงไป โดยกำหนดข้อห้ามในการให้แก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายที่สืบพยานหลักฐานอันเป็นการเอาเปรียบคู่ความฝ่ายอื่น (ร่างมาตรา ๑๓)

(๑๑) เพิ่มเติมให้อำนาจแก่ประธานศาลฎีกาที่จะออกข้อบังคับในเรื่องการสืบพยานหลักฐาน เท่าที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการสืบพยานหลักฐาน (ร่างมาตรา ๑๓)

(๑๒) กำหนดแนวทางแก่ศาลในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานบางประเภท ได้แก่ พยานบอกเล่าและบันทึกถ้อยคำของพยานนอกศาล เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว (ร่างมาตรา ๑๔)

(๑๓) แก้ไขมาตรา ๑๐๖ ให้ศาลมีอำนาจในการซักถามถึงรายละเอียดที่พยานจะเบิกความก่อนที่จะออกหมายเรียกให้ตามที่คู่ความขอ (ร่างมาตรา ๑๕)

(๑๔) แยกบทบัญญัติมาตรา ๑๐๘ ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานที่ศาลจะออกหมายเรียกพยานไม่ได้ โดยเพิ่มกรณีที่พยานมีเอกสิทธิ์หรือคุ้มกันตามกฎหมายเฉพาะ และที่เกี่ยวกับพยานที่ไม่สามารถไปศาลได้ออกจากกัน (ร่างมาตรา ๑๗)

(๑๕) แก้ไขมาตรา ๑๑๑ ให้อ้างอิงมาตรา ๑๔๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแทนการอ้างอิงมาตรา ๑๔๗ แห่งกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งยกเลิกไปแล้ว (ร่างมาตรา ๑๘)

(๑๖) แก้ไขบทบัญญัติในเรื่องการสาบานหรือปฏิญาณตนของพยานตามมาตรา ๑๑๒ (ร่างมาตรา ๑๘)

(๑๗) แก้ไขบทบัญญัติเรื่องสิทธิของพยานบางจำพวกที่มีสิทธิไม่ต้องเบิกความตามมาตรา ๑๑๕ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหลักการตามมาตรา ๑๐๖ ทวิ ให้สอดคล้องกัน (ร่างมาตรา ๑๖ และร่างมาตรา ๑๙)

(๑๘) ปรับปรุงวิธีการสืบพยานหลักฐานในเรื่องรายละเอียด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลขและอื่น ๆ โดยให้มีการบันทึกถ้อยคำของพยานที่อาจต้องเบิกความในเรื่องรายละเอียดไว้ก่อนเพื่อลดระยะเวลาในการสืบพยานลง แต่ยังคงกำหนดให้พยานนั้นมาศาลเพื่อให้คู่ความอื่นซักค้านด้วย ทั้งนี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับกรณีพยานอยู่ต่างประเทศไว้โดยเฉพาะด้วย (ร่างมาตรา ๑๙)

(๑๙) กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการสืบพยานหลักฐาน โดยการใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ (ร่างมาตรา ๒๐)

๒. ความเห็นและข้อสังเกตในชั้นต้นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตดังนี้

(๑) ควรตัดร่างมาตรา ๑๐๓ เบญจ และร่างมาตรา ๑๒๐ เบญจ ที่กำหนดหลักการให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อบังคับได้ ออก

(๒) ควรตัดร่างมาตรา ๑๐๖ ทวิ (๒) ที่กำหนดหลักการห้ามออกหมายเรียกพยานที่เป็นพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา และร่างมาตรา ๑๑๕ ที่กำหนดให้พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้ ออก

(๓) ในร่างมาตรา ๑๒๐ ทวิ ที่กำหนดหลักการให้คู่ความสามารถเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานบุคคลต่อหน้าศาลได้ นั้น ควรเพิ่มหลักการด้วยว่า ในคดีที่มีคู่ความสองฝ่ายและคู่ความที่มิได้ขาดนัดจะนำหลักการตามมาตรานี้มาใช้บังคับได้เฉพาะเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมแล้วเท่านั้น

(๔) ควรแก้รูปแบบของการร่างกฎหมายในการเรียงลำดับเลขมาตรา จากเดิมที่ใช้ปกติสังขยา เช่น "ทวิ" "ตรี" "จัตวา" เป็น การเรียงลำดับเลขมาตราโดยการใช้เครื่องหมาย "/" เช่น มาตรา ๒๒๖/๑ มาตรา ๒๒๖/๒ มาตรา ๒๒๖/๓ แทน เพราะสะดวกในการจดจำและการอ้างอิงมากกว่า

๓. สาระสำคัญของร่างกฎหมายที่ผ่านการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๓.๑ ตัดหลักการในเรื่องต่อไปนี้ออก

(๑) การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่บันทึกสำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์และสื่ออื่นใน

ตามหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ด่วนมาก ที่ อส (สฝบผ.) ๐๐๑๗/๑๑๖๘๗ ลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๐

ลักษณะเดียวกัน (ร่างมาตรา ๙ เพิ่มมาตรา ๙๓ ทวิ มาตรา ๙๓ ตรี มาตรา ๙๓ จัตวา และมาตรา ๙๓ เบญจ) เนื่องจากตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้บัญญัติให้มีการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนพิจารณาตามกฎหมายไว้แล้ว

กระทรวงยุติธรรม ได้มีข้อสังเกตในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖ ภายหลังจากที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอร่างกฎหมายกลับไปยังคณะรัฐมนตรีว่า ไม่ควรตัดหลักเกณฑ์ดังกล่าวออก เนื่องจากมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๔๔ กำหนดเพียงการให้รับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว แต่ยังไม่ได้มีการกำหนดวิธีการยื่นพยานหลักฐานดังกล่าวต่อศาล

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า ประธานศาลฎีกาสามารถออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการนำสืบพยานหลักฐานดังกล่าวได้อยู่แล้วตามร่างมาตรา ๑๐ (เพิ่มมาตรา ๑๐๓/๓) ของร่างกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งกระทรวงยุติธรรม[*] ได้ชี้แจงว่า หากสำนักงานศาลยุติธรรมเห็นว่า ไม่มีข้อขัดข้องในทางปฏิบัติของศาล กระทรวงยุติธรรมก็ไม่ติดใจกับข้อสังเกตดังกล่าว และผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมชี้แจงว่า หลักการตามร่างฯ ของคณะกรรมการฯ ถูกต้องแล้ว

(๒) การกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการสืบพยานหลักฐานไปโดยผิดระเบียบหรือผิดหลง ทำการแก้ไขให้ถูกต้องตามร่างมาตรา ๑๓ (เพิ่มมาตรา ๑๐๓ จัตวา) เนื่องจากเป็นอำนาจทั่วไปของศาลที่จะสั่งให้เพิกถอนหรือแก้ไขการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามมาตรา ๒๗ ได้อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำมาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะอีก

ในที่สุดกระทรวงยุติธรรมได้ให้ความเห็นชอบด้วยเนื่องจากเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดให้ภาค ๑ ลักษณะ ๒ หมวด ๓ เป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของศาลไว้โดยเฉพาะอยู่แล้ว โดยมาตรา ๒๗ ในหมวด ๓ ดังกล่าวก็ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนและกว้างขวางมากกว่าร่างมาตรา ๑๐๓ จัตวา ของกระทรวงยุติธรรม จึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดหลักการตามร่างมาตรา ๑๐๓ จัตวา ไว้อีก

๓.๒ เห็นควรรอการพิจารณาบางร่างมาตราไว้ก่อน เพื่อศึกษาหลักกฎหมายของต่างประเทศ

(๑) การกำหนดหลักการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (ร่างมาตรา ๕ เพิ่มมาตรา ๘๔ ทวิ) ที่แยกออกเป็น ๓ หลักการ คือ

(ก) พยานหลักฐานที่ห้ามรับฟังโดยเด็ดขาด ได้แก่ ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการถูกทรมาน ขู่เข็ญ หรือใช้กำลังบังคับ หรือถ้อยคำที่เกิดจากการกระทำใด ๆ ที่ทำให้เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๒๔๓ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

---

[*] ตามหนังสือกระทรวงยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๒๑๗/๐๗๖๒๗ ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕

(ข) พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายประการอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ใน (ก) โดยปกติไม่อาจรับฟังได้เช่นกัน เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญอันเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวประกอบพยานหลักฐานอื่นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมได้ และ

(ค) พยานหลักฐานสืบเนื่องที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากพยานหลักฐานตาม (ก) และ (ข) ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวประกอบพยานหลักฐานอื่นได้

ในหลักการตามข้อ (ก) และข้อ (ค) ไม่มีประเด็นที่เป็นปัญหา เพราะเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและหลักกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในหลายประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีเฉพาะหลักการตามข้อ (ข) เท่านั้น ที่ควรทำการศึกษาโดยละเอียด เนื่องจากยังไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลที่กำหนดให้รับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้ หากเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและสามารถพิสูจน์ได้ว่า จำเลยกระทำความผิด และการเกิดขึ้นหรือได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นไม่เป็นการกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ไม่เป็นการกระทบต่อความยุติธรรมในกระบวนพิจารณาและไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างร้ายแรงของประชาชน

(๒) การกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งเปิดเผยพยานเอกสารหรือข้อมูลอันเป็นความลับ (ร่างมาตรา ๗ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๙๒) สมควรศึกษาว่า การกำหนดหลักการไว้เช่นนี้จะเป็นการเหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากเอกสารหรือข้อมูลเหล่านั้นจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอื่นอยู่แล้ว โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งกำหนดหลักการเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารใดบ้างที่สามารถเปิดเผยได้ตลอดจนหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว

๓.๓ แก้ไขเพิ่มเติมสาระสำคัญในบทบัญญัติของร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวและพิจารณาข้อสังเกตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

(๑) กำหนดให้คู่ความที่ได้ยื่นคำขอต่อศาลในวันสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา ๑๐๑ แล้ว มีสิทธิยื่นคำขอฝ่ายเดียวขอให้ศาลสืบพยานหลักฐานนั้นไปฝ่ายเดียว โดยไม่ให้ศาลแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนดังที่กระทำอยู่ตามปกติตามมาตรา ๑๐๑ วรรคสอง โดยคู่ความดังกล่าว นอกจากจะต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่แสดงว่า มีเหตุฉุกเฉินจำเป็นต้องสืบพยานนั้นโดยเร่งด่วนแล้ว ได้เพิ่มเงื่อนไขว่า จะต้องไม่สามารถแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนได้ด้วย (ร่างมาตรา ๙ เพิ่มมาตรา ๑๐๑/๑)

กระทรวงยุติธรรม มีข้อสังเกตในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖ ว่า ร่างมาตรา ๑๐๑/๑ ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) เพิ่มถ้อยคำว่า "... และไม่สามารถแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนได้ ..." นั้นน่าจะไม่ถูกต้อง เนื่องจากร่างมาตรา ๑๐๑/๑ ส่วนของคำสั่งให้ยึดหรือให้ส่งต่อศาลในเหตุฉุกเฉินนี้

เป็นเรื่องที่มีเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นที่ต้องยึดหรือสั่งให้ส่งเอกสารหรือวัตถุโดยทันทีในลักษณะคล้ายหลัก Anton Pilter Order จึงไม่ใช้หลักเกณฑ์ปนกับหลักการพิจารณาโดยทั่วไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า ควรคงถ้อยคำในร่างมาตรา ๑๐๑/๑ วรรคหนึ่ง ไว้ตามร่างฯ ที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการฯ เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์พิเศษซึ่งแตกต่างจากหลักการพิจารณาโดยทั่วไป โดยคู่ความที่มีสิทธิจะยื่นคำขอตามร่างมาตรา ๑๐๑/๑ ได้นั้น จะต้องยื่นคำขอตามมาตรา ๑๐๑ พร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การหรือภายหลังจากนั้นมาแล้วเท่านั้น ซึ่งมาตรา ๑๐๑ วรรคสอง ได้กำหนดให้ความคุ้มครองแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องให้มีโอกาสได้ชี้แจงต่อศาล เพื่อให้ศาลได้ทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ประกอบการใช้ดุลพินิจตามคำขอตามมาตรา ๑๐๑ วรรคหนึ่ง สำหรับการยื่นคำขอตามร่างมาตรา ๑๐๑/๑ มุ่งหมายที่จะยกเว้นการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวของมาตรา ๑๐๑ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อเป็นเช่นนี้คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) จึงเห็นควรกำหนดให้ชัดเจนว่าเหตุฉุกเฉินอันจะอ้างเพื่อยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๑๐๑ วรรคสอง ได้นั้น คือ "เหตุฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานใดเป็นการเร่งด่วนและไม่สามารถแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนได้" ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

ในที่สุดผู้แทนกระทรวงยุติธรรมได้ให้ความเห็นชอบในหลักการดังกล่าว

(๒) แก้ไขร่างมาตรา ๑๒ เดิม (เพิ่มมาตรา ๑๐๑ ตรี) โดยได้เพิ่มหลักการขึ้นใหม่ในวรรคสองว่า "และในกรณีที่ทรัพย์ซึ่งศาลสั่งยึดนั้นเป็นของบุคคลที่สาม ให้บุคคลที่สามมีสิทธิเสมือนเป็นจำเลยในคดี" ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถโต้แย้งสิทธิได้ในคดีเดียวกันได้โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่ง (ร่างมาตรา ๙ เพิ่มมาตรา ๑๐๑/๒)

(๓) แก้ไขร่างมาตรา ๑๓ เดิม (เพิ่มมาตรา ๑๐๓ ทวิ) โดยนำความในตอนท้ายของวรรคสองของร่างฯ ที่ว่า "พยานหลักฐานที่สืบได้ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่สืบโดยศาลในคดีนั้น" มากำหนดไว้เป็นความในวรรคสองของร่างฯ ใหม่แทน เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น (ร่างมาตรา ๑๐ เพิ่มมาตรา ๑๐๓/๑)

(๔) แก้ไขความในร่างมาตราต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๙ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ได้กำหนดให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลนั้น ๆ โดยอนุมัติของประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในศาลดังกล่าว

- ในร่างมาตรา ๑๓ เดิม (เพิ่มมาตรา ๑๐๓ ทวิ) ได้แก้ไขความในวรรคสามของร่างมาตรา ๑๐๓ ทวิ ที่กำหนดว่า "วิธีการสืบพยานหลักฐานแทนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา" เป็น "วิธีการสืบพยานหลักฐานแทนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา"

- ในร่างมาตรา ๑๓ เดิม (เพิ่มมาตรา ๑๐๓ เบญจ) จากเดิมที่กำหนด "ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อบังคับใด ๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนำสืบพยานหลักฐานได้" เป็น "ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานได้" (ร่างมาตรา ๑๐ เพิ่มมาตรา ๑๐๓/๓) และ

- ในร่างมาตรา ๒๐ เดิม (เพิ่มร่างมาตรา ๑๒๐ เบญจ) ได้แก้ไขความในวรรคหนึ่งของร่างมาตรา ๑๒๐ เบญจ ที่กำหนดว่า "ให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา" เป็น "ให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา" (ร่างมาตรา ๑๗ เพิ่มมาตรา ๑๒๐/๔)

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่า ควรตัดร่างมาตรา ๑๐๓/๓ และร่างมาตรา ๑๒๐/๔ (ร่างมาตรา ๑๐๓ เบญจ และร่างมาตรา ๑๒๐ เบญจเดิม) ที่กำหนดหลักการให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดได้ออก เนื่องจากการออกข้อบังคับที่วางแนวทางให้คู่ความและประชาชนปฏิบัติในศาลอาจมีผลกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและรูปคดีของคู่ความได้ การออกกฎเกณฑ์ข้อกำหนดในลักษณะดังกล่าว จึงควรจะต้องผ่านกระบวนการในทางนิติบัญญัติซึ่งมีกระบวนการพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบจากตัวแทนของประชาชน

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อกำหนดซึ่งออกโดยประธานศาลฎีกาตามร่างมาตรา ๑๐๓/๓ และร่างมาตรา ๑๒๐/๔ เป็นเพียงข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีการนำสืบพยานหลักฐานที่กำหนดเพิ่มเติมขึ้นเพื่อให้การสืบพยานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว และการออกข้อกำหนดดังกล่าวก็จะต้องกระทำภายในขอบเขตที่ว่าต้องไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติเรื่องการสืบพยานที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยอยู่แล้ว ดังนั้น แม้ข้อกำหนดนี้จะไม่ผ่านการพิจารณาจากสภานิติบัญญัติ แต่ก็คงต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน อย่างไรก็ตาม **สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา**มีข้อสังเกตว่า ข้อกำหนดดังกล่าวควรใช้หลักการเดียวกับการออกระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ที่ต้องส่งให้สภาผู้แทนราษฎรตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง เนื่องจากเนื้อหาของข้อกำหนดเป็นเรื่องเกี่ยวกับพยานหลักฐานซึ่งจะมีผลกระทบต่อคดี

(๕) แก้ไขถ้อยคำในร่างมาตรา ๑๖ เดิม และร่างมาตรา ๑๙ เดิม (เพิ่มมาตรา ๑๐๖ ทวิ และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๑๕ ตามลำดับ) โดยแก้ไขคำว่า "ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน" เป็น "ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์" เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ (ร่างมาตรา ๑๓ เพิ่มมาตรา ๑๐๖/๑ และร่างมาตรา ๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๑๕)

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่าควรตัดร่างมาตรา ๑๐๖/๑ (๒) ที่กำหนดหลักการห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยานที่เป็นพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา และร่างมาตรา ๑๑๕ ที่กำหนดให้พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้ ออก เพราะพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนามีหน้าที่จะต้องช่วยกันจรรโลงความยุติธรรมในสังคมด้วย โดยจะต้องมาศาลตามหมายเรียกและต้องมาเบิกความหรือตอบคำถามทุกคดีจึงไม่ควรได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษหรือเปิดโอกาสให้เลือกจะเบิกความหรือไม่ก็ได้

เพราะอาจทำให้ผู้ที่ไม่อยากมาเบิกความอาศัยความคุ้มครองตามบทบัญญัตินี้ นอกจากนี้หลักเกณฑ์ดังกล่าวยังให้ความคุ้มครองเฉพาะพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนาเท่านั้น ส่วนนักบวชในศาสนาอื่นไม่ได้รับความคุ้มครอง จึงถือเป็นการไม่เสมอภาคกันในทางศาสนา

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า หลักการดังกล่าวนั้นบัญญัติขึ้นมาเพื่อรับรองแนวทางปฏิบัติในปัจจุบันที่กลายเป็นจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันมานานแล้วเท่านั้น โดยมิได้กำหนดหลักการขึ้นใหม่แต่อย่างใด ดังนั้น หากจะมีการเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมที่ปฏิบัติกันมานาน ก็ควรให้รัฐสภาเป็นผู้พิจารณาในทางนโยบายว่า สมควรจะเปลี่ยนแปลงหลักการดังกล่าวหรือไม่เพียงใด

(๖) ในร่างมาตรา ๒๐ เดิม (เพิ่มมาตรา ๑๒๐ ทวิ) ยังคงหลักการเดิมตามร่างฯ ของกระทรวงยุติธรรม ที่กำหนดหลักการให้คู่ความสามารถเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานบุคคลต่อหน้าศาลได้ (ร่างมาตรา ๑๗ เพิ่มมาตรา ๑๒๐/๑)

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่า ควรเพิ่มหลักการด้วยว่า ในคดีที่มีคู่ความสองฝ่ายและคู่ความมิได้ขาดนัดจะนำหลักการตามมาตรานี้มาใช้บังคับได้เฉพาะเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมแล้วเท่านั้น

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า ควรคงหลักการตามร่างมาตรา ๑๒๐/๑ ไว้ ตามร่างฯ ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ เนื่องจากหลักการดังกล่าวจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยไม่ทำให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียหาย เพราะได้กำหนดให้มีการถามค้านหรือถามติงบันทึกดังกล่าวและกำหนดแนวทางการรับฟังบันทึกดังกล่าวไว้ด้วยแล้ว

(๗) นำความในร่างมาตรา ๑๒๐ จัตวา เดิม มาบัญญัติไว้เป็นร่างมาตรา ๑๒๐/๒ และนำความในร่างมาตรา ๑๒๐ ตรี เดิม ไปบัญญัติไว้เป็นมาตรา ๑๒๐/๓ แทน เพื่อความเหมาะสมในการจัดลำดับความ (ร่างมาตรา ๑๗ เพิ่มมาตรา ๑๒๐/๒ และมาตรา ๑๒๐/๓)

(๘) แก้ไขร่างมาตรา ๒๒ เดิม โดยให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้แทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากขณะนี้ได้แยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ แล้ว (ร่างมาตรา ๑๙)

(๙) ได้แก้ไขรูปแบบการร่างกฎหมายกรณีการเรียงลำดับเลขมาตรา จากเดิมที่ใช้ปกติสังขยาเป็นการเรียงลำดับเลขมาตราโดยการใช้เครื่องหมาย "/" ตามข้อสังเกตของสำนักงานอัยการสูงสุดแล้ว

ส่วนที่ ๒ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

๑. หลักการของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ

(๑) กำหนดให้การนำสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพสามารถกระทำได้ในคดีอาญา ตามร่างมาตรา ๒๓๐ ทวิ และให้นำวิธีการดังกล่าวนี้ไปใช้ในการฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล เพื่อลดปัญหาด้านการขนส่งผู้ต้องหามาศาลด้วยตามร่างมาตรา ๘๗ ทวิ (ร่างมาตรา ๙ และร่างมาตรา ๓)

(๒) แยกบทบัญญัติในเรื่องการอ้างพยานหลักฐานและในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานตามมาตรา ๒๒๖ ออกจากกัน และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อห้ามในการรับฟังพยานหลักฐานให้มีความยืดหยุ่นยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้ดุลพินิจศาลในเรื่องนี้ที่จะรับฟังพยานหลักฐานอันต้องห้ามหากมีความจำเป็น (ร่างมาตรา ๔)

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ โดยกำหนดให้มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ตามร่างมาตรา ๘๔/๑ แห่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ (ร่างมาตรา ๔)

(๔) เพิ่มเติมบทบัญญัติห้ามในการรับฟังพยานหลักฐานบางอย่างที่อาจก่อให้เกิดความเอนเอียงทางจิตใจในการพิจารณาพิพากษา ทั้งที่ไม่เกี่ยวข้องกับความผิดที่กำลังพิจารณา อาทิ พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด นิสัย หรือความประพฤติในทางเสื่อมเสียครั้งอื่น ๆ ของจำเลย โดยมีข้อยกเว้นให้รับฟังได้ในเรื่องพยานหลักฐานที่เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับองค์ประกอบความผิดข้อใดข้อหนึ่งของคดีที่ถูกฟ้อง และเปิดโอกาสให้จำเลยนำสืบถึงความประพฤติในส่วนดีของจำเลยได้ (ร่างมาตรา ๔)

(๕) เพิ่มเติมบทบัญญัติห้ามนำพยานหลักฐานบางประเภทที่มีความไม่น่าเชื่อถือมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย เช่น พยานบอกเล่า โดยเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะรับฟังได้ในบางกรณี (ร่างมาตรา ๔)

(๖) กำหนดกรอบในการใช้คำถามค้านในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยกำหนดให้เป็นข้อห้ามไว้มิให้ถามในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่น เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเมื่อมีความจำเป็น (ร่างมาตรา ๔)

(๗) กำหนดหลักการรับฟังคำเบิกความชั้นไต่ส่วนมูลฟ้องของพยานเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นในกรณีที่พยานไม่อาจมาเบิกความต่อศาลในชั้นพิจารณาได้ (ร่างมาตรา ๔)

(๘) ปรับปรุงบทบัญญัติเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญาตามมาตรา ๒๒๗ โดยวางแนวชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในน้ำหนักของพยานหลักฐานบางจำพวกที่มีน้ำหนักน้อย เช่น พยานบอกเล่า พยานซัดทอด และพยานอันมีข้อพิรุธ ที่จำต้องมีพยานหลักฐานอื่นมาประกอบในการรับฟังชั่งน้ำหนักเพื่อลงโทษจำเลย (ร่างมาตรา ๖)

(๙) เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการยื่นบัญชีระบุพยาน โดยกำหนดให้โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน แล้วแต่กรณี และกำหนดให้จำเลยมีหน้าที่ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลก่อนวันสืบพยานหลักฐานของจำเลย และกำหนดผลของการไม่ยื่นบัญชีระบุพยานโดยห้ามศาลรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว แต่ศาลอาจใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานเช่นนั้นได้หากเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (ร่างมาตรา ๗)

(๑๐) ปรับปรุงระบบการอนุญาตให้ส่งประเด็นไปสืบพยานในศาลอื่น โดยกำหนดให้การสืบพยานประเด็นต้องกระทำต่อหน้าจำเลยทุกกรณี เว้นแต่จะเป็นกรณีที่จำเลยไม่จำเป็นต้องมาฟังการพิจารณาตามกฎหมาย (ร่างมาตรา ๘)

(๑๑) กำหนดกลไกการอ้างและโต้แย้งในเรื่องเอกสิทธิ์ของพยานและแนวทางการใช้ดุลพินิจแก่ศาลให้ชัดเจน รวมทั้งกำหนดแนวทางให้แก่พนักงานสอบสวนที่จะมาขอให้ศาลวินิจฉัยในเรื่องเอกสิทธิ์ในขณะที่ดำเนินการสอบสวนได้ด้วย (ร่างมาตรา ๑๐)

(๑๒) กำหนดให้ศาลสามารถรับฟังคำเบิกความของจำเลยและพยานหลักฐานที่จำเลยนำสืบเพื่อประกอบพยานหลักฐานอื่นลงโทษจำเลยได้ (ร่างมาตรา ๑๑)

(๑๓) เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการสืบพยานบุคคลที่เป็นเด็ก ผู้ที่มีข้อจำกัดทางการพัฒนาสมอง หรือแม้แต่หญิงซึ่งถูกกระทำความผิดทางเพศและได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ (ร่างมาตรา ๑๒)

(๑๔) เพิ่มเติมบทบัญญัติให้คู่ความอาจตกลงกันให้ถือเอาคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นคำเบิกความในชั้นพิจารณา หรือตกลงกันให้ถามค้านไปทันทีโดยไม่ต้องเบิกความใหม่ (ร่างมาตรา ๑๓)

(๑๕) แก้ไขหลักเกณฑ์ในการให้นำสืบพยานบุคคลไว้ก่อนตามมาตรา ๒๓๗ ทวิ รวม ๕ ประการ (ร่างมาตรา ๑๔) คือ

(ก) เพิ่มเหตุที่สามารถขอให้สืบพยานได้ก่อนในกรณีที่พยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือมีเหตุจำเป็นอันยากแก่การนำพยานมาสืบในภายหลัง

(ข) กำหนดให้ผู้เสียหายซึ่งร้องทุกข์ไว้แล้วสามารถร้องขอต่อศาลให้ดำเนินการได้

(ค) กำหนดแนวทางให้สามารถทำการสืบพยานไว้ก่อนได้ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน แม้ยังไม่รู้ตัวผู้ต้องหาหรือยังไม่ได้ตัวผู้ต้องหามา

(ง) กรณีที่มีการฟ้องคดีอาญาไว้แล้ว เมื่อมีความจำเป็นเร่งด่วน ให้สามารถสืบพยานก่อนถึงหน้าที่นำสืบในการสืบพยานตามปกติได้

(จ) ให้สามารถนำหลักการนี้ไปใช้ในกรณีการสืบพยานหลักฐานประเภทอื่นได้

(๑๖) กำหนดให้นำหลักเกณฑ์และวิธีการในการร้องขอให้สืบพยานล่วงหน้าตามมาตรา ๒๓๗ ทวิ มาใช้โดยอนุโลมแก่กรณีการสืบพยานหลักฐานอื่น และแก่กรณีที่ได้มีการฟ้องคดีไว้แล้ว แต่มีเหตุจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนถึงกำหนดเวลาสืบพยานตามปกติ (ร่างมาตรา ๑๕)

(๑๗) กำหนดให้มีการส่งสำเนาเอกสารล่วงหน้าให้แก่จำเลยและศาล โดยกำหนดให้ศาลต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาหากมีการร้องขอให้ส่งสำเนาพยานเอกสารอันเป็นสำเนาคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน (ร่างมาตรา ๑๖)

(๑๘) แก้ไขถ้อยคำจาก "ผู้ชำนาญการพิเศษ" ตามมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๕ เป็น "ผู้เชี่ยวชาญ" เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกำหนดให้อำนาจศาลที่จะอนุญาตให้บุคคลดังกล่าวไม่ต้องมาเบิกความที่ศาลได้ (ร่างมาตรา ๑๗)

(๑๙) แก้ไขหลักเกณฑ์ในเรื่องค่าธรรมเนียมสำหรับพยานในคดีอาญาให้พยานได้รับชดเชยในเรื่องค่าพาหนะ ค่าป่วยการ และค่าเช่าที่พักตามที่จะกำหนดให้ด้วย ทั้งนี้ ควรให้เป็นเงินที่ศาลกำหนดให้แทนที่จะต้องให้รับจากคู่ความ และยกเลิกบทบัญญัติตามมาตรา ๒๕๗ (ร่างมาตรา ๑๘ และร่างมาตรา ๑๙)

๒. ความเห็นและข้อสังเกตในชั้นต้นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ สำนักงานอัยการสูงสุด

(๑) ควรให้นำหลักการประชุมทางจอภาพตามร่างมาตรา ๓ เดิม (เพิ่มมาตรา ๘๗ ทวิ) และร่างมาตรา ๙ เดิม (เพิ่ม ๒๓๐ ทวิ) มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนอื่นและใช้กับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กร

(๒) ควรตัดหลักการว่า ในชั้นพิจารณา ศาลอาจรับฟังบันทึกคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องประกอบพยานหลักฐานอื่นใดในคดีได้ ตามร่างมาตรา ๕ เดิม (เพิ่มมาตรา ๒๒๖ ฉ) ออก เนื่องจากไม่เป็นธรรมกับจำเลย

(๓) ในกรณีที่ต้องมีการสืบพยานที่มีภูมิลำเนาในศาลอื่นตามร่างมาตรา ๘ เดิม (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๓๐) ควรนำวิธีการสืบพยานโดยผ่านระบบการประชุมทางจอภาพตามร่างมาตรา ๙ เดิม (เพิ่มมาตรา ๒๓๐ ทวิ) มาใช้แทนวิธีการส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานแทน เพื่อให้ศาลเดิมที่โจทก์ยื่นฟ้องมีโอกาสพิจารณาคดีไปโดยตลอด

(๔) ควรตัดร่างมาตรา ๒๔๐ ออก เนื่องจากการกำหนดให้โจทก์เปิดเผยพยานเอกสารต่อจำเลยบางกรณี จะนำไปสู่การเปิดเผย ชื่อ ที่อยู่ ของพยาน จึงอาจทำให้พยานได้รับอันตรายได้

(๕) ควรตัดร่าง ๑๘ เดิม (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖) และร่างมาตรา ๑๙ เดิม (ยกเลิกมาตรา ๒๕๗) ออก เนื่องจากหลักการตามร่างของกระทรวงยุติธรรมทำให้รัฐต้องเพิ่มภาระในการจ่ายเงินงบประมาณขึ้น และหลักการของมาตรา ๒๕๖และมาตรา ๒๕๗ ปัจจุบันก็เหมาะสมอยู่แล้ว

๒.๒ กระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) มีข้อสังเกตในร่างมาตรา ๑๘ เดิม (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖) และร่างมาตรา ๑๙ (ยกเลิกมาตรา ๒๕๗) เช่นเดียวกับข้อสังเกตของสำนักงานอัยการสูงสุด

๒.๓ กระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง) มีข้อสังเกตว่า ควรกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายฉบับนี้ด้วย เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวบังคับใช้กับพนักงานฝ่ายปกครองด้วย

๓. สาระสำคัญของร่างกฎหมายที่ผ่านการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑)

๓.๑ ตัดหลักการในบางเรื่องออก

(๑) ได้ตัดร่างมาตรา ๑๒ เดิม (เพิ่มมาตรา ๒๓๔ ทวิ) ออก เนื่องจากหลักการเรื่องการสืบพยานเด็กได้นำไปบัญญัติไว้แล้วในมาตรา ๑๗๒ ตรี แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๔๒

(๒) ได้ตัดร่างมาตรา ๑๔ เดิม (แก้ไขเพิ่มมาตรา ๒๓๗ ทวิ) และร่างมาตรา ๑๕ เดิม (เพิ่มมาตรา ๒๓๗ ตรี) ออก เนื่องจากหลักการตามร่างมาตราดังกล่าวได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว โดยมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๔๒

๓.๒ เห็นควรรอการพิจารณาบางร่างมาตราไว้ก่อน เพื่อศึกษาหลักกฎหมายของต่างประเทศ

ได้รอการพิจารณาร่างมาตรา ๕ เดิม (เพิ่มมาตรา ๒๒๖ ทวิ) และร่างมาตรา ๑๐ เดิม (แก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๒๓๑) ซึ่งมีหลักการเหมือนกับร่างมาตรา ๘๕ ทวิ และร่างมาตรา ๙๒ ของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ไว้ก่อน โดยมีเหตุผลอย่างเดียวกันกับที่กล่าวไว้ในตอนต้น

๓.๓ แก้ไขเพิ่มเติมสาระสำคัญในบทบัญญัติของร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวและพิจารณาข้อสังเกตของหน่วยงาน สรุปได้ดังนี้

(๑) ในร่างมาตรา ๓ และร่างมาตรา ๙ เดิม (เพิ่มมาตรา ๘๗ ทวิ และมาตรา๒๓๐ ทวิ ตามลำดับ) ยังคงหลักการเดิมต่างร่างฯ ของกระทรวงยุติธรรม (ร่างมาตรา ๔ เพิ่มมาตรา ๘๗/๑ และร่างมาตรา ๑๓ เพิ่มมาตรา ๒๓๐/๑)

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่า ร่างมาตรา ๘๗ ทวิ และร่างมาตรา ๒๓๐ ทวิ ซึ่งกำหนดหลักการให้นำการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการไต่สวนฝากขังและการพิจารณาคดีของศาลนั้น เห็นว่า หากจะนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้เพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคดีอาญาให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนแล้ว ก็ควรนำระบบดังกล่าวมาใช้กับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กร กล่าวคือ ทั้งกระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมราชทัณฑ์ จะต้องมีระบบการประชุมทางจอภาพที่ติดต่อถึงกันได้ทั้งหมดครบวงจรทั้งระบบ มิใช่ให้ใช้ระบบ

ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๐๕.๓/๙๔๐๖ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๓

ดังกล่าวเฉพาะกระทรวงยุติธรรมและกรมราชทัณฑ์เท่านั้น นอกจากนี้ ยังควรขยายขอบเขตการใช้ไม่จำกัดเฉพาะการไต่สวนฝากขังเท่านั้น แต่ควรขยายไปถึงการยื่นคำร้องฝากขัง การยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี และการสืบพยานที่มีภูมิลำเนาในท้องที่ศาลอื่นอีกด้วย

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า เห็นควรคงหลักการในร่างมาตรา ๘๗/๑ และร่างมาตรา ๒๓๐/๑ ไว้ตามร่างฯ ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ ซึ่งกำหนดให้นำวิธีการสืบพยานทางจอภาพมาใช้กับกรณีที่มีเหตุจำเป็นในชั้นการไต่สวนฝากขังและการพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น เนื่องจากเป็นการยกเว้นหลักการที่ว่าการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าศาล จึงควรกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ส่วนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนอื่นนั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการที่สามารถจะดำเนินการได้เองอยู่แล้ว

(๒) ได้เพิ่มหลักการในร่างมาตรา ๕ เดิม (เพิ่มมาตรา ๒๒๖ ฉ) โดยกำหนดให้การรับฟังบันทึกคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องให้กระทำได้เฉพาะมีเหตุจำเป็นหรือเหตุสมควรเท่านั้น เนื่องจากบันทึกคำเบิกความดังกล่าวอาจกระทำขึ้นลับหลังจำเลย (ร่างมาตรา ๙ เพิ่มมาตรา ๒๒๖/๔)

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่า ร่างมาตรา ๒๒๖ ฉ ซึ่งกำหนดหลักการว่า ในชั้นพิจารณาศาลอาจรับฟังบันทึกคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องประกอบหลักฐานอื่นใดในคดีได้นั้น เห็นว่า ควรตัดออก เนื่องจากไม่เป็นธรรมแก่จำเลย เพราะจำเลยอาจไม่มีโอกาสได้ซักค้านพยานโจทก์ดังกล่าวในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้ นอกจากนี้ อาจเป็นช่องทางให้โจทก์ไม่ยอมนำพยานบุคคลที่เคยเบิกความไว้แล้วในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมาเบิกความในชั้นพิจารณา เนื่องจากเกรงว่าจะถูกจำเลยซักค้านจึงอ้างว่าไม่สามารถนำพยานบุคคลดังกล่าวมาเบิกความได้ แล้วขอส่งบันทึกคำให้การชั้นไต่สวนมูลฟ้องแทน

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า เห็นควรคงหลักการตามร่างมาตรา ๒๒๖/๔ ไว้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติว่า ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นบันทึกคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้

(๓) ในร่างมาตรา ๗ เดิม (เพิ่มมาตรา ๒๒๙ ทวิ) ได้เพิ่มหลักการในวรรคหนึ่งที่กำหนดให้โจทก์ต้องยื่นบัญชีระบุพยานโดยแสดงถึงประเภทและลักษณะของวัตถุ สถานที่ หรือเอกสาร รวมทั้งรายชื่อที่อยู่ของบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญนั้น ให้กระทำเท่าที่จะระบุได้เท่านั้น เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอาจทำให้พยานได้รับอันตรายได้ นอกจากนั้น ได้แก้ไขหลักการในวรรคสามโดยกำหนดให้คู่ความที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลาในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้สามารถยื่นคำร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานพร้อมกับยื่นบัญชีระบุพยานได้ในเวลาใด ๆ ก่อนเสร็จสิ้นการสืบพยานปากสุดท้ายของฝ่ายนั้นได้ ซึ่งแก้ไขจากหลักการเดิมที่กำหนดให้ต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนศาลมีคำพิพากษา ทั้งนี้ เพราะไม่ต้องการให้คู่ความใช้การอ้างและนำสืบพยานเพื่อประวิงคดี (ร่างมาตรา ๑๑ เพิ่มมาตรา ๒๒๙/๑)

กระทรวงยุติธรรม มีข้อสังเกตในชั้นพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) ว่า ควรให้คงเงื่อนไขการพิจารณาของศาลเกี่ยวกับขั้นตอนและระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยานไว้ตามร่างเดิม เนื่องจากมีขั้นตอนที่เหมาะสมอยู่แล้ว การที่คณะกรรมการ

กฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) แก้ไขเงื่อนไขความในวรรคสี่ให้เหมือนกับความในวรรคสามตามที่ปรากฏนั้น เป็นการร่างกฎหมายที่ซ้ำกัน ซึ่งหากศาลไม่อนุญาตตามความในวรรคสามแล้วก็น่าจะไม่อนุญาตตามความในวรรคสี่เช่นเดียวกัน

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า ควรคงหลักการไว้ตามร่างมาตรา ๒๒๙/๑ ที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการฯ เนื่องจากตามร่างมาตรานี้ คณะกรรมการฯ ยังคงหลักการตามร่างเดิมของกระทรวงยุติธรรมเกือบทั้งหมด เพียงแต่แก้ไขหลักการในวรรคสามเสียใหม่ ซึ่งหลักการที่เปลี่ยนไปดังกล่าวอาจทำให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งประสงค์จะอ้างพยานหลักฐานแต่มิได้แสดงความจำนงจะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นตามวรรคสามมาก่อน สามารถร้องขอต่อศาลตามวรรคสี่ได้ โดยมิได้มุ่งหมายให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ร้องขอต่อศาลตามวรรคสามและศาลไม่อนุญาต มีช่องทางมาร้องขอต่อศาลตามวรรคสี่อีกแต่อย่างใด ดังนั้น ปัญหาตามข้อสังเกตของกระทรวงยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรมจึงไม่น่าจะเกิดขึ้น

ในที่สุดกระทรวงยุติธรรมได้ให้ความเห็นชอบในหลักการดังกล่าว

(๔) ได้เพิ่มหลักการในร่างมาตรา ๘ เดิม (แก้ไขเพิ่มตามมาตรา ๒๓๐) ที่เดิมกำหนดให้การเดินเผชิญสืบกระทำได้เฉพาะกรณีที่ศาลเห็นเป็นการสมควรเท่านั้น เป็นว่าโดยกำหนดให้คู่ความที่เกี่ยวข้องสามารถร้องขอให้ศาลไปเดินเผชิญสืบได้ด้วย (ร่างมาตรา ๑๒ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๓๐)

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่า ร่างมาตรา ๒๓๐ เกี่ยวกับการเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นนั้น เห็นว่า การสืบพยานในคดีอาญาควรยึดหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ โดยเคร่งครัดอย่างยิ่ง กล่าวคือจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเสมอ และควรกระทำในศาลเดิมที่โจทก์ยื่นฟ้องเพื่อให้การพิพากษาคดีมีความเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น ส่วนในเรื่องการส่งประเด็นในไปสืบที่ศาลอื่นนั้นเนื่องจากตามร่างมาตรา ๒๓๐ ทวิ กำหนดให้นำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยานคดีอาญาได้อยู่แล้ว ดังนั้น การสืบพยานที่มีภูมิลำเนาในศาลอื่นก็ไม่ควรจะใช้วิธีส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานแทน แต่ควรให้ผู้พิพากษาในศาลเดิมสืบพยานด้วยตนเองผ่านระบบการประชุมทางจอภาพแทนได้

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า เห็นควรคงหลักการตามร่างมาตรา ๒๓๐ ไว้ตามร่างฯ ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอมา เนื่องจากเป็นหลักการที่พยายามกำหนดให้ผู้พิพากษาทำการพิจารณาคดีนั้น ๆ ไปโดยตลอดมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้การเดินเผชิญสืบต้องกระทำโดยศาลเท่านั้น และจะกระทำได้เฉพาะเมื่อมีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลและการสืบพยานหลักฐานโดยวิธีอื่นไม่สามารถกระทำได้เท่านั้น ซึ่งก็รวมถึงไม่สามารถสืบพยานโดยผ่านระบบประชุมทางจอภาพด้วย

(๕) แก้ไขร่างมาตรา ๑๖ เดิม (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๔๐) ที่กำหนดให้โจทก์ต้องยื่นต้นฉบับหรือสำเนาเอกสารที่ประสงค์จะอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองต่อศาลก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน จากไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เป็นไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์มากขึ้น (ร่างมาตรา ๑๗ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๔๐)

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่า ร่างมาตรา ๒๔๐ ที่กำหนดหลักการให้โจทก์ต้องยื่นต้นฉบับหรือสำเนาเอกสารซึ่งจะใช้เป็นพยานหลักฐานต่อศาล เพื่อให้จำเลยมาตรวจสอบและขอรับสำเนาเป็นเวลาล่วงหน้าก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน นั้น เห็นว่า การให้โจทก์เปิดเผยพยานเอกสารต่อจำเลยแม้ว่าจะเป็นหลักการที่ดีและมีการใช้ในอารยประเทศก็ตาม แต่การเปิดเผยพยานเอกสารบางชนิดจะนำไปสู่การเปิดเผยชื่อ ที่อยู่ สถานะ และความสำคัญในคดี พยานบุคคล ซึ่งในปัจจุบันนี้ระบบการคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทยยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจังและมีระบบแบบแผนที่แน่นอน การคุ้มครองพยานบุคคลในขณะนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะกระทำเฉพาะบางคดีที่สื่อมวลชนให้ความสนใจ และคุ้มครองเฉพาะก่อนเบิกความต่อศาลเท่านั้น จึงเห็นควรตัดร่างมาตรานี้ออกแล้วใช้บังคับตามมาตรา ๒๔๐ ของกฎหมายปัจจุบัน

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า เห็นควรคงหลักการตามร่างมาตรา ๒๔๐ ไว้ตามร่างฯ ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอมา เนื่องจากหลักการตามร่างมาตรานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่เป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อันจะเป็นประโยชน์กับจำเลยอย่างมาก ในขณะเดียวกันหากการเปิดเผยข้อมูลบางอย่างที่เกี่ยวกับพยานบุคคล เช่น การเปิดเผยชื่อ ที่อยู่ สถานะและความสำคัญในคดีจะทำให้มีปัญหาเรื่องความปลอดภัยของพยานแล้ว โจทก์อาจไม่ต้องยื่นเอกสารซึ่งจะใช้เป็นพยานหลักฐานล่วงหน้าตามหลักการในมาตรานี้ได้ หากแสดงเหตุผลความจำเป็นต่อศาล ตามที่กำหนดไว้ในร่างมาตรา ๒๔๐ วรรคสาม

(๖) ได้เพิ่มหลักการในร่างมาตรา ๑๘ เดิม (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖) โดยกำหนดให้การจ่ายค่าพาหนะ ค่าป่วยการ และค่าเช่าที่พักให้แก่พยานต้องกระทำเฉพาะเท่าที่จำเป็นและตามสมควรเท่านั้น และได้แก้ไขร่างมาตรา ๒๕๖ จากเดิมที่กำหนดให้จ่ายค่าใช้จ่ายดังกล่าวตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง เป็น **"ตามข้อบังคับที่ประธานศาลฎีกากำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง"** เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ (ร่างมาตรา ๑๙ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖)

กระทรวงยุติธรรม ได้มีข้อสังเกตในชั้นพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖ ว่า ร่างมาตรา ๑๙ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖) อาจจะซ้ำซ้อนกับมาตรา ๑๗ ของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. .... (ปัจจุบันคือพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖) ที่กำหนดให้พยานที่ได้เบิกความต่อศาลแล้ว มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาข้อสังเกตของกระทรวงยุติธรรมแล้ว จึงได้ปรับปรุงร่างมาตราดังกล่าวโดยเพิ่มความขึ้นเป็นวรรคสองกำหนดให้พยานที่ได้รับค่าพาหนะ ค่าป่วยการ และค่าเช่าที่พักในลักษณะเดียวกันตามกฎหมายอื่นแล้ว ไม่มีสิทธิรับตามมาตรา ๒๕๖ นี้อีก

ในที่สุด **กระทรวงยุติธรรม** ได้ให้ความเห็นชอบในการแก้ไขหลักการดังกล่าว

สำนักงานอัยการสูงสุด มีข้อสังเกตว่า ร่างมาตรา ๒๕๖ และยกเลิกมาตรา ๒๕๗ ซึ่งมีหลักการให้ศาลจ่ายค่าพาหนะ ค่าป่วยการ และค่าเช่าที่พักแก่พยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง (ตามบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน กำหนดให้คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจสั่งให้โจทก์เสียค่าพาหนะให้แก่พยานโจทก์ตามที่เสียไปจริงไม่เกินสมควร ซึ่งในทางปฏิบัติขณะนี้สำนักงานอัยการสูงสุดได้ถือปฏิบัติตามหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค ๐๔๑๔/๑๒๖๒๖ ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๓๔ โดยจ่ายค่าพาหนะตามที่เสียไปจริง และจ่ายเบี้ยเลี้ยงคนละไม่เกิน ๑๐๐ บาทต่อวัน) นั้น เป็นการขยายขอบเขตการจ่ายเงินค่าป่วยการแก่พยานตามหลักกฎหมายปัจจุบันที่กำหนดให้จ่ายเฉพาะพยานของพนักงานอัยการซึ่งเป็นโจทก์เท่านั้น ซึ่งจะมีผลทำให้รัฐต้องเพิ่มการจ่ายเงินงบประมาณในการนี้เป็นจำนวนมาก อันเป็นการสวนทางกับนโยบายของรัฐบาลในการประหยัดงบประมาณรายจ่ายของรัฐ นอกจากนี้จะเป็นการก่อให้เกิดการระบุพยานอย่างฟุ่มเฟือยและประวิงคดีด้วยการระบุพยานเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีต้องล่าช้าออกไป และยังมีผลทำให้ราษฎรตัดสินใจฟ้องคดีอาญากันเองได้ง่ายขึ้นเพราะรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในเรื่องของพยานบุคคลให้แล้ว จึงเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันตามมาตรา ๒๕๖ และมาตรา ๒๕๗ เหมาะสมดีอยู่แล้ว

กระทรวงการคลัง มีข้อสังเกตเช่นเดียวกับสำนักงานอัยการสูงสุด

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาข้อสังเกตแล้ว เห็นด้วยกับข้อสังเกตของสำนักงานอัยการสูงสุดเกี่ยวกับร่างมาตรา ๒๕๖ และยกเลิกมาตรา ๒๕๗ เพราะการอ้างพยานบุคคลในคดีอาญาบางประเภทจะเป็นประโยชน์เฉพาะกับตัวโจทก์ซึ่งเป็นราษฎรเท่านั้นเช่น ในคดีเช็ค ดังนั้น รัฐจึงไม่สมควรต้องรับภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นด้วยกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) โดยเห็นว่า บทบัญญัติตามมาตรา ๒๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดให้บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น หมายความว่า บุคคลนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามกรณีและจำนวนที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น กรณีไม่ได้หมายความว่ารัฐจะต้องให้ค่าตอบแทนเสมอไป

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้แทนกระทรวงยุติธรรมยังคงยืนยันหลักการตามร่างฯ เดิม ประกอบกับกระทรวงการคลังไม่ติดใจในข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) จึงไม่มีการแก้ไขหลักการให้เป็นไปตามข้อสังเกตของสำนักงานอัยการสูงสุด

(๑๐) แก้ไขร่างมาตรา ๒๒ โดยกำหนดให้ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามบทเฉพาะกาลตามร่างมาตรา ๒๑ ด้วย (ร่างมาตรา ๒๒) และเป็นไปตามข้อสังเกตของกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง) ที่เห็นว่า ควรกำหนดให้รัฐมนตรีว่ากระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายฉบับนี้ด้วย เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวใช้กับพนักงานฝ่ายปกครองด้วย และตามข้อสังเกตของกระทรวงยุติธรรมที่ได้มีข้อสังเกตในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖ ว่าในร่างมาตรา ๓ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๓) บัญญัติให้กระทรวงยุติธรรมออกระเบียบที่เกี่ยวข้อง จึงควรเพิ่มรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเข้าไว้ด้วย

๓.๔ ได้นำหลักการบางประการในร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. .... ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และคณะรัฐมนตรีมีมติให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา (ปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖) มาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากเป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ

(๑) การจัดหาล่ามให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน ซึ่งสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่น และให้ล่ามนั้นได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พัก (ร่างมาตรา ๘ เดิม) เนื่องจากมาตรา ๑๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติเรื่องล่ามและการจัดหาล่ามซึ่งแปลภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศและแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไว้อยู่แล้ว จึงเห็นควรบัญญัติให้ครอบคลุมถึงกรณีให้ล่ามแปลภาษาไทยท้องถิ่นด้วย (ร่างมาตรา ๓ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๓)

กระทรวงยุติธรรม ได้มีข้อสังเกตในขั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖ ว่า ร่างมาตรา ๓ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๓) ควรแก้ไขให้การสั่งจ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักแก่ล่ามที่จัดหาให้จากร่างฯ เดิมที่กำหนดให้การเบิกค่าใช้จ่ายดังกล่าวต้องเป็นไปตามระเบียบที่สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย สำนักงานศาลยุติธรรม หรือสำนักงานอัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังนั้น ควรแก้ไขเป็นว่า ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการปฏิบัติงานและเพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันในการกำหนดค่าใช้จ่ายดังกล่าว

ในขั้นการพิจารณาข้อสังเกตดังกล่าวของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) ผู้แทนกระทรวงยุติธรรมมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การกำหนดให้แต่ละหน่วยงานเป็นผู้ออกระเบียบได้เอง อาจเกิดความไม่สอดคล้องกันในทางปฏิบัติ ส่วนผู้แทนกระทรวงมหาดไทยและผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุดเห็นด้วยกับข้อสังเกตของกระทรวงยุติธรรม สำหรับผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมไม่คัดค้าน ข้อสังเกตดังกล่าวหากหน่วยงานอื่นจะยินยอมปฏิบัติตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด แต่สำหรับการจ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักให้แก่ล่ามในชั้นพิจารณาคดีของศาลนั้น ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมยังยืนยันที่จะให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังตามร่างฯ ที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกฤษฎีกา

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) พิจารณาแล้วเห็นว่า การแก้ไขหลักการในมาตรา ๑๓ ดังกล่าว เนื่องมาจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสำนักงานอัยการสูงสุดปัจจุบันมิได้สังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย และศาลมิได้สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ดังนั้น แต่ละหน่วยงานซึ่งเป็นผู้จัดหาล่ามจึงควรออกระเบียบการจ่ายเงินได้เองเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน สำหรับปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำกันของอัตราค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของล่ามที่แต่ละหน่วยงานจะกำหนดขึ้นนั้น ในทางปฏิบัติไม่น่าจะเกิดขึ้น เนื่องจากกระทรวงการคลังซึ่งเป็นผู้ให้ความเห็นชอบกับระเบียบที่แต่ละหน่วยงานจะกำหนดขึ้นนั้นย่อมจะควบคุมมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันได้

(๒) การให้พยานซึ่งอาจได้รับอันตรายหรือเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิคัดค้านหรือโต้แย้งการปล่อยชั่วคราวนั้น (ร่างมาตรา ๑๑ เดิม) เนื่องจากมาตรา ๑๐๖ ถึงมาตรา ๑๑๗ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้แล้ว จึงเห็นควรบัญญัติให้ครอบคลุมถึงกรณีดังกล่าวด้วย (ร่างมาตรา ๕ เพิ่มมาตรา ๑๐๘/๑)

(๓) การตรวจตัวผู้เสียหายหรือการสอบคำให้การผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งเป็นหญิงในชั้นสอบสวน ต้องกระทำโดยพนักงานหรือผู้สอบสวนซึ่งเป็นหญิง (ร่างมาตรา ๑๐ เดิม) เนื่องจากมาตรา ๑๓๒ และมาตรา ๑๓๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติเฉพาะการตรวจตัวและการถามคำให้การผู้เสียหายไว้เท่านั้น โดยมิได้กำหนดให้ชัดเจนว่าการตรวจตัวผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ต้องให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ และในการถามคำให้การผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งเป็นหญิงต้องให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้ถามปากคำ จึงเห็นควรบัญญัติหลักการให้ครอบคลุมในกรณีดังกล่าว (ร่างมาตรา ๖ เพิ่มมาตรา ๑๓๒ (๑) วรรคสอง และร่างมาตรา ๗ เพิ่มมาตรา ๑๓๓ วรรคสี่)

(๔) มาตรการที่จะมิให้มีการเผชิญหน้าระหว่างผู้เสียหาย หรือพยานกับผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้แก่ การยืนยันตัวผู้กระทำผิดในชั้นจับกุมหรือการชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสมและสามารถป้องกันมิให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน (ร่างมาตรา ๑๕ เดิม) การสืบพยานในชั้นศาลโดยการใช้โทรทัศน์วงจรปิด หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ร่างมาตรา ๑๗ เดิม) เนื่องจากมาตรา ๑๓๓ ทวิ มาตรา ๑๓๓ ตรี และมาตรา ๑๗๒ ตรี แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา ได้บัญญัติกรณีทำนองเดียวกันนี้ไว้ในเรื่องการถามปากคำเด็กและการสืบพยานเด็กอยู่แล้ว จึงเห็นควรนำหลักการดังกล่าวมากำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้ครอบคลุมไปถึงการให้ความคุ้มครองพยานด้วย (ร่างมาตรา ๗ เพิ่มมาตรา ๑๓๓ วรรคห้า และร่างมาตรา ๘ เพิ่มมาตรา ๑๗๒ วรรคสาม)

กระทรวงยุติธรรม ได้มีข้อสังเกตในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖ ว่า ร่างมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพิ่มเติมวรรคสามของมาตรา ๑๗๒ ว่า "...หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง..." นั้น น่าจะยังคลาดเคลื่อนอยู่ เนื่องจากร่างมาตรา ๑๗๒ นั้นเป็นการพิจารณาและสืบพยานในศาล ซึ่งปัจจุบันนี้ศาลยุติธรรมได้แยกหน่วยงานออกเป็นอิสระจากกระทรวงยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗๕ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมฯ ประกอบกับร่างมาตรา ๒๒ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินั้น ดังนั้น วิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในชั้นศาลควรเป็นอำนาจของประธานศาลฎีกาที่จะออกข้อบังคับ จึงควรแก้ไขเป็น "ตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา"

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) ได้แก้ไขร่างมาตรา ๘ (เพิ่มมาตรา ๑๗๒ วรรคสาม) ให้สอดคล้องกับข้อสังเกตของกระทรวงยุติธรรมแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
พฤศจิกายน ๒๕๔๖

ตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง
(เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง)
กับ
ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

ตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและ
ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	ร่าง พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๘๔ ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง แต่ว่า (๑) คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือซึ่งศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว (๒) ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อ	มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....” มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๘๔ การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีใดจะต้องกระทำโดยอาศัยพยานหลักฐานในสำนวนคดีนั้น เว้นแต่ (๑) ข้อเท็จจริงซึ่งรู้กันอยู่ทั่วไป (๒) ข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือ (๓) ข้อเท็จจริงที่คู่ความรับหรือถือว่ารับกันแล้วในศาล”	เพื่อกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำร้องทั้งหลายที่ยื่นต่อศาลเพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ (เป็นส่วนหนึ่งของ “คำคู่ความ” เช่นเดียวกับคำฟ้องและคำให้การ) เป็นผู้มีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงนั้นด้วย ซึ่งเพิ่มเติมจากกฎหมายปัจจุบันที่กำหนดให้คู่ความมีหน้าที่นำสืบเฉพาะข้อเท็จจริงที่สนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตนเท่านั้น นอกจากนั้นได้นำความในวรรคสองของมาตรา ๘๙ ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำสืบ (Judicial Notice) ออกไปกำหนดเป็นมาตรา ๘๔/๑

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
สันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว	มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๘๔/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง "มาตรา ๘๔/๑ คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนข้อหา ข้ออ้าง ข้อต่อสู้ หรือข้อเถียงในคำคู่ความของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงที่ปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว สำหรับข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงนั้น ประธานศาลฎีกาอาจออกข้อกำหนดตามมาตรา ๑๐๓/๓ เพื่อวางแนวทางในเรื่องดังกล่าวได้" มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๘๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	เพื่อกำหนดให้ชัดเจนว่าพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีจะต้องเป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีนั้นเท่านั้น เว้นแต่เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำสืบ (Judicial Notice)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๘๘ เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด หรือมีความจำนงที่จะให้ศาลตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้าง หรือข้อเถียงของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ซึ่งบัญชีระบุพยาน โดยแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้าง และรายชื่อ ที่อยู่ ของบุคคล วัตถุ หรือสถานที่ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยาน หรือขอให้ศาลไปตรวจ หรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นคำแถลงขอระบุพยานเพิ่มเติมต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมและสำเนาบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมดังกล่าวได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันสืบพยาน เมื่อระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้วแต่กรณี ได้สิ้นสุดลงแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้ว มีเหตุอัน	“มาตรา ๘๘ เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด หรือมีความจำนงที่จะให้ศาลตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นต่อศาลก่อนวันชี้สองสถาน หรือในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถานให้ยื่นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ซึ่งบัญชีระบุพยาน โดยแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้าง และรายชื่อ ที่อยู่ของบุคคล วัตถุ หรือสถานที่ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยาน หรือขอให้ศาลไปตรวจ หรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล”	กำหนดระยะเวลาการยื่นบัญชีระบุพยานให้กระทำก่อนวันชี้สองสถาน พร้อมทั้งจัดเตรียมสำเนาบัญชีระบุพยานเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไป ทั้งนี้ เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสในการเตรียมคดีเพื่อพิสูจน์ข้ออ้าง ข้อเถียงของตนได้ในเวลาที่เหมาะสม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
สมควรแสดงได้ว่าตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตนหรือไม่ ทราบว่าพยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่ หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่า มีเหตุอันสมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานเช่นว่านั้นต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานและสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษาคดีและถ้าศาลเห็นว่า เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม จำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง	มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	
มาตรา ๘๙ ถ้าคู่ความฝ่ายใดอันมีหน้าที่นำพยานมาสืบภายหลัง ประสงค์จะสืบพยานของตน (ก) เพื่อหักล้างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขถ้อยคำพยานของฝ่ายที่นำสืบก่อนในข้อความทั้งหลายซึ่งพยานเช่นว่านั้นเป็นผู้รู้เห็น หรือ (ข) เพื่อ	“มาตรา ๘๙ คู่ความฝ่ายใดประสงค์จะนำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อพิสูจน์ต่อพยานของคู่ความฝ่ายอื่นในกรณีต่อไปนี้ (๑) หักล้างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขถ้อยคำพยานใน	เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายสามารถนำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อพิสูจน์ต่อพยานได้โดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำพยานมาสืบก่อนไม่อาจอาศัยมาตรานี้เพื่อนำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
พิสูจน์ข้อความอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกี่ยวด้วยการกระทำหรือถ้อยคำหรือหนังสือซึ่งพยานเช่นว่านั้นได้กระทำขึ้น แม้ถึงว่าพยานเช่นว่านั้นจะมิได้เบิกความถึงข้อเหล่านี้ก็ดีให้คู่ความฝ่ายที่ต้องนำพยานมาสืบภายหลัง ถามค้านพยานเช่นว่านั้นเสียในเวลาที่พยานเบิกความ เพื่อให้พยานมีโอกาสอธิบายถึงข้อความเหล่านั้น ถ้าคู่ความฝ่ายใดมิได้ถามค้านพยานของคู่ความฝ่ายที่นำสืบก่อนดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ต่อมานำพยานมาสืบถึงข้อความดังกล่าวมาข้างต้น คู่ความฝ่ายที่สืบพยานก่อนชอบที่จะคัดค้านได้ และในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่ยอมรับฟังคำพยานเช่นว่ามานั้น แต่ถ้าคู่ความฝ่ายที่นำสืบภายหลังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลว่า เมื่อเวลาพยานเบิกความนั้นตนไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงข้อความดังกล่าวมาแล้ว หรือถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นต้องสืบพยานเช่นว่านี้ ศาลจะยอมรับฟังคำพยานเช่นว่านี้ก็ได้แต่ในกรณีเช่นนี้ คู่ความที่ได้นำพยานสืบก่อนจะเรียกพยานที่เกี่ยวข้องมาสืบอีกก็ได้ หรือเมื่อศาลเห็นสมควรจะเรียกมาสืบเองก็ได้	ข้อความทั้งหลายซึ่งพยานเช่นว่านั้นเป็นผู้รู้เห็น หรือ (๒) พิสูจน์ข้อความอย่างหนึ่งอย่างใดอันเกี่ยวด้วยการกระทำ ถ้อยคำ เอกสาร หรือพยานหลักฐาน อื่นใดซึ่งพยานเช่นว่านั้นได้กระทำขึ้น ให้คู่ความฝ่ายนั้นถามค้านพยานดังกล่าวเสียในเวลาที่พยานเบิกความ เพื่อให้พยานมีโอกาสอธิบายถึงข้อความเหล่านั้น แม้ว่าพยานนั้นจะมิได้เบิกความถึงข้อความดังกล่าวก็ตาม ในกรณีที่คู่ความฝ่ายนั้นมิได้ถามค้านพยานของคู่ความฝ่ายอื่นไว้ดังกล่าวมาข้างต้นแล้วต่อมานำพยานหลักฐานมาสืบถึงข้อความนั้น คู่ความฝ่ายอื่นที่สืบพยานนั้นไว้ชอบที่จะคัดค้านได้ในขณะที่คู่ความฝ่ายนั้นนำพยานหลักฐานมาสืบ และในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่ามานั้น ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ต่อพยานตามวรรคหนึ่งแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลว่า เมื่อเวลาพยานเบิกความนั้นตนไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงข้อความดังกล่าวมาแล้ว หรือถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านี้ ศาลจะยอมรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านี้ก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะขอให้เรียก	พิสูจน์ต่อพยานของคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำพยานมาสืบภายหลังได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๘๓ การอ้างเอกสารเป็นพยานนั้นให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสารเท่านั้น เว้นแต่ (๑) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแล้ว จึงให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเช่นว่านั้นเป็นพยานหลักฐานแห่งเอกสารนั้นได้ (๒) ถ้าต้นฉบับเอกสารหาไม่ได้ เพราะสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบก็ได้	พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาสืบอีกก็ได้ หรือเมื่อศาลเห็นสมควรจะเรียกมาสืบเองก็ได้" มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน "มาตรา ๘๓ การอ้างเอกสารเป็นพยานหลักฐานให้ยอมรับฟังได้เฉพาะต้นฉบับเอกสารเท่านั้นเว้นแต่ (๑) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแล้ว ให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเช่นว่านั้นเป็นพยานหลักฐาน (๒) ถ้าต้นฉบับเอกสารนำมาไม่ได้ เพราะสูญหาย ถูกทำลาย หรือไม่สามารถนำมาได้โดยประการอื่น อันมิใช่เกิดจากพฤติการณ์ที่ผู้อ้างต้องรับผิดชอบ หรือเมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องสืบสำเนาเอกสารหรือพยานบุคคลแทนต้นฉบับเอกสารที่นำมาไม่ได้นั้น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบแทนก็ได้	เพื่อให้ใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะอนุญาตให้นำสืบสำเนาหรือพยานบุคคลแทนต้นฉบับเอกสารที่นำมาไม่ได้เฉพาะกรณีที่การนำมามิได้นั้นมิใช่เกิดจากพฤติการณ์ที่ผู้อ้างต้องรับผิดชอบเท่านั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
(๓) ต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้น จะนำมาแสดงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตของรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีเสียก่อน อนึ่ง นอกจากศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น สำเนาเอกสารหรือข้อความที่คัดจากเอกสารเหล่านั้น ซึ่งรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ได้รับรองถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพียงพอในการที่จะนำมาแสดง	(๓) ต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้นจะนำมาแสดงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากทางราชการเสียก่อน อนึ่ง สำเนาเอกสารซึ่งหัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการผู้มีอำนาจหน้าที่ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี ได้รับรองว่าถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพียงพอในการที่จะนำมาแสดง เว้นแต่ศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น	เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมและกระชับรัดกุมยิ่งขึ้น
	(๔) เมื่อคู่ความฝ่ายที่ถูกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยานหลักฐานยันตนมิได้คัดค้านการนำเอกสารนั้นมาสืบตามมาตรา ๑๒๕ ให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเอกสารเช่นว่านั้นเป็นพยานหลักฐานได้”	เพื่อเพิ่มเติมกรณีที่ศาลสามารถรับฟังสำเนาเอกสารแทนต้นฉบับเอกสารขึ้นอีกกรณีหนึ่ง
	มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๙๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	
มาตรา ๙๕ ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่บุคคลนั้น	“มาตรา ๙๕ ห้ามมิให้รับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้นสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้	
(๑) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ	หากศาลไม่ยอมรับไว้ซึ่งคำเบิกความของบุคคลใด	เพื่อกำหนดให้มาตรา ๙๕ เป็นมาตราที่กล่าวถึง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
(๒) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่ความในข้อนี้ให้ใช้ได้ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือคำสั่งของศาลว่าให้เป็นอย่างอื่น ถ้าศาลไม่ยอมรับไว้ซึ่งคำเบิกความของบุคคลใดเพราะเห็นว่าบุคคลนั้นจะเป็นพยานหรือให้การดังกล่าวข้างต้นไม่ได้ และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดรายงานระบุนามพยานเหตุผลที่ไม่ยอมรับและข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน	เพราะเห็นว่าบุคคลนั้นไม่สามารถเป็นพยานได้เนื่องจากเหตุตามวรรคหนึ่ง และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้าน ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดรายงานระบุนามพยานเหตุผลที่ไม่ยอมรับ และข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายที่คัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน”	พยานบุคคลที่รับฟังได้เท่านั้น
	มาตรา ๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๘๕/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “มาตรา ๘๕/๑ ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดเบิกความต่อศาลก็ดี หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้อ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาลก็ดี หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า	เพื่อกำหนดความหมายของพยานบอกเล่าว่าอาจเป็นพยานบุคคลหรือเอกสารหรือวัตถุอื่นใดก้ได้พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานบอกเล่า

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่ (๑) เมื่อศาลพิเคราะห์ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าแล้ว ศาลเห็นว่าพยานนั้นมีความน่าเชื่อถือว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ (๒) มีเหตุจำเป็นเนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง มาเป็นพยานได้ และศาลเห็นว่ามีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่ควรรับไว้ซึ่งพยานบอกเล่าใด ให้นำความในมาตรา ๙๕ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม" มาตรา ๑๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๑/๑ และมาตรา ๑๐๑/๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง "มาตรา ๑๐๑/๑ ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานใดเป็นการเร่งด่วนและไม่สามารถแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนได้ เมื่อมีการยื่นคำ	เพื่อเพิ่มเติมให้กระบวนการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา ๑๐๑ มีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานไว้ก่อนได้ ดดย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	ขอตามมาตรา ๑๐๑ พร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การหรือภายหลังจากนั้น คู่ความฝ่ายที่ขอจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งโดยไม่ชักช้าก็ได้ และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรือให้ส่งต่อศาลซึ่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนด้วยก็ได้ คำร้องตามวรรคหนึ่งต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานใดโดยเร่งด่วนและไม่สามารถแจ้งให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนได้ ส่วนในกรณีที่จะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรือให้ส่งต่อศาลซึ่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน คำร้องนั้นต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความจำเป็นที่จะต้องยึดหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุนั้นว่ามีอยู่อย่างไร ในการนี้ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำร้องนั้น เว้นแต่จะเป็นที่พอใจของศาลจากการไต่สวนว่ามีเหตุฉุกเฉินหรือมีความจำเป็นตามคำร้องนั้นจริง แล้วแต่กรณี มาตรา ๑๐๑/๒ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้ยึดหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่	ไม่ต้องหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อศาล หากเป็นกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินนอกจากนั้น ยังให้ศาลมีอำนาจมีคำสั่งให้ยึดหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานต่อศาลไว้ก่อนชั่วคราวด้วยก็ได้ เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากคำสั่งของศาลในกรณีดังกล่าว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	เห็นสมควร และจะสั่งด้วยว่าให้ผู้ขอนำเงินหรือหาประกันตามจำนวนที่เห็นสมควรมาวางศาลเพื่อการชำระค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่บุคคลใดเนื่องจากศาลได้มีคำสั่งโดยมีความเห็นหลงไปว่ามีเหตุจำเป็นโดยความผิดหรือเลินเล่อของผู้ขอก็ได้ ให้นำความในมาตรา ๒๖๑ มาตรา ๒๖๒ มาตรา ๒๖๓ มาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘และมาตรา ๒๖๙ มาใช้บังคับแก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม และในกรณีที่ทรัพย์ซึ่งศาลสั่งยึดนั้นเป็นของบุคคลที่สาม ให้บุคคลที่สามมีสิทธิเสมือนเป็นจำเลยในคดี และเมื่อหมดความจำเป็นที่จะใช้เอกสารหรือวัตถุนั้นเป็นพยานหลักฐานต่อไปแล้ว เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อผู้มีสิทธิจะได้รับคืนร้องขอ ให้ศาลมีคำสั่งคืนเอกสารหรือวัตถุนั้นแก่ผู้ขอ”	เพื่อนำวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษามาใช้กับกรณีดังกล่าวโดยอนุโลม
	มาตรา ๑๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๓/๑ มาตรา ๑๐๓/๒ และมาตรา ๑๐๓/๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “มาตรา ๑๐๓/๑ ในกรณีที่คู่ความตกลงกัน หากศาลเห็นเป็นการจำเป็นและสมควรศาลอาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นให้ทำการสืบพยานหลักฐานส่วนใด	เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานศาลทำการสืบพยานหลักฐานนอกศาลแทนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องเป็นกรณีที่คู่ความตกลงกันเท่านั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	ส่วนหนึ่งที่จะต้องกระทำนอกศาลแทนได้ ให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้นำความในมาตรา ๑๐๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม	
	มาตรา ๑๐๓/๒ คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องอาจร้องขอต่อศาลให้ดำเนินการสืบพยานหลักฐานไปตามวิธีการที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อให้การสืบพยานหลักฐานเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ศาลจะอนุญาตตามคำร้องขอนั้นก็ได้ เว้นแต่การสืบพยานหลักฐานนั้นจะเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน	เพื่อให้คาความสามารถตกลงกันในเรื่องวิธีการสืบพยานหลักฐานได้
	มาตรา ๑๐๓/๓ เพื่อให้การสืบพยานหลักฐานเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานได้ แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในกฎหมาย	เพื่อให้อำนาจแก่ประธานศาลฎีกาที่จะออกข้อกำหนดใดๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำสืบและกรรับฟังพยานหลักฐานได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๑๐๔ ให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอ ให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่ แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น	ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้” มาตรา ๑๒ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา ๑๐๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “ในการวินิจฉัยว่าพยานบอกเล่าตามมาตรา ๙๕/๑ หรือบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลตามมาตรา ๑๒๐/๑ วรรคสามและวรรคสี่ หรือบันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๑๒๐/๒ จะมีน้ำหนักให้เชื่อได้หรือไม่เพียงใดนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังโดยคำนึงถึงสภาพ ลักษณะ และแหล่งที่มาของพยานบอกเล่าหรือบันทึกถ้อยคำนั้นด้วย”	เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลในการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าหรือบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๑๐๖ ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลก่อนวันสืบพยาน ให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาศาลได้ แต่ต้องให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน หมายเรียกพยานต้องมีข้อความดังนี้ (๑) ชื่อและตำบลที่อยู่ของพยาน ชื่อคู่ความและศาล (๒) สถานที่และวันเวลาซึ่งพยานจะต้องไป (๓) กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่ไปตามหมายเรียกและเบิกความเท็จ ถ้าศาลเห็นว่าพยานจะไม่สามารถเบิกความได้โดยมิได้ตระเตรียม ศาลจะจดแจ้งข้อเท็จจริงซึ่งพยานอาจถูกซักถามลงไว้ในหมายเรียกด้วยก็ได้	มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๐๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๑๐๖ ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลก่อนวันสืบพยานให้ออกหมายเรียกพยานนั้นมาศาลได้ โดยคู่ความฝ่ายนั้นต้องแถลงถึงความเกี่ยวพันของพยานกับข้อเท็จจริงในคดีอันจำเป็นที่จะต้องออกหมายเรียกพยานดังกล่าวด้วย และต้องส่งหมายเรียกพร้อมสำเนาคำแถลงของผู้ขอให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน หมายเรียกพยานต้องมีข้อความดังนี้ (๑) ชื่อและตำบลที่อยู่ของพยาน ชื่อคู่ความ และศาล (๒) สถานที่และวันเวลาซึ่งพยานจะต้องไป (๓) กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่ไปตามหมายเรียกหรือเบิกความเท็จ (๔) เรื่องที่ประสงค์จะให้พยานเบิกความ	เพื่อให้อำนาจแก่ศาลที่จะสั่งให้คู่ความแถลงถึงความเกี่ยวพันของพยานกับข้อเท็จจริงในคดี เพื่อที่ศาลจะได้ทราบว่ามีความจำเป็นจะต้องเรียกพยานดังกล่าวมาศาลหรือไม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	มาตรา ๑๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๖/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง "มาตรา ๑๐๖/๑ ห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยานดังต่อไปนี้ (๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ว่าในกรณีใดๆ (๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใดๆ (๓) ผู้ที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมาย ในกรณีตาม (๒) และ (๓) ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบ หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งออกคำบอกกล่าวว่าจะสืบพยานนั้น ณ สถานที่และวันเวลาใดแทนการออกหมายเรียก โดยในกรณีตาม (๒) ให้ส่งไปยังพยาน ส่วนตาม (๓) ให้ส่งคำบอกกล่าวไปยังสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติว่าด้วยการนั้น หรือตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ"	เพื่อกำหนดพยานบุคคลซึ่งห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยาน แต่กรณีตาม (๒) และ (๓) ให้ออกคำบอกกล่าวแทนตามมาตรา ๑๐๘ วรรคสาม เดิม ดังนั้น บุคคลดังกล่าวจะไปศาลหรือไม่ก็ได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๑๐๘ พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดังที่บัญญัติไว้ในสองมาตราก่อนนั้น จำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้ แต่พยานต่อไปนี้ไม่จำต้องไปศาลดังกล่าวข้างต้น คือ (๑) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ไม่ว่ากรณีใด ๆ (๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใด ๆ (๓) บุคคลใด ๆ ที่อ้างว่าไม่สามารถจะไปศาลดังกล่าวข้างต้น เพราะเจ็บป่วย หรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่น โดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้ว และศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้ ในกรณีเหล่านี้ ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบหรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อการนั้นส่งคำบอกกล่าว หรือในกรณีที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (๓) ให้ส่งหมายเรียกไปยังพยานโดยระบุสถานที่และวันเวลาที่จะไปสืบแล้วสืบพยานไปตามนั้น	มาตรา ๑๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๐๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๑๐๘ พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๖ และมาตรา ๑๐๗ นั้น จำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้ เว้นแต่มีเหตุเจ็บป่วยหรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นโดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้ว และศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้”	เพื่อให้สอดคล้องกับการเพิ่มมาตรา ๑๐๖/๑

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๑๑๑ เมื่อศาลเห็นว่าคำเบิกความของพยานที่ไม่มาศาลเป็นข้อสำคัญในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี (๑) แต่ศาลเห็นว่าข้ออ้างว่าพยานไม่สามารถมาศาลนั้นเป็นเพราะความป่วยเจ็บของพยาน หรือพยานมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นที่ฟังได้ ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปเพื่อให้พยานมาศาล หรือเพื่อสืบพยานนั้น ณ สถานที่และเวลาอันควรแก่พฤติการณ์ก็ได้ หรือ (๒) ศาลเห็นว่าพยานได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้วจงใจไม่ไปยังศาลนั้นหรือได้รับคำสั่งศาลให้รอคอยอยู่แล้วจงใจหลบเสีย ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปและออกหมายจับและเอาตัวพยานกักขังไว้จนกว่าพยานจะได้เบิกความตามวันที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ ทั้งนี้ไม่เป็นการลบล้างโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๗ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา	มาตรา ๑๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑๑ และมาตรา ๑๑๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๑๑๑ เมื่อศาลเห็นว่าคำเบิกความของพยานที่ไม่มาศาลเป็นข้อสำคัญในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี (๑) แต่ศาลเห็นว่าข้ออ้างว่าพยานไม่สามารถมาศาลนั้นเป็นเพราะเหตุเจ็บป่วยของพยาน หรือพยานมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นที่ฟังได้ ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปเพื่อให้พยานมาศาลหรือเพื่อสืบพยานนั้น ณ สถานที่และเวลาอันควรแก่พฤติการณ์ก็ได้ หรือ (๒) ศาลเห็นว่าพยานได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้วจงใจไม่ไปยังศาลนั้น หรือได้รับคำสั่งศาลให้รอคอยอยู่แล้วจงใจหลบเสีย ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปและออกหมายจับและเอาตัวพยานกักขังไว้จนกว่าพยานจะได้เบิกความตามวันที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ ทั้งนี้ ไม่เป็นการลบล้างโทษตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา	เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๑๑๒ ก่อนเบิกความ พยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน ยกเว้นแต่บุคคลต่อไปนี้ (๑) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ (๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา (๓) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบาน	มาตรา ๑๑๒ ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อน เว้นแต่ (๑) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (๒) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ (๓) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา (๔) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ”	เพื่อมิให้บุคคลตาม (๑) ที่มาศาลต้องสาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ เพื่อให้เด็กอายุตั้งแต่สิบสี่ปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีไม่ต้องสาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ เพื่อให้รวมถึงกรณีที่ตกลงกันว่าไม่ต้องกล่าวคำปฏิญาณด้วย
มาตรา ๑๑๕ พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยาน จะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้	มาตรา ๑๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๑๑๕ พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หรือพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้ สำหรับบุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมายจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายนั้นๆ ก็ได้”	เพื่อให้บุคคลตามร่างมาตรา ๑๐๖/๑ (๑) และ (๒) ที่มาเป็นพยานมีสิทธิเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้ แต่บุคคลตามร่างมาตรา ๑๐๖/๑(๓) หากมาเป็นพยานจะไม่เบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายที่ให้เอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันนั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	มาตรา ๑๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๒๐/๑ มาตรา ๑๒๐/๒ มาตรา ๑๒๐/๓ และมาตรา ๑๒๐/๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง "มาตรา ๑๒๐/๑ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายมีคำร้องและศาลเห็นสมควรศาลอาจอนุญาตให้คู่ความฝ่ายที่มีคำร้องเสนอบันทึกถ้อยคำของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำต่อศาลแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้าศาลได้ คู่ความที่ประสงค์จะเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง จะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันชี้สองสถาน หรือก่อนวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน และให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันสืบพยานคนนั้น เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้วคู่ความที่ยื่นไม่อาจขอถอนบันทึกถ้อยคำนั้นและศาลอาจรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีได้	เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่จะให้คู่ความมีสิทธิเสนอบันทึกถ้อยคำของพยานแทนการซักถามพยานนั้นได้ ทั้งนี้ เพื่อลดระยะเวลาในการสืบพยานในรายละเอียดลง แต่ผู้ให้ถ้อยคำดังกล่าวจะต้องมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามติง เพื่อความยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย มิฉะนั้น ศาลจะปฏิเสธไม่รับฟังบันทึกถ้อยคำนั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กำหนด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามติงของคู่ความ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้ ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้ผู้ให้ถ้อยคำไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือไม่ติดใจถามค้าน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีได้	
	มาตรา ๑๒๐/๒ เมื่อคู่ความมีคำร้องร่วมกันและศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลได้	เพื่อให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการเบิกความเฉพาะกรณีที่คู่ความที่คำขอร่วมกันเท่านั้น
	มาตรา ๑๒๐/๓ บันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๑๒๐/๑ และมาตรา ๑๒๐/๒ ให้มีรายการดังต่อไปนี้ (๑) ชื่อศาลและเลขคดี (๒) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ	เพื่อกำหนดรายละเอียดของบันทึกถ้อยคำตามร่างมาตรา ๑๒๐/๑ และร่างมาตรา ๑๒๐/๒

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	(๓) ชื่อและสกุลของคู่ความ (๔) ชื่อ สกุล อายุ ที่อยู่ และอาชีพ ของผู้ให้ถ้อยคำและความเกี่ยวพันกับคู่ความ (๕) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ (๖) ลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำ ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย มาตรา ๑๒๐/๔ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพได้ โดยคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานต้องเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่าย หากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ โดยให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกตามมาตรา ๑๐๓/๓ และไม่ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดี การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล”	เพื่อให้คู่ความนำเทคโนโลยีในเรื่องระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ (Video Conferencing) เพื่อสืบพยานบุคคลนอกศาลได้ โดยตนเองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
มาตรา ๑๒๑ ในการนั่งพิจารณาทุกครั้ง เมื่อพยานคนใดเบิกความแล้ว ให้ศาลอ่านคำเบิกความนั้นให้พยานฟัง และให้พยานลงลายมือชื่อไว้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๙ และ ๕๐	มาตรา ๑๙ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา ๑๒๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง "ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับกรณีที่มีการใช้บันทึกถ้อยคำแทนการเบิกความของพยานตามมาตรา ๑๒๐/๑ หรือมาตรา ๑๒๐/๒ หรือกรณีที่มีการสืบพยานโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ตามมาตรา ๑๒๐/๔ หรือกรณีที่มีการบันทึกคำเบิกความของพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพหรือเสียงหรือโดยใช้วิธีการอื่นใดซึ่งคู่ความและพยานสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของบันทึกคำเบิกความนั้นได้ แต่ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือพยานขอตรวจดูหรือขอให้อ่านบันทึกคำเบิกความของพยานนั้น ให้ศาลจัดให้มีการตรวจดูหรือมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลอ่านบันทึกคำเบิกความนั้น"	เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยรวดเร็ว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	มาตรา ๒๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๒๘/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง "มาตรา ๑๒๘/๑ ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะสามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ทำให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานอื่นอีก เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งโดยไม่ต้องรอให้ถึงวันสืบพยานตามปกติก็ได้ ในกรณีที่การตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจำเป็นต้องเก็บตัวอย่าง เลือด เนื้อเยื่อ_ผิวหนัง เส้นผมหรือขน ปัสสาวะ อุจจาระ น้ำลายหรือสารคัดหลั่งอื่น สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบอื่นของร่างกาย หรือสิ่งที่อยู่ในร่างกายจากคู่ความหรือบุคคลใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญอื่นทำการตรวจพิสูจน์ได้ แต่ต้องกระทำเพียง	เพื่อให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มาสนับสนุน เพื่อนำไปสู่การเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	เท่าที่จำเป็นและสมควร ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอมหรือไม่ให้ความร่วมมือต่อการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือไม่ให้ความยินยอมหรือกระทำการขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมต่อการตรวจเก็บตัวอย่างส่วนประกอบของร่างกายตามวรรคสาม ก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรานี้ ให้คู่ความฝ่ายที่ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์เป็นผู้รับผิดชอบ โดยให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าฤชาธรรมเนียม แต่ถ้าผู้ร้องขอไม่สามารถเสียค่าใช้จ่ายได้ หรือเป็นกรณีที่ศาลเป็นผู้สั่งให้ตรวจพิสูจน์ให้ศาลสั่งจ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด ส่วนความรับผิดในค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้เป็นไปตามมาตรา ๑๕๘ หรือมาตรา ๑๖๑” มาตรา ๒๑ พระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลกระทบถึงกระบวนพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ส่วนกระบวนพิจารณาใดที่ยังมิได้กระทำจนล่วงพ้นกำหนดเวลาที่จะต้องกระทำตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก่อนพระราชบัญญัตินี้ แต่ยังอยู่ในกำหนดเวลาที่	

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	เหตุผลในการแก้ไข
	อาจกระทำได้ตามบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณานั้นได้ภายในกำหนดเวลาตามบทบัญญัติดังกล่าว มาตรา ๒๒ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ..... นายกรัฐมนตรี	

ส่วนที่ ๒

ข้อมูลประกอบการพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

คำชี้แจงความจำเป็นในการตรากฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติ

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. ....

ส่วนราชการหรือหน่วยงานผู้เสนอ

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

เหตุผลและความจำเป็นในการตรากฎหมาย

๑. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของภารกิจ

๑.๑ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของภารกิจ

เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับการมาศาลของพยาน หลักเกณฑ์การนำสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐาน

๑.๒ ความจำเป็นที่ต้องทำภารกิจ

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับพยานหลักฐานแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาด้านเทคโนโลยีของประเทศในปัจจุบัน

๑.๓ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือข้อบกพร่องดังต่อไปนี้

การนำสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐานมีความชัดเจน รวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพสังคมและการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี

๑.๔ มาตรการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของภารกิจคืออะไร

กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ต้องนำสืบ การยื่นบัญชีระบุพยาน การนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ต่อพยานของคู่ความฝ่ายอื่น การรับฟังพยานเอกสาร การรับฟังพยานบุคคล การสืบพยานหลักฐานล่วงหน้า การกำหนดวิธีการนำสืบพยานหลักฐานระหว่างคู่ความ การออกหมายเรียกพยาน และการรับฟังพยานหลักฐานของศาล

๑.๕ ทางเลือกอื่นที่จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

ไม่มี

๑.๖ เหตุผลที่ทำให้เชื่อว่ามาตรการนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาหรือข้อบกพร่องนั้นได้ คือ

จะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง การนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. ใครควรเป็นผู้ทำภารกิจ

๒.๑ เมื่อคำนึงถึงประสิทธิภาพ ต้นทุนและความคล่องตัวแล้ว เหตุใดจึงไม่ควรให้เอกชนทำภารกิจนี้

กระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องดำเนินการ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

๒.๒ ถ้าเอกชนไม่ควรทำ เหตุใดจึงไม่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำภารกิจนี้

เป็นเรื่องที่รัฐบาลกลางจะต้องดำเนินการให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

๓. ความจำเป็นในการออกกฎหมาย

๓.๑ ในการทำภารกิจ เหตุใดจึงจำเป็นต้องตรากฎหมาย

เนื่องจากเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงจำเป็นต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ

๓.๒ ถ้าจำเป็นต้องตรากฎหมาย เหตุใดจึงไม่สมควร ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ออกกฎหมายระดับท้องถิ่น

เนื่องจากเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงไม่สามารถให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ออกกฎหมายระดับท้องถิ่นได้

๓.๓ (ก) การใช้บังคับกฎหมาย

☐ พร้อมกันทุกท้องที่

☐ ทยอยใช้เป็นท้องที่ๆ ไป เนื่องจาก

☐ ใช้บังคับเพียงบางท้องที่ เนื่องจาก

(ข) ระยะเวลาสิ้นสุดการใช้บังคับกฎหมาย ไม่มี

๓.๔ ลักษณะการใช้บังคับ

☐ ระบบควบคุม ☐ ระบบกำกับ ☐ ระบบส่งเสริม

๓.๕ ประเภทของโทษที่กำหนด

☐ โทษทางอาญา ☐ มาตรการบังคับทางปกครอง

๔. ความซ้ำซ้อนกับกฎหมายอื่น

๔.๑ กฎหมายอื่นในเรื่องเดียวกันหรือทำนองเดียวกัน

ไม่มี

๔.๒ เหตุผลที่ไม่สมควรยกเลิก แก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายอื่นที่มีอยู่เดิม

เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเดิมที่มีการประกาศบังคับใช้อยู่แล้ว

๕. ภาระต่อบุคคลและความคุ้มค่า

๕.๑ ผู้ซึ่งถูกกระทบโดยกฎหมาย

คู่ความในคดีแพ่ง

๕.๒ ภาระหน้าที่ที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่ถูกกฎหมายบังคับใช้

ไม่มี

๕.๓ สิทธิและเสรีภาพที่ถูกจำกัด

ไม่มี

๕.๔ ประโยชน์ที่ประชาชนและสังคมจะได้รับ

กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๕.๕ ความยุ่งยากที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามกฎหมาย

ไม่มี

๕.๖ ความคุ้มค่าของภารกิจเมื่อคำนึงถึงงบประมาณที่ต้องใช้ ภาระหน้าที่ที่เกิดขึ้นกับประชาชนและการที่ประชาชนจะต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพเทียบกับประโยชน์ที่จะได้รับ

จะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น โดยไม่มีภาระหน้าที่ที่เกิดขึ้นกับประชาชนหรือถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพแต่อย่างใด

๖. ความพร้อมของรัฐ

๖.๑ ความพร้อมของรัฐ

(ก) กำลังคนที่คาดว่าจะต้องใช้

ไม่มีการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ของรัฐเพิ่มเติม

(ข) คุณวุฒิและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ที่จำเป็นต้องมี

ไม่มี

(ค) งบประมาณที่คาดว่าจะต้องใช้

ไม่มี

๖.๒ วิธีการที่จะให้ผู้อยู่ใต้บังคับของกฎหมายมีความเข้าใจ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย

ชี้แจงและซักซ้อมความเข้าใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ

๗. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการกับหน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติภารกิจซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงกัน

ไม่มี

๘. วิธีการทำงานและการตรวจสอบ

๘.๑ ระบบการทำงานที่สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

๘.๒ ระบบการตรวจสอบ

ไม่มี

๘.๓ ระบบการคานอำนาจ

ไม่มี

๙. กรอบหรือมาตรการป้องกันมิให้มีการตราอนุบัญญัติที่เป็นการขยายอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเพิ่มภาระแก่บุคคลจนเกินสมควร

การตราอนุบัญญัติให้กระทำได้เฉพาะในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานในระหว่างคู่ความ การสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ และค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์เท่านั้น

๑๐. การรับฟังความคิดเห็น

๑๐.๑ การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น

มีการประชุมหารือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

๑๐.๒ ข้อคัดค้านหรือความเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

ไม่มี

ข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี
ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

เจ้าของเรื่อง กระทรวงยุติธรรม

วิเคราะห์สรุปในการเสนอร่างกฎหมาย

1. เหตุผลและความจำเป็นในการเสนอขอให้มีกฎหมาย

เนื่องจากบทบัญญัติลักษณะ 5 ว่าด้วยพยานหลักฐานหมวด 1 หลักทั่วไป และหมวด 2 ว่าด้วยการมาศาลของพยานและการซักถามพยานที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนถึงแนวทางในการปฏิบัติและการใช้ดุลพินิจของศาลล้าสมัยขาดความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำและเก็บพยานหลักฐานในปัจจุบัน ทั้งยังมีกระบวนการบางขั้นตอนที่ยุ่งยากหรือไม่จำเป็น ขาดความยืดหยุ่น และไม่รัดกุมในบางกรณี และเพื่อให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้สนับสนุนการสืบพยานในชั้นศาล รวมทั้งพัฒนาหลักการของกฎหมายให้ทันสมัยอยู่ ในระดับมาตรฐานเดียวกับนานาอารยประเทศ อันจะเป็นส่วนเสริมประสิทธิภาพของศาลยุติธรรมในการอำนวยความยุติธรรมในทางแพ่งให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี

2. ความเกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายโดยส่วนราชการต่าง ๆ

สำนักงานอัยการสูงสุด

3. การขอข้อมูลหรือความเห็นจากส่วนราชการหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้ง

ภายในกระทรวงยุติธรรม ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลแพ่งและศาลอาญา และสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ และหน่วยงานภายนอกเช่น สำนักงานอัยการสูงสุด กรมตำรวจ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และสภาทนายความ

4. <u>กฎหมายที่เสนอกำหนดให้มีการขออนุญาตเพื่อทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่</u>

ไม่มี

5. <u>ประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ต้องการเสนอ</u>

เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติในลักษณะ 5 ว่าด้วยพยานหลักฐาน หมวด 1 หลักทั่วไปและหมวด 2 ว่าด้วยการมาศาลของพยานและการซักถามพยาน ในประเด็นและตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. บทบัญญัติหมวด 1 หลักทั่วไป

1.1. ภาระการพิสูจน์ บทบัญญัติว่าด้วยการพิสูจน์ตามมาตรา 84 ได้บัญญัติเรื่องการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและเรื่องการกำหนดภาระการพิสูจน์ไว้ในมาตราเดียวกัน ทำให้ขาดความชัดเจน ควรแยกบทบัญญัติสองเรื่องดังกล่าวออกเป็น 2 มาตรา โดยกำหนดให้มาตรา 84 คงบัญญัติเฉพาะในเรื่องภาระการพิสูจน์ และนำบทบัญญัติในส่วนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงรวมถึงเรื่องข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำสืบ (Judicial Notice) ไปบัญญัติไว้ใหม่เป็นอีกมาตราหนึ่ง (ร่างมาตรา 84 ทวิ)

1.2. ข้อห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ กำหนดหลักกฎเกณฑ์การห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสุจริต และให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบในบางกรณีได้ด้วย เพื่อให้กฎหมายมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับกฎหมายพยานหลักฐานตามหลักสากล (ร่างมาตรา 85 ทวิ)

1.3. การพิสูจน์ต่อพยาน บทบัญญัติเรื่องการพิสูจน์ต่อพยานตามมาตรา 89 กำหนดให้สิทธิให้เฉพาะคู่ความที่มีหน้าที่นำสืบภายหลังที่จะพิสูจน์พยานของคู่ความที่นำสืบก่อนเท่านั้น ทำให้คู่ความที่นำสืบก่อนต้องใช้ช่องทางตามมาตรา 120 สมควรแก้ไขมาตรา 89 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการพิสูจน์ต่อพยานและครอบคลุมถึงการพิสจน์ต่อพยานในทุกกรณี

1.4. เอกสิทธิ์ บทบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิ์ตามมาตรา 92 ยังไม่มีความชัดเจนและทันสมัยเพียงพอ สมควรแก้ไขกำหนดกรอบและแนวทางการอ้างและการใช้ดุลพินิจแก่ศาลให้ชัดเจน

1.5. การอ้างเอกสารเป็นพยาน บทบัญญัติตามมาตรา 93 ในส่วนข้อยกเว้นให้รับฟังสำเนาเอกสารในกรณีต้นฉบับสูญหายตามมาตรา 93(2) ยังไม่ครอบคลุมถึงบางกรณีที่ศาลควรต้องรับฟังสำเนาเอกสารแทนต้นฉบับเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือในกรณีที่ต้นฉบับสูญหายไปโดยพฤติการณ์ที่ไม่อาจโทษผู้อ้างได้ และไม่ครอบคลุมถึงกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งคัดค้านเอกสารตามมาตรา 125 ซึ่งอาจไม่มีความจำเป็นที่ต้องนำต้นฉบับมาสืบ จึงควรปรับปรุงให้ครอบคลุมกรณีข้างต้น

1.6. พยานบุคคลและพยานบอกเล่า บทบัญญัติมาตรา 95 ได้รวมเรื่องความสามารถในการเบิกความของพยานและข้อห้ามในเรื่องการรับฟังพยานบอกเล่าไว้อยู่ในมาตราเดียวกันทำให้เกิดความสับสนในการแปลความและบังคับใช้กฎหมาย ประกอบกับหลักกฎหมายในเรื่องการรับฟังพยานบอกเล่ามีความซับซ้อนยิ่งขึ้น สมควรยกร่างบทบัญญัติตามมาตรา 95 ใหม่ โดยให้บทบัญญัติในเรื่องความสามารถในการเบิกความของพยานไว้ในมาตรา 95 และแยกบทบัญญัติเรื่องพยานบอกเล่าเป็นมาตรา 95 ทวิ วางหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าให้มีความชัดเจน

1.7. การยึดและสืบพยานหลักฐานในกรณีฉุกเฉิน กระบวนการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา 101 ยังมีข้อจำกัดในเรื่องความรวดเร็วและมิได้ให้อำนาจแก่ศาลที่จะมีคำสั่งให้ยึดเอกสารหรือวัตถุเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในกรณีเช่นนั้นได้ สมควรที่จะขยายขอบเขตของการสืบพยานหลักฐานและอำนาจศาลที่จะออกคำสั่งในลักษณะเช่นนี้ออกไป เพื่อให้กระบวนการสืบพยานหลักฐานมีความคล่องตัวมากขึ้น

1.8. การสืบพยานหลักฐานตามวิธีการที่คู่ความตกลงกัน เนื่องจากกระบวนการสืบพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสืบพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยินยอมของคู่ความเป็นหลัก จึงน่าจะเปิดกว้างให้โอกาสแก่คู่ความที่อาจจะตกลงกันให้สืบพยานหลักฐานตามวิธีการหรือดำเนินการอย่างอื่นใด เช่น ให้เจ้าพนักงานศาลไปทำการสืบพยานแทนนอกศาลคล้ายกับหลัก Commissioner เป็นต้น ทั้งนี้ ยังคงอยู่ในกรอบของกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และดุลพินิจของศาล (ร่างมาตรา 103 ทวิ และ 103 ตรี)

1.9. อำนาจศาลในการแก้ไขข้อผิดพลาดในการสืบพยานหลักฐาน แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 จะกำหนดให้อำนาจศาลแก้ไขกระบวนการที่ดำเนินไปโดยผิดหลง แต่บทบัญญัติในเรื่องการสืบพยานหลักฐานยังมีความไม่ชัดเจนถึงอำนาจศาลที่จะมีคำสั่งแก้ไขตลอดจนวิธีการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดอันเกี่ยวกับการนำสืบพยานหลักฐานที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงไปสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ และข้อห้ามในการให้แก้ไขข้อผิดพลาด หากเกิดจากความจงใจ หรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายที่สืบพยานหลักฐานอันเป็นการเอาเปรียบคู่ความฝ่ายอื่นให้ชัดเจน (ร่างมาตรา 103 จัตวา)

1.10. อำนาจของประธานศาลฎีกาในการออกข้อบังคับเพื่อการสืบพยานหลักฐาน กฎเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสืบพยานหลักฐานเป็นเรื่องละเอียดอ่อนซึ่งอาจต้องปรับไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างกลไกให้การปรับปรุงการสืบพยานหลักฐานในส่วนที่เกี่ยวกับรายละเอียดบางกรณีสามารถกระทำได้คล่องตัวมากขึ้นกว่าการแก้ไขประมวลกฎหมาย โดยให้ออกเป็นข้อบังคับของตุลาการ ซึ่งแนวความคิดในเรื่องเช่นนี้เป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศ จึงได้เสนอให้อำนาจแก่ประธานศาลฎีกาที่จะออกข้อบังคับในเรื่องการสืบพยานหลักฐาน เท่าที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการสืบพยานหลักฐาน อันจะเป็นผลให้การสืบพยานหลักฐานสามารถพัฒนาไปได้ดียิ่งขึ้น (ร่างมาตรา 103 เบญจ)

1.11. การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับการที่ได้ปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานบางประเภท ได้แก่ พยานบอกเล่า และบันทึกถ้อยคำของพยานนอกศาล จึงควรกำหนดแนวทางให้แก่ศาลในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจำพวกนั้นไว้ด้วย (ร่างมาตรา 104)

2. บทบัญญัติหมวด 2 ว่าด้วยการมาศาลของพยานและการชั่งน้ำหนัก

2.1 หมายเรียกพยาน บทบัญญัติในส่วนหมายเรียกพยานยังมีข้อจำกัดหลายประการ พยานจำนวนมากโดยเฉพาะพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมาศาลโดยไม่อาจทราบได้ว่าประเด็นหรือเรื่องที่จะต้องเบิกความเป็นเรื่องอะไร สมควรแก้ไขมาตรา 106 ให้มีความชัดเจนเพียงพอที่ศาลจะใช้อำนาจในการซักถามถึงรายละเอียดที่พยานจะเบิกความก่อนที่จะออกหมายเรียกให้ตามที่คู่ความขอ

นอกจากนี้บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับพยานที่ศาลจะออกหมายเรียกพยานไม่ได้และที่เกี่ยวกับพยานที่ไม่สามารถไปศาลได้บัญญัติรวมไว้ในมาตราเดียวกันคือมาตรา 108 ทำให้เกิดความสับสนในการแปลความ เพราะทั้งสองส่วนนี้มีความแตกต่างในสาระสำคัญ ประกอบกับเนื่องด้วยบทบัญญัติในเรื่องนี้ยังมิได้บัญญัติรองรับในกรณีที่พยานมีเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมายเฉพาะ สมควรที่จะปรับปรุงบทบัญญัติให้ชัดเจน (ร่างมาตรา 106 ทวิ และ 108)

2.2 การเบิกความของพยาน บทบัญญัติมาตรา 111 ยังคงอ้างอิงถึงมาตรา 147 แห่งกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งยกเลิกไปแล้ว ควรให้แก้ไขมาตรา 111 ในส่วนนี้ให้รับกับประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

บทบัญญัติในเรื่องการสาบานหรือปฏิญาณตนของพยานตามมาตรา 112 ยังมีข้อจำกัดที่ควรได้รับการแก้ไข ได้แก่

1.ที่บทบัญญัติในมาตรานี้ยังไม่ระบุชัดเจนที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพยิ่งจะไม่ต้องสาบานตน

2.อายุของบุคคลที่จะไม่ต้องเบิกความตาม (2) ยังไม่สอดคล้องกับแนวกฎหมายอื่นและกฎหมายสากลซึ่งควรปรับให้เป็นอายุ 15 ปี

3.บทบัญญัติใน (4) ยังไม่ครอบคลุมถึงการปฏิญาณตนด้วย

2.3 สิทธิที่ไม่ต้องเบิกความ เนื่องจากได้มีการแก้ไขกฎหมายตามร่างมาตรา 106 ทวิ ในเรื่องพยานที่ห้ามศาลออกหมายเรียกแล้ว จึงสมควรแก้ไขบทบัญญัติเรื่องสิทธิของพยานบางจำพวกที่มีสิทธิที่ไม่ต้องเบิกความตามมาตรา 115 ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับหลักการตามมาตรา 106 ทวิ ให้สอดคล้องกัน

2.4 การสืบและการรับฟังพยานหลักฐานอันได้มาจากคอมพิวเตอร์และสื่ออื่นในลักษณะเดียวกัน เนื่องด้วยเทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมและประมวลผลข้อมูลในปัจจุบันได้พัฒนาไปอย่างมาก พยานหลักฐานจำพวกข้อมูลจำนวนมากได้รับการเก็บรวบรวมไว้หรือนำเข้าไปประมวลผลโดยระบบคอมพิวเตอร์ กฎหมายในหลายประเทศได้มีบทบัญญัติโดยเฉพาะทั้งในเรื่องการรับฟังและการนำสืบพยานหลักฐานจำพวกนี้ไว้โดยเฉพาะเพื่อให้มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนและเป็นธรรม จึงควรปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

1. ให้ศาลรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ถ้าการบันทึกหรือการประมวลผลนั้นเป็นการกระทำโดยปกติในการใช้งานตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง โดยต้องมีคำรับรองของผู้เกี่ยวข้องเสนอประกอบด้วย (ร่างมาตรา 93 ทวิ)

2.กำหนดให้คู่ ความระบุความจำนงในการอ้างพยานหลักฐานที่ได้จากคอมพิวเตอร์ไว้ในบัญชีระบุพยาน พร้อมส่งคำรับรองและสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูล(ร่างมาตรา 93 ตรี)

3.กำหนดหน้าที่ให้แก่คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงข้อมูลที่บันทึกหรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ยันตนต้องคัดค้านความไม่ถูกต้องของข้อมูลก่อนศาลพิพากษาคดี (ร่างมาตรา 93 จัตวา)

4.กำหนดให้นำบทบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับการรับฟังและการนำสืบพยานหลักฐานอันได้มาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ไปใช้แก่การรับฟังข้อมูลในสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นโดยอนุโลม (ร่างมาตรา 93 เบญจ)

2.5 บันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยาน เนื่องจากวิธีการสืบพยานหลักฐานในปัจจุบันได้กำหนดให้พยานจำนวนมากต้องมาเบิกความในเรื่องรายละเอียด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลข และอื่นๆ ทำให้การบันทึกคำพยานในหลายกรณีต้องใช้เวลามากโดยไม่จำเป็นและทำให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้าออกไป ซึ่งในต่างประเทศมีหลักการที่ใช้ลดระยะเวลาใน

การพิจารณาในลักษณะการบันทึกถ้อยคำพยานไว้เป็น Affidavit แต่ในกรณีวิธีพิจารณาความของไทยการรับเอาแนวความคิดเรื่อง Affidavit ทั้งหมดยังมีข้อต้องคำนึงอยู่มากเนื่องจากยังขาดบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ในลักษณะเช่นนี้ จึงเห็นควรกำหนดช่องทางให้มีการบันทึกถ้อยคำของพยานที่อาจต้องเบิกความในเรื่องรายละเอียดไว้ก่อนเพื่อลดระยะเวลาในการสืบพยานลง แต่ทั้งนี้เพื่อที่จะให้การสืบพยานเป็นไปโดยเที่ยงธรรม จึงยังคงกำหนดให้พยานนั้นมาศาลเพื่อให้คู่ความอื่นซักค้านด้วย ทั้งนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับกรณีพยานอยู่ต่างประเทศไว้โดยเฉพาะด้วย

2.6 การสืบพยานหลักฐานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ เนื่องจากเทคโนโลยีทางการสื่อสารมีการพัฒนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะระบบการประชุมทางจอภาพซึ่งในหลายประเทศได้นำระบบนี้เข้ามาเพื่อให้การสืบพยานในกรณีที่พยานไม่สามารถมาศาลได้ หรือมีความไม่สะดวกที่จะมาศาล ยังคงสามารถเบิกความเป็นพยานได้ สมควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการใช้ระบบการประชุมทางจอภาพนี้เป็นวิธีการที่สามารถใช้ในการสืบพยานหลักฐานไว้ให้ชัดเจน เพื่อที่จะลดปัญหาของความล่าช้าในการดำเนินคดีลง

6. <u>หลักการในประเด็นสำคัญ ๆ</u>

หลักการของบทบัญญัติที่เสนอให้ปรับปรุงใหม่พอสรุปได้ดังนี้

6.1 แก้ไขมาตรา 84 ให้บัญญัติเฉพาะในเรื่องภาระการพิสูจน์ และนำบทบัญญัติในส่วนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงรวมถึงเรื่องข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำสืบ (Judicial Notice) ไปบัญญัติเป็นมาตรา 84 ทวิ

6.2 กำหนดหลักกฎเกณฑ์ข้อห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ และให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบในบางกรณีได้ด้วย (ร่างมาตรา 85 ทวิ)

6.3 แก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการพิสูจน์ต่อพยานตามมาตรา 89 ให้ครอบคลุมถึงการพิสจน์ต่อพยานในทุกกรณี

6.4 แก้ไขบทบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิ์ตามมาตรา 92 โดยกำหนดกรอบและแนวทางการอ้างและการใช้ดุลพินิจแก่ศาลให้ชัดเจน

6.5 แก้ไขบทบัญญัติตามมาตรา 93 ในส่วนข้อยกเว้นให้รับฟังสำเนาเอกสารในกรณีต้นฉบับสูญหายตามมาตรา 93(2) ครอบคลุมถึงกรณีที่ศาลควรต้องรับฟังสำเนาเอกสารแทนต้นฉบับเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือในกรณีที่ต้นฉบับสูญหายไปโดยพฤติการณ์ที่ไม่อาจโทษผู้อ้างได้ และกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งคัดค้านเอกสารตามมาตรา 125 ซึ่งอาจไม่มีความจำเป็นที่ต้องนำต้นฉบับมาสืบ

6.6 ปรับปรุงบทบัญญัติพยานบุคคลและพยานบอกเล่าตามมาตรา 95 โดยบัญญัติเรื่องความสามารถในการเบิกความของพยานไว้ในมาตรา 95 และแยกบทบัญญัติเรื่องพยานบอกเล่าวางหลักเกณฑ์และข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าให้มีความชัดเจน เป็นมาตรา 95 ทวิ

6.7 ปรับปรุงกระบวนการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา 101 ขยายขอบเขตของการสืบพยานหลักฐานและแก้ไขข้อจำกัดในเรื่องความรวดเร็ว และเพิ่มเติมให้อำนาจแก่ศาลที่จะมีคำสั่งให้ยึดเอกสารหรือวัตถุเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในกรณีเช่นนั้นได้

6.8 ปรับปรุงกระบวนการสืบพยานหลักฐาน โดยเปิดโอกาสให้คู่ความอาจตกลงกันให้สืบพยานหลักฐานตามวิธีการหรือดำเนินการอย่างอื่นใด เช่น ให้เจ้าพนักงานศาลไปทำการสืบพยานแทนนอกศาลคล้ายกับหลัก Commissioner เป็นต้น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยินยอมของคู่ความเป็นหลัก ทั้งนี้ ยังคงอยู่ในกรอบของกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และดุลพินิจของศาล

6.9 อำนาจศาลในการแก้ไขข้อผิดพลาดในการสืบพยานหลักฐาน กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอำนาจศาลที่จะมีคำสั่งแก้ไขตลอดจนวิธีการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดอันเกี่ยวกับการนำสืบพยานหลักฐานที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงไป โดยกำหนดข้อห้ามในการให้แก้ไขข้อผิดพลาด หากเกิดจากความจงใจ หรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายที่สืบพยานหลักฐานอันเป็นการเอาเปรียบคู่ความฝ่ายอื่น

6.10 เพิ่มเติมให้อำนาจแก่ประธานศาลฎีกาที่จะออกข้อบังคับในเรื่องการสืบพยานหลักฐาน เท่าที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการสืบพยานหลักฐาน

6.11 กำหนดแนวทางให้แก่ศาลในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานบางประเภท ได้แก่ พยานบอกเล่า และบันทึกถ้อยคำของพยานนอกศาล เพื่อให้สอดคล้องกับการที่ได้ปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว

6.12 แก้ไขมาตรา 106 ให้ศาลมีอำนาจในการซักถามถึงรายละเอียดที่พยานจะเบิกความก่อนที่จะออกหมายเรียกให้ตามที่คู่ความขอ

6.13 แยกบทบัญญัติมาตรา 108 ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานที่ศาลจะออกหมายเรียกพยานไม่ได้ โดยเพิ่มกรณีที่พยานมีเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมายเฉพาะ และที่เกี่ยวกับพยานที่ไม่สามารถไปศาลได้ออกจากกัน

6.14 แก้ไขมาตรา 111 ให้อ้างอิงประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแทนการอ้างอิงถึงมาตรา 147 แห่งกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งยกเลิกไปแล้ว

6.15 แก้บทบัญญัติในเรื่องการสาบานหรือปฏิญาณตนของพยานตามมาตรา 112 ดังนี้

1.ระบุให้ชัดเจนว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดินไม่ต้องสาบานตน

2.กำหนดอายุของบุคคลที่จะไม่ต้องเบิกความตาม (2) เป็นอายุ 15 ปี

3.ปรับปรุงบทบัญญัติใน (4) ให้ครอบคลุมถึงการปฏิญาณตนด้วย

6.16 แก้ไขบทบัญญัติเรื่องสิทธิของพยานบางจำพวกที่มีสิทธิที่ไม่ต้องเบิกความตามมาตรา 115 ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับหลักการตามมาตรา 106 ทวิ ให้สอดคล้องกัน

6.17 การนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานอันได้มาจากคอมพิวเตอร์และสื่ออื่นในลักษณะเดียวกัน เพิ่มเติมบทบัญญัติโดยเฉพาะทั้งในเรื่องการรับฟังและการนำสืบพยานหลักฐานจำพวกนี้ไว้โดยเฉพาะเพื่อให้มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนและเป็นธรรม (ร่างมาตรา 93 ทวิ, 93 ตรี, 93 จัตวา และ 93 เบญจ)

6.18 ปรับปรุงวิธีการสืบพยานหลักฐานในเรื่องรายละเอียด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลข และอื่นๆ โดยให้มีการบันทึกถ้อยคำของพยานที่อาจต้องเบิกความในเรื่องรายละเอียดไว้ก่อนเพื่อลดระยะเวลาในการสืบพยานลง แต่ยังคงกำหนดให้พยานนั้นมาศาลเพื่อให้คู่ความอื่นซักค้านด้วย ทั้งนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับกรณีพยานอยู่ต่างประเทศไว้โดยเฉพาะด้วย

6.19. กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการสืบพยานหลักฐาน โดยการใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ

7. สรุปสาระสำคัญ เหตุผล และความจำเป็น

แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในลักษณะ 5 ว่าด้วยพยานหลักฐาน หมวด 1 หลักทั่วไป และหมวด 2 ว่าด้วยการมาศาลของพยานและการซักถามพยาน ในเรื่องเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ ข้อห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ การพิสูจน์ต่อพยาน เอกสิทธิ์ การอ้างเอกสารเป็นพยาน พยานบุคคลและพยานบอกเล่า การยึดและสืบพยานหลักฐานในกรณีฉุกเฉิน การสืบพยานหลักฐานตามวิธีการที่คู่ความตกลงกัน อำนาจศาลในการแก้ไขข้อผิดพลาดในการสืบพยานหลักฐาน อำนาจของประธานศาลฎีกาในการออกข้อบังคับเพื่อการสืบพยานหลักฐาน การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หมายเรียกพยาน การเบิกความของพยาน สิทธิที่ไม่ต้องเบิกความ การนำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานอันได้มาจากคอมพิวเตอร์และสื่ออื่นในลักษณะเดียวกัน บันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยาน การสืบพยานหลักฐานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ ให้มีความชัดเจนถึงแนวทางในการปฏิบัติและการใช้ดุลพินิจของศาล สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของทางปฏิบัติเกี่ยวกับ

การจัดทำและเก็บพยานหลักฐานในปัจจุบัน ปรับกระบวนการสืบพยานให้มีความสะดวก เรียบง่าย มีความยืดหยุ่น และรัดกุมยิ่งขึ้น และเพื่อให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ สนับสนุนการสืบพยานในชั้นศาล รวมทั้งพัฒนาหลักการของกฎหมายให้ทันสมัยอยู่ในระดับมาตรฐานเดียวกับนานาอารยประเทศ อันจะเป็นส่วนเสริมประสิทธิภาพของศาลยุติธรรมในการอำนวยความยุติธรรมในทางแพ่งให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี

การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส : ตัวอย่างของกระบวนพิจารณาที่ค่อนไปทางแบบไต่สวน***

วรรณชัย บุญบำรุง

ดุลพาห เล่ม 1 ปีที่ 47 ม.ค.-เม.ย. 2543 หน้า 49-79

เป็นที่ทราบกันดีว่า กระบวนพิจารณาคดีแพ่งของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law นั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างแตกต่างกันมาก โดยในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law นั้น มีกระบวนพิจารณาคดีแพ่งที่ค่อนไปทางแบบกล่าวหา กล่าวคือ คู่ความมีบทบาทสำคัญและค่อนข้างมีอิสระในการดำเนินกระบวนพิจารณาและการสืบพยาน ในขณะที่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law กลับมีกระบวนพิจารณาคดีแพ่งที่ค่อนไปทางแบบไต่สวน กล่าวคือ ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณาและการสืบพยาน

วิธีการสืบพยานบุคคลนับเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนถึงความแตกต่างกันดังกล่าวซึ่งการสืบพยานบุคคลของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เป็นที่คุ้นเคยของนักกฎหมายไทยเป็นอย่างดี เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยได้รับอิทธิพลเป็นอย่างมากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของอังกฤษ๒ ส่วนการสืบพยานบุคคลของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law นั้น ยังไม่ค่อยจะเป็นที่รู้จักกันเท่าใดนัก กรณีจึงน่าสนใจที่จะทำการศึกษาหลักเกณฑ์ของการสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศสซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งของประเทศในกลุ่ม Civil Law ที่มีกระบวนพิจารณาคดีแพ่งที่ค่อนไปทางแบบไต่สวน

บทนำ

ขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือการสืบพยานหลักฐานนั้นพอจะแบ่งเป็นสิ่งที่จะต้องทำการสืบพยาน ผู้ที่ทำการสืบพยาน และวิธีการหรือรูปแบบของการสืบพยาน ซึ่งจุดประสงค์ที่แท้จริงของการสืบพยานหลักฐานนั้นก็เพื่อให้ศาลเกิดความเชื่อมั่นในข้อเท็จจริงที่น่าจะเป็นไปได้ มากกว่าที่จะเป็นการพิสูจน์ให้ได้ข้อเท็จจริงตามที่เป็นจริง โดยความเชื่อของศาลดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับตามอำเภอใจของศาล แต่ต้องตั้งอยู่บนเหตุผลที่น่าเชื่อถือได้ อันเกิดจากการถกเถียงโต้แย้งกันเป็นสำคัญ ดังนั้น ความเป็นจริงตามกระบวนการยุติธรรมจึงอาจไม่ใช่ความเป็นจริงที่แท้จริงก็ได้ แต่เป็นความเป็นจริงที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นได้

การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งของฝรั่งเศสได้ถูกกำหนดโดยกฎหมายสองส่วนซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันมากคือ

๑. ส่วนที่เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของพยานที่รับฟังได้และความน่าเชื่อถือของพยาน (l'admissibilit' et la force probante des proc'd's de preuve ซึ่งบางครั้งเรียกว่า "decisoria litis") ได้ถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๓๑๕ - มาตรา ๑๓๖๙ ในหมวด (chapitre) ที่ ๖ เรื่อง การพิสูจน์เรื่องหนี้และการชำระหนี้ ของลักษณะที่ ๓ บรรพที่ ๓

*** เอกสารฉบับนี้ถูกแปลงจากไฟล์แมคอินทอช ทำให้มีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับตัวสะกดภาษาฝรั่งเศส

ที่มา : http://www.library.judiciary.go.th

๒. ส่วนที่เป็นรูปแบบของการดำเนินการสืบพยานในกระบวนการยุติธรรม (ซึ่งบางครั้งเรียกว่า "ordinatoria litis") ได้ถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๓๑๒-มาตรา ๑๓๒๒ ในลักษณะ (titre) ที่ ๗ เรื่อง การดำเนินการสืบพยาน (l'administration judiciaire de la preuve) ของบรรพ(livre)ที่ ๑ และมีหลักทั่วไปในมาตรา ๙ ถึงมาตรา ๑๑ กำหนดหลักทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทของคู่ความและศาลในการสืบพยาน

การแยกบทบัญญัติออกเป็นสองส่วนนี้สอดคล้องกับทางปฏิบัติที่มีมาแต่เดิมของฝรั่งเศส โดยเหตุที่แบ่งออกเป็นสองส่วนก็เนื่องจากในบางกรณีเรื่องของพยานไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีพิจารณา แต่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง

วิธีการสืบพยานต่าง ๆ แบ่งออกเป็น การสืบพยานเอกสาร การสืบพยานบุคคล การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น โดยฝรั่งเศสจะให้ความสำคัญกับพยานเอกสารเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ถ้าพยานเอกสารไม่เพียงพอที่จะทำให้ศาลสามารถมั่นใจหรือแน่ใจในข้อเท็จจริงได้แล้ว จึงจะนำวิธีการสืบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญมาประกอบ วิธีการทั้งสองประการหลังนี้เรียกว่า "mesures d'instruction" ซึ่งหมายถึง มาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้ศาลได้รับรู้ข้อเท็จจริงสำหรับการตัดสินคดี นอกจากนี้ ยังมีวิธีการสืบพยานอีกวิธีหนึ่งคือ การที่คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงกันโดยการสาบานหรือการที่ศาลให้คู่ความสาบานยืนยันข้อเท็จจริง วิธีดังกล่าวนี้เรียกว่า "serment judiciaire' Mesures d'instruction เป็นวิธีการหรือมาตรการที่ศาลได้มีคำสั่งตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือตามที่ศาลเห็นสมควร เพื่อวัตถุประสงค์ให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่จำเป็นและเกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินคดี เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ศาลได้รับข้อเท็จจริงมากขึ้นในกรณีที่ข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานเอกสารยังไม่เพียงพอ ซึ่งมาตรการเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๔ กรณี ดังนี้

๑. การตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาลด้วยตัวเอง (les v'rifications personnelles du juge)

๒. การเรียกให้ตัวความมาศาลเพื่อซักถาม (la comparution personnelles des parties)

๓. การสืบพยานบุคคล (les d'clarations des tiers)

๔. การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ (un technicien)

หลักเกณฑ์ของ mesures d'instruction ในปัจจุบันมีวิวัฒนาการมาจากการแก้ไขกฎหมายโดยรัฐกฤษฎีกา ฉบับที่ ๗๓-๑๑๒๒ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๗๓ ซึ่งต่อมาได้ถูกนำมากำหนด(โดยมีการแก้ไขเล็กน้อย)ไว้ในมาตรา ๑๔๓ ถึงมาตรา ๒๘๔ ของ ป.วิ.แพ่งฉบับใหม่ หลักเกณฑ์ใหม่นี้แตกต่างกับหลักเกณฑ์สมัยเดิมดังนี้

๑. แต่เดิมมานั้น ตามบทบัญญัติของ ป.วิ.แพ่ง ฉบับปี ค.ศ. ๑๘๐๖ (ซึ่งถูกแก้ไขในปี ค.ศ. ๑๙๔๒, ๑๙๔๔ และ ๑๙๕๘) มาตรการดังกล่าวมีรูปแบบและขั้นตอนมากและเคร่งครัด

จนเกินไป ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความรวดเร็วของการใช้มาตรการดังกล่าว

๒. หลักการใหม่เกี่ยวกับมาตรการดังกล่าวเป็นการที่ผู้ร่างกฎหมายประสงค์จะให้สอดคล้องกับหลักการทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทของศาลและคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณา ที่ได้มีการกำหนดเพิ่มบทบาทของศาลให้มีเชิงรุกมากขึ้น โดยกำหนดให้ศาลเป็นผู้ควบคุมดูแลให้การบังคับใช้มาตรการดังกล่าวเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและป้องกันไม่ให้การดำเนินการต้องล่าช้า

๓. หลักการใหม่ได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น ในส่วนของการสืบพยานบุคคลก็ได้มีการกำหนดให้สามารถทำได้ทั้งกรณีสืบพยานบุคคลด้วยวาจาและด้วยการทำหนังสือยืนยันข้อเท็จจริง และยังมีวิวัฒนาการเรื่องพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีหลายรูปแบบ

๔. ปัจจุบันนี้กระบวนการ mesures d'instruction มีความเป็นเอกภาพมากขึ้น โดยมีหลักทั่วไปบังคับกับมาตรการทั้งหมด และหลักเฉพาะสำหรับแต่ละมาตรการด้วย

ดังนั้น โดยเนื้อหาของมาตรการ mesures d'instruction อาจแบ่งออกเป็นสองกรณี ได้แก่ หลักทั่วไปของ mesures d'instruction และหลักเฉพาะที่ใช้ในแต่ละเรื่องของ mesures d'instruction

๑. หลักทั่วไป

หลักทั่วไปที่ใช้บังคับในทุกกรณีของ mesures d'instruction อาจแบ่งออกเป็นสองกรณี คือ กรณีที่มีคดีเกิดขึ้นแล้ว และกรณีที่ยังไม่มีคดีเกิดขึ้นแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาพยานบางอย่างเอาไว้ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะกรณีที่มีคดีเกิดขึ้นแล้ว และในกรณีดังกล่าวนี้ยังสามารถแบ่งแยกพิจารณาได้ออกเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นเรื่องเงื่อนไขต่าง ๆ ของการที่ศาลจะมีคำสั่งเกี่ยวกับ mesures d'instruction ส่วนที่สอง การดำเนินการบังคับมาตรการ mesures d'instruction และส่วนที่สาม กรณีความเป็นโมฆะของมาตรการ mesures d'instruction แต่เนื่องจากจุดประสงค์ของบทความนี้ต้องการจะพูดถึงรายละเอียดเรื่องการสืบพยานบุคคลเป็นหลัก จึงจะขอกล่าวถึงรายละเอียดเฉพาะในส่วนแรกเท่านั้น

ตามมาตรา ๑๔๓ และมาตรา ๑๔๔ แห่ง ป.วิ.แพ่ง ของฝรั่งเศส กำหนดหลักทั่วไปให้เป็นอำนาจของศาลที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา โดยอาจจะเป็นผู้พิพากษานายเดียวที่เรียกว่า "le juge de la mise en 'tat" (JME)๓ (ในกรณีที่เป็นศาลชั้นต้นทั่วไป) หรือองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้มีคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการดังกล่าวก็ได้ แต่ในบางครั้งอาจจะเป็นผู้พิพากษาอื่น ในกรณีที่มีการมอบหมายให้ศาลอื่นดำเนินมาตราการดังกล่าวแทนและศาลที่ดำเนินการแทนนั้นอาจมีคำสั่งเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรการดังกล่าวก็ได้ หรืออาจเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลที่สั่งมาตรการดังกล่าวในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนก็ได้

ตามมาตรา ๑๔๓ กำหนดว่า ศาลอาจมีคำสั่ง mesures d'instruction ตามที่คู่ความร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ ดังนั้น จึงตัดสิทธิบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความในคดีหรือคู่ความร่วมที่จะร้องขอ แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งโดยศาลเห็นสมควรเองนั้น มีปัญหาเกี่ยวกับการตีความบทบัญญัติตามมาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๔๓ ว่าศาลจะถูกจำกัดอำนาจให้ใช้ได้เฉพาะการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามคำคู่ความเท่านั้น หรือสามารถที่จะมีคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการดังกล่าวในทุกเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริงที่จะนำไปสู่การพิพากษาได้ ซึ่งนักกฎหมายสมัยใหม่บางท่านเห็นว่าควรแปลความมาตรา ๑๔๓ อย่างกว้าง แต่ในบางคดีก็ค่อนข้างจะมีข้อโต้แย้ง เช่น คดีหย่า ศาลไปยกเรื่องการมีชู้มาพิจารณาโดยที่คู่ความไม่ได้ยกขึ้นกล่าวอ้าง แต่ศาลเห็นว่าสามารถทำให้มีการตัดสินคดีได้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันว่าหากเป็นข้อเท็จจริงในคดีแล้ว ศาลสามารถมีคำสั่งให้พิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ทุกเรื่อง แม้ว่าคู่ความจะไม่ได้ยกข้อเท็จจริงนั้นขึ้นมาเป็นข้อสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งของตนโดยเฉพาะก็ตาม

อำนาจศาลในการพิจารณาสั่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่ามีความจำเป็นที่จะสั่งหรือเป็นประโยชน์แก่คดีหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็น ศาลก็ไม่ควรที่จะมีคำสั่งเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและเพื่อไม่ให้คดีต้องล่าช้า ดุลพินิจของศาลในการสั่งนี้มีเงื่อนไขในการควบคุมการใช้ดุลพินิจอยู่ ๓ ประการ คือ ประการแรก มาตรการดังกล่าวเป็นไปเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดี ดังจะเห็นได้จากการที่มาตรา ๒๒๒ ได้กำหนดว่าในการสืบพยานบุคคล ศาลจะต้องกำหนดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีในการสืบพยานบุคคลดังกล่าว เงื่อนไขในเรื่องนี้ก็เป็นไปตามหลักทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องการสืบพยานนั่นเอง และตามแนวคำพิพากษาของศาลก็ได้วางแนวมาโดยตลอด

ว่า ดุลพินิจของศาลล่างในปัญหาที่ว่ามาตรการ mesures d'instruction จะเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดีหรือไม่นั้น จะไม่ถูกควบคุมตรวจสอบโดยศาลสูงสุด๔ เว้นเสียแต่ว่ามาตรการดังกล่าวมีผลทำให้คำคู่ความถูกบิดเบือน๕ หรือการที่ศาลปฏิเสธไม่ใช้มาตรการดังกล่าวโดยอ้างกฎหมายสนับสนุนคำสั่งโดยผิดพลาด๖ เป็นต้น ประการที่สอง โดยหลักแล้ว mesures d'instruction จะสั่งได้ต่อเมื่อพยานเอกสารในคดีไม่เพียงพอที่จะสามารถตัดสินคดีได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา ๑๔๔ ซึ่งเป็นการนำแนวคำพิพากษาของศาลมาบัญญัติไว้ใน ป.วิ.แพ่ง ให้ชัดเจน และเงื่อนไขในเรื่องนี้ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเช่นเดียวกัน๗ และ ประการที่สาม มาตรา ๑๔๖ ได้กำหนดเงื่อนไขว่า การที่จะมีคำสั่ง mesures d'instruction เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดนั้น จะต้องเป็นกรณีปรากฏข้อเท็จจริงว่าคู่ความไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ และการที่ข้อเท็จจริงไม่เพียงพอต้องไม่ได้เกิดจากความผิดพลาดของคู่ความฝ่ายนั้นด้วย จากหลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ร่างกฎหมายประสงค์จะให้มีการใช้มาตรการ mesures d'instruction ในลักษณะเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น โดยไม่ต้องการให้มีการใช้วิธีนี้เป็นเครื่องมือช่วยเหลือคู่ความฝ่ายที่ควรถูกตำหนิ เช่น ความผิดพลาดเกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อ และไม่ต้องการให้มีการใช้มาตรการนี้เพื่อเป็นการลดภาระของคู่ความในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง คู่ความไม่ควรคาดหวังในการที่จะให้ศาลสั่งมาตรการนี้โดยตนเองไม่กระตือรือร้นที่จะขวนขวายหาข้อพิสูจน์เพื่อมาสนับสนุนข้อกล่าวอ้างหรือข้อต่อสู้ของตนภายในเวลาอันควร

ศาลยังมีดุลพินิจที่จะเลือกใช้ mesures d'instruction แบบใดก็ได้ แม้ว่าคู่ความจะได้เสนอให้ใช้รูปแบบหนึ่ง ศาลก็อาจปฏิเสธและใช้อำนาจศาลตามที่เห็นสมควรว่าควรใช้รูปแบบอื่นก็ได้ ตลอดจนมีอำนาจที่จะสั่งให้ใช้มาตรการ mesures d'instruction หลายรูปแบบพร้อมกันก็ได้ (มาตรา ๑๔๘) ตัวอย่างเช่น คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องการก่อสร้างอาคาร ศาลอาจจะสั่งให้มีการเดินเผชิญสืบยังสถานที่ก่อสร้างพร้อมทั้งให้ตัวความหรือพยานไปด้วยเพื่อศาลจะได้สามารถ สอบถาม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม อำนาจของศาลในการที่จะเลือกรูปแบบของมาตรการ mesures d'instruction ที่จะสั่งนั้นก็ถูกจำกัดว่า มาตรการต่าง ๆ จะสั่งได้ก็ต่อเมื่อมาตรการเหล่านั้นกฎหมายกำหนดให้สามารถทำได้ และตามมาตรา ๑๔๗ มาตรการต่าง ๆ ที่ศาลสั่งนั้นจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำให้ค่าใช้จ่ายในคดีสูงขึ้นและไม่ควรทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีเกินความจำเป็น โดยศาลควรเลือกใช้มาตรการที่ง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า หรือการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญก็ควรทำเฉพาะกรณีที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

การอุทธรณ์คำสั่ง mesures d'instruction นั้น โดยหลักคำสั่งเกี่ยวกับ mesures d'instruction ไม่มีผลเป็นที่สุด สามารถอุทธรณ์ได้ แต่โดยหลักแล้วจะห้ามอุทธรณ์โดยทันทีทันใด เพราะไม่ได้เป็นคำสั่งที่ตัดสินในเนื้อหาของคดี และโดยหลักแล้วจะต้องอุทธรณ์ไปพร้อมกับคำพิพากษา เว้นแต่กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์เฉพาะคำสั่ง mesures d'instruction ได้ หลักดังกล่าวนี้มีมาตั้งแต่การแก้ไข ป.วิ.แพ่ง เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๘ แต่เป็นเรื่องเฉพาะการสืบพยานบุคคล แต่ต่อมา ป.วิ.แพ่ง ฉบับใหม่ก็ขยายขอบเขตของหลักดังกล่าวไปใช้บังคับทุกกรณี การกำหนดหลักการห้ามอุทธรณ์คำสั่งในทันทีดังกล่าวก็มีข้อเสียอยู่เหมือนกัน เพราะเมื่อไม่ให้มีการอุทธรณ์ทันทีโดยให้มีการดำเนินบังคับมาตรการ mesures d'instruction ที่ไม่ถูกต้องต่อไป อาจเกิดความเสียหายในภายหลังได้ แต่นักกฎหมายสมัยใหม่ก็มีความคิดว่า ข้อขัดข้องดังกล่าวนั้นน่าจะน้อยกว่าการที่ยินยอมให้มีการอุทธรณ์ได้ทันที ซึ่งอาจมีผลทำให้มีการหยุดชะงักของคดี ดังนั้น เพื่อป้องกันการประวิงคดีจึงเห็นว่าเหตุผลนี้มีความสำคัญกว่าข้อขัดข้องดังกล่าว ข้อห้ามดังกล่าวนั้น ศาลสูงสามารถหยิบยกขึ้นพิจารณาได้แม้ไม่มีใครยกขึ้นในชั้นอุทธรณ์ก็ตาม เพราะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย

๒. หลักการเฉพาะของการสืบพยานบุคคล (d'clarations des tiers)

แม้ว่าผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสจะไม่ค่อยให้ความสำคัญหรือไม่ค่อยจะไว้ใจหรือเชื่อถือพยานบุคคลเท่าใดนัก แต่กรณีมักมีความจำเป็นต้องอาศัยพยานบุคคลในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่ง เช่น คดีละเมิดเกี่ยวกับอุบัติเหตุ หรือคดีฟ้องหย่าโดยมีเหตุหย่า ซึ่งคดีต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่จำเป็นต้องรับฟังพยานบุคคล การสืบพยานบุคคลสามารถใช้ได้ทั้งคดีแพ่ง คดีพาณิชย์ และคดีสังคม (เช่น คดีแรงงาน) โดยศาลล่างจะเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับเรื่องความน่าเชื่อถือและการชั่งน้ำหนักพยานบุคคล๘ ดังนั้น ศาลอาจเชื่อถือพยานบุคคลคนเดียวก็ได้๙ ถึงแม้ว่าข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลดังกล่าวจะขัดแย้งกับพยานหลักฐานอื่น ๆ๑๐ และศาลไม่จำเป็นต้องอธิบายให้เห็นว่าพยานบุคคลนั้นมีเหตุผลพิเศษอย่างไรจึงน่าเชื่อถือกว่าพยานบุคคลอื่น๑๑ การชั่งน้ำหนักพยานบุคคลของศาลล่างนี้ ศาลสูงสุดไม่มีอำนาจที่จะควบคุมได้๑๒ แต่ต้องหมายความว่าการใช้ดุลพินิจดังกล่าวจะต้องมีเหตุผลโดยชอบด้วยกฎหมาย๑๓ หรือจะต้องไม่มีการบิดเบือนคำให้การของพยาน๑๔ ซึ่งในกรณีต่าง ๆ ดังกล่าวศาลสูงสุดสามารถควบคุมได้

ในปัจจุบันการสืบพยานบุคคลแบ่งออกได้เป็น ๒ แบบ คือการสืบพยานบุคคลด้วยวาจา (enqu'te) และการสืบพยานบุคคลโดยเอกสารยืนยันข้อเท็จจริง (attestations) วิวัฒนาการในเรื่องรูปแบบของการสืบพยานบุคคลมีอยู่ว่า แต่เดิมเป็นการสืบพยานบุคคลด้วยวาจา โดยพระราชกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง ปี ค.ศ. ๑๖๖๗ ได้แบ่งแยกวิธีการดังกล่าวออกเป็น ๒ แบบ (ซึ่งต่อมา ป.วิ.แพ่ง ฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. ๑๘๐๖ ก็ได้กำหนดตาม)คือ l'enqu'te ordinaire ซึ่งเป็นการสืบพยานบุคคลโดยไม่เปิดเผย โดยผู้พิพากษานายเดียวซึ่งมีหน้าที่ในเรื่องนี้โดยเฉพาะจะเป็นผู้ซักถามพยานและเป็นผู้บอกให้เจ้าหน้าที่ศาลจดรายงานเพื่อเสนอให้องค์คณะผู้พิพากษาได้พิจารณาต่อไป การสืบพยานวิธีนี้ใช้บังคับทั่วไปกับศาลคดีแพ่ง และ l'enqu'te sommaire ซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาจะเป็นผู้ซักถามพยานเองและเป็นการสืบพยานโดยเปิดเผย การสืบพยานวิธีนี้มีที่ใช้ในศาลพิเศษทั่วไป และจากประสบการณ์ในการใช้วิธีการดังกล่าวปรากฏผลว่า การสืบพยานวิธีหลังเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพดีกว่า เพราะทำให้ผู้พิพากษาองค์คณะได้ทราบข้อเท็จจริงโดยตรงและเป็นวิธีการที่ง่ายกว่า เป็นภาระน้อยกว่า ดังนั้น ในทางทฤษฎีจึงได้มีการสนับสนุนให้ยกเลิกวิธีการแรกและให้ขยายขอบเขตการใช้วิธีการ หลังให้มากขึ้น โดยต่อมารัฐกฤษฎีกาฉบับที่ ๕๘-๑๒๘๕ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๕๘ ได้ยกเลิกรูปแบบการสืบพยานบุคคลทั้งสองวิธีดังกล่าวและกำหนดรูปแบบใหม่เพียงรูปแบบเดียวซึ่งมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบของวิธีหลัง แต่อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีการสืบพยานเพียงรูปแบบเดียวดังกล่าวก่อให้เกิดข้อขัดข้องตามมาอย่างรวดเร็ว เพราะขั้นตอนการสืบพยานดังกล่าวยังมีลักษณะค่อนข้างจะยุ่งยาก เนื่องจากเป็นการกำหนดให้พยานบุคคลต้องมาศาลและต้องมีมาตรการต่างๆ เพื่อทำให้พยานนั้นให้การตรงตามคำสาบาน และการใช้วิธีการเพียงรูปแบบเดียวกับทุกคดีอาจทำให้เสียค่าใช้จ่ายหรือล่าช้าโดยไม่จำเป็นเมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบ กับทุนทรัพย์ของคดีหรือความสำคัญของพยานบุคคลนั้นต่อการวินิจฉัยคดี จากข้อขัดข้องดังกล่าวทำให้มีการดำเนินการสืบพยานในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นวิธีการในทางปฏิบัติและได้มีการปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อน ปี ค.ศ. ๑๙๕๘ เสียอีก โดยเฉพาะได้มีการปฏิบัติกันมากขึ้นเมื่อได้มี การแก้ไขกฎหมายในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ วิธีดังกล่าวคือการใช้หนังสือยืนยันข้อเท็จจริงซึ่งพยานบุคคลได้จัดทำขึ้นและคู่ความได้นำมายื่นเสนอต่อศาล ในช่วงที่มีการบังคับใช้กฎหมายที่ได้แก้ไขเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๘ ก็มีปัญหาว่าวิธีการดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่เนื่องจากเหตุผลความจำเป็นในทางปฏิบัติแนวคำพิพากษาของศาลจึงยอมรับวิธีการดังกล่าว โดยถือว่าเป็น การให้ข้อเท็จจริงต่อศาลตามธรรมดาอย่างหนึ่ง วิธีการสืบพยานบุคคลสองรูปแบบนี้ต่อมาก็ได้รับการยอมรับโดยถูกกำหนดตามรัฐกฤษฎีกา ปี

ค.ศ. ๑๙๗๓ และได้มีการกำหนดไว้ใน ป.วิ.แพ่ง ฉบับใหม่ ตามมาตรา ๑๙๙ ถึงมาตรา ๒๓๑ ดังนั้น การสืบพยานบุคคลในปัจจุบันจึงมีอยู่สองรูปแบบ ซึ่งใช้ได้โดยทั่วไปไม่ว่าในศาลใดหรือในคดีเรื่องใด

โดยหลัก การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายฝรั่งเศส ตัวคู่ความไม่สามารถเป็นพยานบุคคลได้ (จึงแตกต่างจากวิธีการสืบพยานตามกฎหมาย Common Law) ซึ่งการรับฟังตัวความนั้นมีได้เฉพาะในกรณีที่ศาลได้เรียกมาอันเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของ mesures d'instruction ซึ่งในกรณีดังกล่าวคู่ความไม่ต้องทำการสาบานตนเหมือนเช่นกรณีพยานบุคคล การที่พยานบุคคลต้องมาศาลนั้นถือเป็นหน้าที่ของพลเมืองอย่างหนึ่ง (มาตรา ๒๐๖) ถ้าไม่มาอาจจะได้รับโทษปรับทางแพ่ง (มาตรา ๒๐๗) นอกจากนี้ พยานบุคคลยังมีหน้าที่ต้องสาบานและมีหน้าที่ให้การตอบคำถามตามความเป็นจริง ถ้าปฏิเสธหน้าที่ดังกล่าวโดยไม่มีเหตุผลชอบด้วยกฎหมายก็อาจจะได้รับโทษทางอาญา สำหรับการให้การยืนยันเป็นหนังสือนั้นก็ต้องมีการเขียนยืนยันว่าได้ให้การตามความเป็นจริงเช่นเดียวกัน มิฉะนั้นจะต้องได้รับโทษทางอาญาแต่ไม่มีความผิดฐานเบิกความเท็จซึ่งมีโทษสูงกว่า

๒.๑ การสืบพยานบุคคลด้วยวาจา (l'enqu'te)

ลักษณะของการสืบพยานบุคคลด้วยวาจาตามมาตรา ๒๐๔ ถึงมาตรา ๒๓๑ นั้น ที่จริงแล้วคำว่า "enqu'te" มีความหมายอย่างกว้างและอย่างแคบ โดยความหมายอย่างกว้าง คือ หมายถึง กระบวนการวิธีพิจารณาทุกเรื่องที่มีจุดประสงค์ในการรวบรวมข้อเท็จจริงไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ศาลออกเดินเผชิญสืบ การสอบถามตัวความ การตรวจสอบเอกสาร เป็นต้น ส่วนความหมายอย่างแคบเป็นความหมายเรื่องการสืบพยานบุคคล ตาม ป.วิ.แพ่ง ของฝรั่งเศสได้แบ่งกรณีสืบพยานบุคคลด้วยวาจาออกเป็น enqu'te ordinaire (การสืบพยานบุคคลด้วยวาจากรณีปกติธรรมดา) และ enqu'te sur-le champ (การสืบพยานบุคคลด้วยวาจาในทันทีทันใด) โดยกรณีแรกนั้นเป็นไปตามมาตรา ๒๒๒-มาตรา ๒๓๐ ส่วนกรณีที่สองนั้นเป็นกรณีที่ศาลสามารถสืบพยานบุคคลที่อยู่ต่อหน้าได้ทันที ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา ๒๓๑ การใช้วิธีการทั้งสองกรณีนี้กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องใช้เฉพาะคดีใดคดีหนึ่ง ดังนั้น จึงแล้วแต่สถานการณ์ ซึ่งรูปแบบทั้งสองกรณีจะแตกต่างกันเฉพาะในขั้นตอนแรกที่เกี่ยวกับเรื่องการเริ่มต้นสืบพยานบุคคลเท่านั้น ส่วนขั้นตอนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนในชั้นซักถามพยานหรือในชั้นปิดการซักถามพยานก็ดี จะมีรายละเอียดอย่างเดียวกัน

(๑) ขั้นตอนเริ่มต้นก่อนการรับฟังพยานบุคคล (l'ouverture de l'enqu'te) โดยหลักแล้ว การที่จะมีการสืบพยานบุคคลได้นั้นจะต้องมีคำสั่งของศาลให้ดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา ๒๐๔ ได้กำหนดว่า ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการสืบพยานบุคคลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดแล้ว คู่ความมีสิทธิที่จะนำพยานบุคคลมาสืบเพื่อโต้แย้งหรือหักล้างข้อเท็จจริงนั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากศาลอีกครั้งหนึ่ง เพราะการพิสูจน์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งนั้นคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องมีโอกาสได้นำพยานบุคคลของตนมาสืบได้ ซึ่งการสืบพยานบุคคลครั้งหลังนี้เรียกว่า "contre-enqu'te" (การสืบพยานบุคคลเพื่อโต้แย้งหรือหักล้าง) ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการโต้แย้งหรือต่อสู้คดี (le principe de la contradiction) ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั่นเอง แต่ถ้าการสืบพยานบุคคลครั้งหลังเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงอื่นที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงตามที่ได้มีการสืบพยานบุคคลในครั้งแรกแล้ว กรณีดังกล่าวเรียกว่า "enqu'te respective" ในกรณีนี้จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน ซึ่งปัญหาในเรื่องนี้ตามแนวคำพิพากษานั้นความสำคัญจะอยู่ที่ว่าการสืบพยานบุคคลครั้งหลังจะต้องเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์โดยตรง (rapport direct) กับการสืบพยานครั้งแรก๑๕ แต่เงื่อนไขดังกล่าวก็ยังมีปัญหาเรื่องการตีความซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละกรณี ต่อไปจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของการสืบพยานบุคคลแต่ละกรณี ดังนี้

(๑.๑) การสืบพยานบุคคลด้วยวาจากรณีปกติธรรมดา (Enqu'te ordinaire) ตามมาตรา ๒๒๒ ถึงมาตรา ๒๓๐ ได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

(๑.๑.๑) การกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการสืบพยานบุคคล (d'termination des l'ments de l'enqu'te)

- การกำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำพยานบุคคลมาสืบ (d'ter-mination des faits' prouver) ผู้พิพากษาที่เป็นคนสั่งจะระบุข้อเท็จจริงที่จะนำพยานบุคคลมาสืบให้ชัดเจน(มาตรา ๒๒๒ วรรคสอง) แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลสั่งตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้ว ขอบเขตข้อเท็จจริงจะเป็นอย่างไรนั้นก็จะเป็นเรื่องที่เกิดจากการตกลงกันระหว่างศาลและคู่ความ ดังนั้น ตามมาตรา ๒๒๒ วรรคหนึ่ง คู่ความที่จะขอสืบพยานบุคคลจะต้องระบุข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายนั้นประสงค์จะให้มีการนำสืบ โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่าข้อเท็จจริงที่ประสงค์จะให้มีการฟังพยานบุคคลนั้นเป็นข้อเท็จจริงใด ซึ่งกรณีอาจจะเป็นข้อเท็จจริงที่ใช้สนับสนุนยืนยันข้อเท็จจริงหรือใช้หักล้างข้อเท็จจริงอื่นก็ได้ จากนั้นก็เป็นเรื่องดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่ ควรจะลดหรือเพิ่มเติมข้อเท็จจริงใดบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อให้การสืบพยานเป็นไปเพื่อประโยชน์จริงๆ เท่านั้นแต่อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษา ที่ทำการสืบพยานบุคคลอาจจะซักถามพยานในข้อเท็จจริงอื่นก็ได้ ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะได้กล่าวถึงต่อไป

- การระบุตัวบุคคลที่จะเป็นพยาน (d'signation des t'moins) การเลือกตัวบุคคลนั้น โดยหลักก็เป็นเรื่องธรรมดาอยู่เองสำหรับคดีแพ่งที่เป็นเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความ จึงเป็นอำนาจของคู่ความที่จะเป็นผู้เลือกพยานบุคคล(มาตรา ๒๒๓) แต่ตามหลักการใหม่ของกฎหมายยังได้เพิ่มอำนาจให้ศาลเป็นผู้เลือกได้ในกรณีที่ศาลเป็นผู้สั่งให้มีการสืบพยานบุคคลด้วยตนเอง (มาตรา ๒๒๔) โดยศาลอาจจะสอบถามจากคู่ความว่าควรจะฟังบุคคลใดเป็นพยานบ้าง ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้มีอยู่ว่า ในกรณีที่คู่ความเป็นผู้ระบุชื่อพยานบุคคลที่จะขอนำสืบศาลจะมีอำนาจที่จะลดหรือเพิ่มเติมรายชื่อพยานดังกล่าวได้หรือไม่ ในกรณีที่ศาลประสงค์จะเพิ่มเติมรายชื่อนั้นดูจะไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด เนื่องจากกรณีเป็นอำนาจของศาลอยู่แล้วที่จะพิจารณาเห็นสมควรว่าจะรับฟังพยานบุคคลใดบ้าง แต่ในกรณีที่ศาลจะทำการตัดรายชื่อพยานบุคคลที่เสนอโดยคู่ความนั้น ในบางกรณีอาจจะถือได้ว่าการกระทำดังกล่าวมีผลเป็นการที่ศาลไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักเรื่องสิทธิต่อสู้คดีของคู่ความ (les droits de la d□fense)ก็เป็นได้๑๖ หากศาลได้กระทำไปโดยตามอำเภอใจโดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องความเหมาะสมของการรับฟังพยานว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับคดีหรือไม่๑๗

- ผู้พิพากษาที่มีหน้าที่สืบพยานบุคคล (juge charg' de l'enqu'te) การกำหนดตัวผู้พิพากษาที่จะเป็นผู้ทำการสืบพยานบุคคลนั้นมักจะมีปัญหาอยู่เสมอ โดยหลักแล้วก็ควรจะเป็นตัวองค์คณะผู้พิพากษาเจ้าของคดีนั้นเองที่จะเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อที่จะได้สามารถรับรู้ข้อเท็จจริงโดยตรงรวมตลอดถึงอากัปกริยาของพยานอันจะช่วยเป็นข้อมูลประกอบการวินิจฉัยคดีได้เป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัตินั้นก็อาจจะก่อให้เกิดความไม่สะดวกเป็นอย่างมากในการที่จะให้ผู้พิพากษาทั้งองค์คณะต้องมาดำเนินการสืบพยานด้วยตนเอง ซึ่งในบางครั้งก็อาจจะเป็นการสืบพยานที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับคดีเท่าใดนัก อันจะทำให้เสียเวลาโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่ศาลมีคดีอยู่ล้นมือก็ดูจะยิ่งไม่เป็นการเหมาะสม ดังนั้น จึงเกิดแนวความคิดที่ว่าควรจะให้เป็นหน้าที่ของผู้พิพากษานายเดียวในการสืบพยาน และจัดทำรายงานการสืบพยานเพื่อเสนอต่อองค์คณะผู้พิพากษา ซึ่งแม้ว่าวิธีการนี้จะไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดในการสืบพยาน เนื่องจากรายงานการสืบพยานนั้นเจ้าหน้าที่ศาลจะจัดทำขึ้นโดยจะเขียนในลักษณะเล่าข้อเท็จจริงที่พยานพูด ไม่ได้เขียนในลักษณะว่าพยานพูดประโยคใดบ้าง(style impersonnel) วิธีดังกล่าวนี้จะทำให้ไม่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอากัปกริยาต่างๆ ของพยานตามมาตรา ๒๒๕ ได้กำหนดวิธีการเลือกผู้

พิพากษาที่จะทำหน้าที่สืบพยานไว้ ๓ วิธีด้วยกัน คือ วิธีแรก การกำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ ในกรณีนี้อาจจะเป็นโดยคำสั่งขององค์คณะผู้พิพากษานั้นเอง หรือโดยคำสั่งของผู้พิพากษานายเดียวที่เรียกว่า JME โดยปกติจะมีการกำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการสืบพยานในกรณีที่เห็นว่าการสืบพยานบุคคลนั้นเป็นประเด็นที่สำคัญสำหรับคดี วิธีที่สอง การกำหนดให้ผู้พิพากษานายเดียวซึ่งเป็นองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการสืบพยาน ซึ่งจะเรียกผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่นี้ว่า "le juge commissaire" หรือ "le juge commis" การที่ผู้พิพากษาผู้นี้เป็นหนึ่งในองค์คณะผู้พิพากษาจะช่วยทำให้สามารถอธิบายหรือให้ข้อสังเกตต่อผู้พิพากษาคนอื่นในองค์คณะในชั้นพิจารณาพิพาก-ษาคดีได้ และวิธีที่สาม ในกรณีที่จำเป็นอาจจะมีการเลือกให้ผู้พิพากษาคนอื่นในศาลเดียวกันเป็นผู้ทำหน้าที่สืบพยาน ซึ่งอาจจะเป็นกรณีที่ผู้พิพากษาในองค์คณะไม่ว่างหรือมีงานล้นมือ การที่จะรอให้ผู้พิพากษาในองค์คณะเป็นผู้ดำเนินการอาจจะทำให้คดีต้องล่าช้าออกไป นอกจากนี้ ตามมาตรา ๑๕๗ อาจจะมีการสั่งให้ผู้พิพากษาศาลอื่นเป็นผู้ทำการสืบพยานแทนก็ได้ ในกรณีที่พยานบุคคลมีภูมิลำเนาอยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี ซึ่งเป็นเรื่องการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น(commission rogatoire)

(๑.๑.๒) การเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานให้มาศาล (convocation des int'ress's) กฎหมายได้กำหนดรูปแบบการเรียกพยานบุคคลให้มาศาลเอาไว้ เนื่องจากการที่พยานบุคคลไม่มาศาลจะมีผลบางอย่าง โดยตามมาตรา ๑๖๐ ได้วางหลักทั่ว ๆ ไปว่า จ่าศาล (le greffier) จะเป็นผู้ดำเนินการเรียกให้พยานบุคคลมาศาลโดยจดหมายลงทะเบียนตอบรับ แต่ถ้าใช้วิธีดังกล่าวแล้วไม่ได้ผลและศาลเห็นว่าจำเป็นต้องรับฟังพยานบุคคลดังกล่าว ก็อาจจะให้มีการส่งหมายเรียกโดยทางเจ้าหน้าที่ที่เรียกว่า "huissier de justice" ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ในการดำเนินการส่งคำคู่ความต่าง ๆ การเรียกพยานบุคคลดังกล่าวมาศาลจะต้องดำเนินการล่วงหน้าอย่างน้อย ๘ วัน ก่อนวันที่จะทำการสืบพยาน (มาตรา ๒๒๘) และตามมาตรา ๒๒๙ ในหมายเรียกจะต้องระบุชื่อคู่ความในคดีให้พยานทราบด้วยเพื่อที่พยานจะสามารถทราบได้ว่าเป็นคดีเรื่องใด และยังต้องระบุรายละเอียดตามมาตรา ๒๐๗ ที่เตือนให้พยานทราบว่าหากพยานไม่ไปศาลอาจจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียกพยานและอาจถูกลงโทษปรับได้ นอกจากนี้ ศาลยังต้องแจ้งเรื่องการสืบพยานให้คู่ความและทนายความทราบด้วย โดยอาจจะแจ้งด้วยวาจาในศาลหรือมีจดหมายธรรมดา

(๑.๒) การสืบพยานบุคคลด้วยวาจาในทันทีทันใด (enqu'te sur-le-champ)

การสืบพยานวิธีนี้เป็นกรณีที่ศาลสามารถรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานได้โดยทันทีที่ศาลได้พบพยานนั้น เช่น กรณีที่ศาลได้ไปเดินเผชิญสืบยังสถานที่ก่อสร้าง และเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์หากได้สอบถามช่างก่อสร้างที่อยู่ในที่นั้น หรือในกรณีของศาลแขวง หากคู่ความได้นำพยานบุคคลมาด้วย ศาลก็อาจทำการสืบพยานบุคคลนั้นได้ทันที ซึ่งการสืบพยานโดยวิธีนี้เป็นหลักการใหม่ตามรัฐกฤษฎีกา ฉบับที่ ๗๓-๑๑๒ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๗๓ และต่อมาได้ถูกกำหนดไว้ในมาตรา ๒๓๑ แห่ง ป.วิ.แพ่ง ฉบับใหม่

การสืบพยานดังกล่าวนี้มีเงื่อนไขอยู่ว่า จะต้องเป็นกรณีที่พยานนั้นได้มาอยู่ต่อหน้าศาล ซึ่งอาจจะเป็นไปโดยบังเอิญหรือโดยการเตรียมการล่วงหน้าของคู่ความก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวดูเหมือนจะไม่เคร่งครัดนัก ดังนั้น ในกรณีที่ศาลเห็นว่าหากจะต้องดำเนินการสืบพยานบุคคลตามวิธีธรรมดาตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะทำให้เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายเพราะมีขั้นตอนมาก ศาลก็อาจจะขอให้คู่ความนำพยานบุคคลมาเพื่อที่ศาลจะได้ทำการสืบพยานได้ทันที เงื่อนไขอีกประการหนึ่งก็คือ การสืบพยานโดยวิธีนี้จะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความด้วย แต่หากคู่ความได้รับแล้วไม่มาก็ไม่มีผลทำให้การสืบพยานนั้นต้องเสียไป๑๘ และประการสุดท้าย การสืบพยานวิธีนี้ไม่ถูกจำกัดว่าจะใช้ได้เฉพาะในศาลใดศาลหนึ่งหรือคดีประเภทใดประเภทหนึ่ง กล่าวโดยสรุป วิธีการสืบพยานวิธีนี้แตกต่างกับการสืบพยานบุคคลตามวิธีปกติธรรมดา ตามที่กล่าวข้างต้น โดยจะไม่มีการกำหนดเนื้อหาที่จะนำสืบ การเลือกตัวพยาน เป็นต้น

วิธีการนี้ในทางปฏิบัตินั้นมักจะทำกันในคดีเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว แต่ศาลมักจะไม่ค่อยจะได้ใช้โดยอาจจะมีเหตุผลเนื่องจากเกรงว่าคู่ความจะไม่มีโอกาสได้เตรียมตัวล่วงหน้าในการสืบพยานดังกล่าว

(๒) การรับฟังพยานบุคคล (audition des t'moins)

(๒.๑) บุคคลที่จะมาในวันสืบพยาน ตามมาตรา ๒๐๘ วรรคสอง และมาตรา ๒๐๙ ได้วางหลักว่าการสืบพยานบุคคลจะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความหรือกระทำโดยมีการแจ้งให้คู่ความทราบ ดังนั้น คู่ความรวมทั้งทนายความจึงมีสิทธิที่จะมาในวันสืบพยาน โดยอาจจะมอบหมายให้ตัวแทนมาก็ได้ หลักการนี้มีความสำคัญ เพราะการที่คู่ความมาศาลจะช่วยทำให้พยานไม่กล้าให้การเท็จหรือช่วยไม่ให้พยานให้การไปโดยเข้าใจผิดได้ และยังเป็นการช่วยให้คู่ความได้รับทราบข้อเท็จจริงดีขึ้นหรือคู่ความอาจจะช่วยแนะนำหรือเสนอให้ศาลซักถามในประเด็นที่เป็นประโยชน์กับคดี หลักการนี้จึงเป็นการสนับสนุนทำให้การต่อสู้คดีมีลักษณะเป็นการโต้แย้งซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตาม การมาศาลของคู่ความในวันสืบพยานเป็นเพียงสิทธิไม่ใช่หน้าที่ ดังนั้น หากได้มีการแจ้งให้คู่ความทราบโดยชอบแล้ว แม้คู่ความจะไม่มาก็ไม่มีผลกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายของการสืบพยานบุคคลนั้น หลักการดังกล่าวมีข้อยกเว้นอยู่ ๒ ประการ ดังนี้

ประการแรก ในกรณีที่สถานการณ์บังคับ ศาลอาจจะสั่งให้คู่ความอยู่นอกห้องพิจารณาก็ได้ (มาตรา ๒๐๘ วรรคสาม) อำนาจของศาลดังกล่าวอาจจะมีประโยชน์ในกรณีที่ศาลเห็นว่า การที่คู่ความอยู่ในห้องพิจารณาอาจจะทำให้พยานไม่กล้าให้การโดยอิสระหรือตามความเป็นจริง แต่ไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม กฎหมายได้วางหลักต่อไปว่า ในกรณีดังกล่าวนั้นจะต้องมีการบอกรายละเอียดของการสืบพยานให้คู่ความนั้นทราบทันทีที่ได้มีการสืบพยานเสร็จสิ้น จากหลักดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแม้ว่าจะฝ่ายที่อ้างพยานนั้นก็ตาม ออกไปจากห้องพิจารณาในขณะทำการสืบพยานก็ได้ และกรณีเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแจ้งให้คู่ความที่อยู่นอกห้องพิจารณาให้ได้ทราบรายละเอียดของการสืบพยานในทันทีที่การสืบพยานสิ้นสุดลง ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความนั้นสามารถแนะนำให้ศาลสอบถามพยานในข้อเท็จจริงที่สำคัญในบางเรื่องได้

ประการที่สอง ในกรณีที่มีความเสี่ยงในการที่พยานจะสูญหายหรือถูกทำลาย ตามมาตรา ๒๐๘ วรรคสี่ อนุญาตให้ศาลสามารถที่จะทำการสืบพยานโดยไม่จำเป็นต้องกำหนดวันสืบพยานล่วงหน้า แต่ศาลจะต้องแจ้งให้คู่ความทราบถึงเรื่องการที่จะสืบพยานนั้นเท่าที่จะสามารถกระทำได้ ข้อยกเว้นในกรณีนี้มีเหตุผลอยู่ที่เรื่องความจำเป็นเร่งด่วนจนทำให้ศาลไม่สามารถแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าได้ และแม้ว่ากฎหมายจะไม่ได้กำหนดว่าศาลจะต้องแจ้งรายละเอียดของการสืบพยานให้คู่ความทราบก็ตาม กรณีก็เป็นที่เข้าใจอยู่ในตัวมันเองว่า ศาลจะต้องดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเช่นเดียวกัน ในบางกรณี การสืบพยานบุคคลอาจจะมีพยานผู้เชี่ยวชาญมาร่วมด้วยก็ได้ (มาตรา ๒๑๕) ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลและคู่ความสามารถเข้าใจรายละเอียดในบางเรื่องที่พยานให้การหรือช่วยให้สามารถสอบถามพยานในรายละเอียดอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคดีได้ ในเรื่องนี้กฎหมายไม่ได้ระบุว่าใครเป็นผู้เลือกพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกรณีอาจจะเป็นการเลือกโดยศาลเองหรือโดยคำขอของคู่ความก็ได้

(๒.๒) คำกล่าวของพยานก่อนที่จะทำการสืบ ตามมาตรา ๒๐๑ ก่อนที่พยานจะให้การจะต้องบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ ชื่อ นามสกุล สถานที่เกิด ที่อยู่ และอาชีพ นอกจากนี้ ยังต้องกล่าวถึงความเกี่ยวข้องกับคดีที่พิพาทหรือความสัมพันธ์กับคู่ความ เช่น เป็นญาติกับคู่ความ รายละเอียดดังกล่าวจะระบุไว้ในรายงานการสืบพยานซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาของศาลเกี่ยวกับเรื่องความสามารถในการเป็นพยานรวมทั้งเรื่องความน่าเชื่อถือของพยาน แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีที่พยานไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดดังกล่าวหรือแจ้งรายละเอียดที่เป็นเท็จเอาไว้ด้วย จากนั้น ตามมาตรา ๒๑๑ ยังได้กำหนดต่อไปว่าพยานทุกคนต้อง

สาบานตนว่าจะให้การตามความเป็นจริง๑๙ โดยศาลควรที่จะเตือนให้พยานทราบล่วงหน้าว่าหากพยานให้การเท็จอาจจะต้องได้รับโทษทางอาญาได้ หลักเรื่องการสาบานตนนี้ หากเป็นกรณีที่ไม่ใช่การสืบพยานตามกฎหมาย แต่เป็นกรณีที่ศาลเพียงแต่จะสอบถามข้อเท็จจริงตามปกติธรรมดาแล้ว บุคคลที่ถูกถามก็ไม่ต้องสาบานตัวก่อน แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลนั้นก็ยังมีหน้าที่ที่จะต้องพูดความจริงซึ่งศาลก็ต้องแจ้งให้เขาทราบด้วย

กรณีมีข้อน่าสังเกตว่ากฎหมายไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องผลของการให้การที่ไม่ได้มีการสาบานตนก่อนว่าจะมีผลอย่างไรบ้าง ซึ่งในปัญหานี้ คำพิพากษาของศาลได้วางแนวไว้ว่า การให้การที่ไม่ได้มีการสาบานตนก่อนของพยานจะมีผลทำให้การสืบพยานนั้นตกเป็นโมฆะเนื่องจากขัดต่อความสงบและเรียบร้อยของสังคม๒๐ และอาจจะส่งผลกระทบต่อคำพิพากษา หากปรากฏว่าคำพิพากษานั้นได้อาศัยคำให้การดังกล่าวเป็นหลักในการวินิจฉัย๒๑ แต่หากเป็นเพียงนำมาประกอบการวินิจฉัยเท่านั้น ก็จะไม่มีผลกระทบถึง๒๒ นอกจากนี้ คำพิพากษายังได้วางแนวด้วยว่า กฎหมายมีเจตนารมย์เพียงว่าพยานต้องสาบานตนเท่านั้น ดังนี้ แม้ว่าจะปรากฏในรายงานการสืบพยานเพียงว่าพยานได้กล่าวสาบานตนว่าจะให้การตามความเป็นจริงก็ตาม ก็มีผลใช้ได้แล้ว๒๓ หรือในคำพิพากษาได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนถึงบทบัญญัติที่บังคับให้ต้องมีการสาบานตนก่อนสืบพยาน โดยไม่ปรากฏข้อยืนยันอื่น ๆ ว่าพยานได้สาบานตนแล้วหรือไม่ ก็เพียงพอแล้ว๒๔ แต่หากระบุแต่เพียงว่าได้มีการดำเนินการตามวิธีการหรือรูปแบบการสืบพยานครบถ้วนแล้ว หรือระบุว่าพยานได้ให้การตามกฎหมายแล้ว ในกรณีนี้ยังไม่เพียงพอที่จะถือว่าเป็นการให้การโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว๒๕

(๒.๓) การให้การของพยาน (d'positions des t'moins)

(๒.๓.๑) ต้องให้การด้วยปากเปล่า ตามมาตรา ๒๑๒ ได้วางหลักซึ่งมีที่มาจากหลักการแต่ดั้งเดิมว่า พยานจะให้การโดยการอ่านข้อความที่เตรียมมาไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ร่างกฎหมายต้องการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานมาให้การโดยเพียงแต่อ่านข้อความตามที่คู่ความ ได้เตรียมการไว้ให้ ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนก็จะมีผลทำให้การให้การนั้นตกเป็นโมฆะ ดังนั้น อาศัยเหตุผลของการห้ามดังกล่าวที่ประสงค์จะห้ามเฉพาะการอ่านข้อความที่เตรียมมาเท่านั้น กรณีจึงไม่เป็นการห้ามที่พยานอาจมีความจำเป็นต้องอ่านเอกสารบางอย่างที่เกี่ยวกับข้อมูลตัวเลขที่เห็นได้ว่าไม่มีทางเป็นไปได้ที่พยานจะให้การโดยไม่ต้องอ่านจากเอกสาร หรือในกรณีที่พยานเป็นคนหูหนวกหรือเป็นใบ้ก็อาจได้รับอนุญาตให้มีการเขียนคำให้การต่อหน้าศาลก็ได้

(๒.๓.๒) การให้การทีละคน ตามมาตรา ๒๐๘ วรรคหนึ่ง ในกรณีที่มีพยานหลายคน พยานแต่ละคนจะต้องให้การทีละคนและลับหลังพยานคนอื่น ทั้งนี้ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้การให้การของพยานคนหนึ่งมีอิทธิพลต่อพยานคนอื่น โดยเป็นอำนาจของศาลที่จะจัดลำดับของพยานที่จะให้การก่อนหลัง

(๒.๓.๓) การให้การใหม่และการให้การพร้อมกันของพยาน การที่พยานได้ให้การทีละคนและลับหลังกันนั้นอาจจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่ขัดแย้งกันหรือทำให้จำเป็นที่จะต้องซักถามรายละเอียดเพิ่มเติมในบางประเด็น ดังนั้นตามมาตรา ๒๑๕ จึงให้อำนาจศาลที่จะเรียกพยานคนใดคนหนึ่งที่ให้การไปแล้วมาให้การใหม่ได้ตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็น และอาจจะเรียกให้พยานหลายคนมาให้การพร้อมกันในคราวเดียวกันก็ได้ (เป็นที่น่าสังเกตว่า การรับฟังพยานพร้อมกันในคราวเดียวกันนี้ตาม ป.วิ.แพ่ง ฉบับเดิมปี ค.ศ. ๑๙๐๖ ไม่ได้ให้อำนาจแก่ศาลเนื่องจากเห็นว่าเป็นการขัดกับหลักการที่ศาลจะต้องวางตัวเป็นกลาง) และเพื่อให้หลักการดังกล่าวสามารถบังคับได้จริงจัง ตามมาตรา ๒๑๖ จึงได้กำหนดว่าพยานจะต้องอยู่ที่ศาลจนกว่าจะได้มีการสืบพยานในครั้งนั้นเสร็จสิ้น เว้นแต่ศาลจะได้อนุญาตให้กลับได้หลังจากให้การเสร็จแล้ว

(๒.๓.๔) การแก้ไขคำให้การ ตามมาตรา ๒๑๖ ให้สิทธิแก่พยานที่จะสามารถแก้ไขหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของคำให้การที่ตนได้ให้ไว้ได้ แต่จะต้องกระทำก่อนที่จะมีการลงลายมือชื่อในรายงานการสืบพยาน หรือก่อนที่จะปิดการพิจารณาในชั้นองค์คณะผู้พิพากษาในกรณีที่มีการสืบพยานต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษา

(๒.๔) การซักถามพยาน (interpellation des t'moins)

(๒.๔.๑) บทบาทของศาลและคู่ความ ผู้พิพากษาที่มีหน้าที่สืบพยานนั้นไม่ได้มีบทบาทแต่เพียงรับฟังคำให้การของพยานแต่เพียงอย่างเดียว โดยในระหว่างที่พยานให้การนั้น ศาลมีบทบาทในการที่จะซักถามพยานในประเด็นต่างๆที่เห็นว่าจะช่วยให้องค์คณะผู้พิพากษาได้รับทราบข้อเท็จจริงที่จำเป็นโดยครบถ้วน หรือซักถามพยานที่คู่ความได้เสนอแนะ การซักถามพยานจึงเป็นอำนาจโดยเด็ดขาดของศาลแต่เพียงผู้เดียว และตามมาตรา ๒๑๔ วรรคหนึ่ง ยังได้กำหนดห้ามมิให้คู่ความพูดสอดแทรกระหว่างที่พยานให้การหรือซักถามพยานโดยตรง หรือกระทำการใดๆที่จะทำให้มีอิทธิพลต่อพยาน หลักการดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่ต้องการจะหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานถูกขัดขวางหรือรบกวนโดยการขัดจังหวะของคู่ความหรือโดยการตั้งคำถามที่อาจทำให้พยานหลงเข้าใจประเด็นโดยผิดพลาด คู่ความที่ฝ่าฝืนอาจถูกศาลสั่งขับไล่ออกจากศาลได้(ตาม ป.วิ.แพ่งฉบับเดิมมีบทลงโทษทั้งการเสียค่าปรับและการขับไล่ออกจากศาล)

บทบาทของศาลในลักษณะเชิงรุกในการซักถามพยานดังกล่าวนั้นไม่ได้เป็นการตัดสิทธิของคู่ความโดยเด็ดขาด ตามมาตรา ๒๑๔ วรรคสอง กำหนดว่า ภายหลังจากที่พยานได้ให้การเสร็จสิ้นแล้ว คู่ความสามารถที่จะเสนอให้ศาลสอบถามพยานในบางประเด็นได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่าคำถามดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่ และอาจที่จะปฏิเสธเสียก็ได้๒๖ แต่มีคำพิพากษาวางแนวไว้ว่าการปฏิเสธที่จะถามดังกล่าวจะต้องไม่มีผลทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความเสียหาย๒๗ และประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของอังกฤษ เช่น ประเทศไทย ซึ่งคู่ความ (ทนายความ) มีโอกาสที่จะอ้างและสืบพยานกันอย่างค่อนข้างจะเต็มที่ และทนายความของคู่ความ แต่ละฝ่ายสามารถที่จะซักถามพยานได้โดยตรง โดยทนายความของคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นจะเป็นผู้ซักถามพยานของตนก่อน (examination-in-chief) ซึ่งมีเงื่อนไขว่าจะใช้คำถามในลักษณะถามนำ (leading questions) ไม่ได้ จากนั้นทนายความของคู่ความฝ่ายตรงข้ามจึงจะเป็นผู้ซักถามโดยใช้วิธีถามค้าน (cross-examination) โดยสามารถที่จะใช้คำถามในลักษณะถามนำได้ และสุดท้าย ทนายความ ฝ่ายที่อ้างพยานมีสิทธิที่จะถามติงพยานได้ (re-examination) การสืบพยานและการรับฟังพยานดังกล่าว อาจใช้เวลาหลายชั่วโมงหรือหลายวันหากจำเป็น การสืบพยานในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าคู่ความมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดรูปแบบและความเป็นไปของการสืบพยาน ส่วนบทบาทของศาลนั้นเป็นเพียงเสมือนทำหน้าที่กรรมการผู้ตัดสินที่ไม่มีบทบาทเชิงรุก โดยศาลจะทราบเรื่องเกี่ยวกับการสืบพยานของคู่ความเพียงคร่าว ๆ เท่านั้น กรณีเป็นเรื่องหน้าที่ของทนายความ ที่จะเรียกพยานมาสืบว่าจะมีจำนวนเท่าใดหรือตามลำดับอย่างไร ศาลเพียงแต่รับฟังการซักถาม พยานดังกล่าวและทำหน้าที่ชี้ขาดในกรณีที่คู่ความแต่ละฝ่ายได้คัดค้านว่าการตั้งคำถามของคู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งไม่ถูกต้อง (les objections) วิธีการดังกล่าวอันเป็นลักษณะดั้งเดิมของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในระบบกล่าวหานั้นมักจะมีผลต่อการวินิจฉัยคดีเป็นอย่างมาก โดยนักกฎหมายแองโกล-แซ็กซอนส์ เห็นว่าเป็นวิธีที่จะช่วยควบคุมกรณีที่พยานถูกสั่งให้ให้การเท็จหรือทำให้พยานไม่สามารถให้การโดยไม่สุจริตได้ แต่สำหรับในมุมมองของนักกฎหมายกลุ่มประเทศลาตินหรือกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law เห็นว่า วิธีการสืบพยานในลักษณะดังกล่าวจะส่งผลทำให้คู่ความมีอิทธิพลต่อพยานโดยไม่เหมาะสม โดยจะเป็นการเปิดโอกาสให้ทนายความใช้วิธีการซักซ้อมหรือตกแต่งพยานหรือซักค้านพยานของฝ่ายตรงกันข้าม โดยบิดเบือนหรือโดยไม่สุจริตหรือโดยเกินสมควร เช่น การตั้งคำถามที่ทำให้พยานเข้าใจผิด โดยทนายความผู้นั้นไม่ได้ประสงค์ที่จะให้ได้รับคำตอบจากพยานตามความเป็นจริง แต่ประสงค์จะทำให้พยาน

เกิดความลังเล สับสน หรือหลงประเด็นหรือแม้กระทั่งทำให้พยานนั้นให้การในลักษณะไม่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ การซักถามพยานในลักษณะดังกล่าวยังก่อให้เกิดผลเสียมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากการซักถามพยานได้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าประชาชนเป็นจำนวนมาก และทนายความที่มีชื่อเสียงในการซักถามพยานจะได้เปรียบ วิธีการสืบพยานในลักษณะนี้จึงน่าจะเป็นการกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกระบวนการยุติธรรมอันดี (la s□r□nit□ de la justice) ได้๒๘

(๒.๔.๒) การขยายอำนาจศาลที่ทำการสืบพยาน นอกจากบทบาทดังกล่าวข้างต้นของศาลที่ทำการสืบพยานแล้ว ศาลยังมีอำนาจอื่น ๆ ค่อนข้างกว้างขวางนอกเหนือไปจากขอบเขตอำนาจที่ศาลที่ได้สั่งให้มีการสืบพยานได้กำหนดเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการที่จะซักถามพยานในข้อเท็จจริงอื่นที่ไม่ได้กำหนดไว้ในคำสั่งที่ให้มีการสืบพยาน หรืออำนาจในการที่จะรับฟังบุคคลอื่นนอกจากพยานที่ได้กำหนดไว้ อำนาจทั้งสองประการดังกล่าวได้ถูกกำหนดไว้ในการ แก้ไขป.วิ.แพ่ง ฉบับเก่า เมื่อปี ค.ศ.๑๙๕๘ ซึ่งในสมัยนั้นได้รับการวิจารณ์จากนักกฎหมายเป็นอย่างมาก หลักการนี้ต่อมาได้ถูกกำหนดไว้ใน ป.วิ.แพ่ง ฉบับใหม่ในที่สุด

- อำนาจซักถามพยานในข้อเท็จจริงอื่น ตามมาตรา ๒๑๓ กำหนดว่าศาลที่ทำการสืบพยานสามารถซักถามพยานได้ในทุกเรื่องแม้ว่าจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้มีการกำหนดไว้ในคำสั่งให้มีการสืบพยานนั้นก็ตาม จากอำนาจดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของวิธีพิจารณาในแบบไต่สวนที่ศาลมีบทบาทค่อนข้างมาก แต่อย่างไรก็ตาม อำนาจดังกล่าวก็ยังถูกจำกัดขอบเขตว่าข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่ศาลจะซักถามนั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถรับฟังเป็นพยานได้ซึ่งก็ได้แก่ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่คู่ความได้ต่อสู้กันในคดีเท่านั้น หากศาลได้ซักถามข้อเท็จจริงอื่นที่นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่คู่ความนำมาสู่ศาลแล้วก็จะมีผลเท่ากับเป็นการละเมิดหลักการทั่วไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๙

การที่กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจศาลดังกล่าวก็มีเหตุผลอยู่ว่า การที่ศาลจะสามารถซักถามพยานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ได้มีการกำหนดไว้ในคำสั่งให้มีการสืบพยานโดยชัดเจนนั้น ศาลมักจะมีความจำเป็นที่จะต้องสอบถามข้อเท็จจริงข้างเคียงหรือข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้องมากหรือน้อยกับข้อเท็จจริงหลัก ซึ่งสมัยเดิมก่อนหน้านั้นศาลมักจะลังเลที่จะใช้อำนาจดังกล่าวหากไม่ได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษาก่อน นอกจากนี้ จากการที่กฎหมายได้ให้อำนาจแก่ศาลที่จะสั่งให้มีการสืบพยานบุคคลได้ตามที่เห็นสมควรและมีอำนาจที่จะกำหนดขอบเขตของข้อเท็จจริงที่จะมีการสืบพยานบุคคล กรณีจึงดูจะเป็นการยากที่จะปฏิเสธไม่ให้ศาลที่ทำหน้าที่สืบพยานสามารถซักถามพยานถึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดี ปัญหาน่าจะอยู่แต่เพียงว่าอะไรคือข้อเท็จจริงในคดีเท่านั้น ซึ่งยังมีประเด็นที่โต้แย้งในเรื่องนี้กันอยู่มาก

- อำนาจในการรับฟังพยานบุคคลอื่น ตามมาตรา ๒๑๘ ศาลที่ทำการสืบพยานอาจมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรหรือตามที่คู่ความร้องขอให้มีการเรียกและรับฟังบุคคลอื่นใดที่ศาลเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์ต่อการที่จะให้ได้ความเป็นจริงมา ทั้งนี้ เนื่องจากในการซักถามพยานบุคคลถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ นั้น อาจจะมีความจำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงจากบุคคลอื่นซึ่งในชั้นแรกยังไม่ได้คำนึงถึง และแทนที่จะต้องไปดำเนินการขอให้ศาลที่สั่งให้มีการสืบพยานมีคำสั่งใหม่ กรณีจะเป็นการสะดวกกว่าที่จะมอบอำนาจให้ศาลที่ทำการสืบพยานมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร เช่น ศาลอาจมีคำสั่งให้รับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น และกรณีมีข้อสังเกตว่าการใช้อำนาจดังกล่าวของศาลอาจจะเป็นการฝืนใจคู่ความที่ไม่ต้องการที่จะให้มีการเรียกบุคคลอื่นนั้นมาสอบถามข้อเท็จจริงโดยคู่ความอาจจะมีเหตุผลส่วนตัวก็ได้ แต่ความจริงแล้วปัญหาดังกล่าวน่าจะเป็นปัญหาในส่วนของการที่ศาลมีอำนาจสั่งให้มีการสืบพยานบุคคลได้เองตามที่เห็นสมควรมากกว่าเรื่องที่กำลังพิจารณาอยู่นี้

(๓) การสิ้นสุดการสืบพยาน (cl□ture de l'enqu'te)

(๓.๑) การทำรายงานการสืบพยาน ในกรณีโดยทั่วไปนั้น ตามมาตรา ๒๑๕ กำหนดให้มีการทำรายงานการสืบพยานหลังจากที่การสืบพยานได้สิ้นสุดลง โดยระบุรายละเอียดต่าง ๆ ของการดำเนินการและข้อเท็จจริงที่พยานได้ให้การ แม้ว่าในการสืบพยานนั้นอาจจะมีการบันทึกเสียงไว้ในแถบบันทึกเสียงด้วยก็ตาม แต่ในกรณีที่ได้มีการสืบพยานกันโดยองค์คณะผู้พิพากษาและภายหลังจากนั้นจะได้มีการพิจารณาพิพากษาโดยไม่ได้มีการดำเนินการอื่นใดอีก กรณีก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการทำรายงานการสืบพยาน (มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง) โดยในกรณีดังกล่าวเพียงแต่มีการระบุรายละเอียดของชื่อพยานและคำให้การไว้ในคำพิพากษาก็เพียงพอแล้ว๒๕

(๓.๒) รายละเอียดในรายงานการสืบพยาน ตามมาตรา ๒๒๐ ได้กำหนดว่ารายงานการสืบพยานต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับคู่ความและพยานในเรื่องที่ว่าคู่ความได้อยู่ในขณะที่มีการสืบพยานหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อให้องค์คณะผู้พิพากษาที่จะทำการพิพากษาได้ทราบว่าการซักถามพยานนั้น คู่ความได้มีโอกาสโต้แย้งแล้วหรือไม่ รายละเอียดเกี่ยวกับชื่อของพยานและความเกี่ยวข้องกับคู่ความ ทั้งนี้ เพื่อให้องค์คณะผู้พิพากษาได้พิจารณาถึงเรื่องความน่าเชื่อถือของพยาน รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการสาบานตัวของพยาน จากนั้นก็เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับคำให้การของพยาน(les d□positions) ซึ่งจ่าศาลมักจะระบุในลักษณะเป็นการสรุปเรื่องที่พยานให้การโดยไม่ได้จดตามถ้อยคำที่พยานพูด เมื่อได้มีการอ่านรายงานดังกล่าวให้พยานฟังแล้ว พยานจะลงลายมือชื่อรับรองเอาไว้ หากพยานไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ เช่น เป็นคนพิการหรือเป็นผู้ไม่สามารถเขียนหรืออ่านหนังสือได้ ก็อาจจะกล่าวด้วยวาจาว่ารายงานดังกล่าวตรงตามที่ตนได้ให้การ และต้องมีการระบุข้อเท็จจริงดังกล่าวเอาไว้ แต่หากพยานไม่ยอมลงลายมือชื่อหรือปฏิเสธที่จะกล่าวด้วยวาจาดังกล่าว ก็จะต้องระบุข้อเท็จจริงดังกล่าวเอาไว้เพื่อให้องค์คณะผู้พิพากษาได้ทราบถึงการโต้แย้งดังกล่าวด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ อาจจะมีรายละเอียดอื่น ๆ ประกอบรายงานการสืบพยาน ได้แก่ ศาลอาจจะระบุรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมหรืออากัปกริยาของพยานที่ให้การตามที่ศาลได้เห็นก็ได้ (มาตรา ๒๒๐ วรรคสาม) ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของคำให้การ สำหรับคู่ความนั้นหากได้ตั้งข้อสังเกตประการใด ก็จะต้องมีการระบุลงไว้ในรายงานการสืบพยานด้วย หรือหากคู่ความได้ทำข้อสังเกตเป็นหนังสือก็จะแนบข้อสังเกตดังกล่าวไว้ท้ายรายงานการสืบพยาน (มาตรา ๒๒๐ วรรคสี่) รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่ได้มีการยื่นต่อศาลในการสืบพยานก็ต้องแนบไปด้วย (มาตรา ๒๒๐ วรรคห้า) ศาลที่ทำการสืบพยานจะลงวันที่และลงลายมือชื่อกำกับไว้ในรายงานการสืบพยาน รวมทั้งลายมือชื่อของจ่าศาลด้วย ศาลจะทำการส่งสำเนารายงานการสืบพยานให้กับคู่ความทุกฝ่ายในคดี(มาตรา ๑๗๓)

๒.๒ การสืบพยานบุคคลโดยทำเป็นหนังสือยืนยันข้อเท็จจริง (les attestations)

การให้การของพยานนอกจากจะสามารถทำได้ตามรูปแบบเดิมที่พยานให้การด้วยวาจาต่อศาลแล้ว ตามมาตรา ๒๐๐ ถึงมาตรา ๒๐๓ ยังได้กำหนดรูปแบบของการให้การโดยทำเป็นหนังสือยืนยันข้อเท็จจริงซึ่งเขียนและลงลายมือชื่อโดยพยานได้ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและทำให้คดีไม่ต้องล่าช้าออกไป หลักการใหม่นี้ได้ถูกกำหนดโดยรัฐกฤษฎีกา ฉบับที่ ๗๓-๑๑๒๒ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๗๓ และต่อมาได้ถูกกำหนดไว้ใน ป.วิ.แพ่งฉบับใหม่ ซึ่งความจริงแล้วเป็นเพียงการนำวิธีปฏิบัติที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมากำหนดไว้เท่านั้น โดยก่อนหน้าที่กฎหมายจะได้กำหนดรับรองนั้น ในช่วงแรกคำพิพากษาของศาลเองก็ยังลังเลในเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของวิธีการนี้ แต่ในที่สุดศาลก็ได้ยอมรับวิธีการดังกล่าว แต่ไม่ได้ยอมรับในฐานะเป็นพยานบุคคล เป็นเพียงยอมรับในฐานะเป็นข้อสันนิษฐานตามธรรมดาซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อของศาลเป็นหลัก

ในปัจจุบันนี้ วิธีการดังกล่าวได้ถูกใช้กันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในคดีหย่า คดีเช่า คดีสิทธิบัตร และคดีอุบัติเหตุเกี่ยวกับการคมนาคม แต่อย่างไรก็ตามวิธีดังกล่าวนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี : จะเห็นได้ชัดเจนว่า วิธีการดังกล่าวนี้เป็นวิธีการที่สะดวก ทำให้พยานและคู่ความไม่ต้องเสียเวลาไปศาล ช่วยให้ศาลไม่ต้องเสียเวลาทำการสืบพยาน จึงเป็นวิธีที่ง่าย รวดเร็ว และเป็นภาระน้อยกว่าวิธีการสืบพยานตามปกติธรรมดา และกรณียิ่งจะเป็นประโยชน์มากขึ้นสำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่มากหรือเป็นกรณีที่คาดได้ว่าแม้ว่าจะให้พยานมาให้การด้วยวาจาก็คงจะไม่มีรายละเอียดมากไปกว่าการทำเป็นหนังสือ

ข้อเสีย : อย่างไรก็ตาม การที่วิธีการดังกล่าวทำได้ง่ายจนเกินไปก็มีผลทำให้เกิดข้อเสียได้ กล่าวคือ การที่พยานเขียนยืนยันข้อเท็จจริงโดยไม่มีโอกาสถูกโต้แย้งในทันทีทำให้คู่มีความน่าเชื่อถือหรือเป็นหลักประกันได้น้อยกว่าการที่พยานมาสาบานตนและให้การต่อหน้าศาล ซึ่งการซักถามพยานของศาลต่อหน้าคู่ความอาจช่วยให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของคำให้การ ของพยานได้มากกว่า แต่กระนั้นก็ตาม ข้อเสียดังกล่าวก็ไม่มีผลรุนแรงจนถึงกับลบล้างข้อดีหรือประโยชน์ของการสืบพยานด้วยวิธีการดังกล่าวซึ่งเป็นที่นิยมกัน

สำหรับสถานะทางกฎหมายของวิธีการดังกล่าวนี้นั้น ก็ถือเสมือนเป็นพยานบุคคลอย่างหนึ่ง โดยต้องถูกบังคับตามหลักการทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องบุคคลที่สามารถรับฟังเป็นพยานได้ ความน่าเชื่อถือของพยานก็มีลักษณะอย่างเดียวกับพยานบุคคล และศาลอาจสั่งให้พยานที่ให้การเป็นหนังสือมาให้การด้วยวาจาตามวิธีธรรมดาก็ได้ นอกจากนี้หนังสือให้การดังกล่าวยังถือเป็นเอกสารอย่างหนึ่งจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักการเกี่ยวกับเรื่องความถูกต้องแท้จริงของเอกสารด้วย

(๑) วิธีการจัดทำคำให้การเป็นหนังสือ ตามมาตรา ๒๐๑ และมาตรา ๒๐๒ ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ (๑.๑)ผู้ทำคำให้การเป็นหนังสือ (๑.๒)รูปแบบ และ(๑.๓)รายละเอียดในคำให้การเป็นหนังสือ

(๑.๑) ผู้ทำคำให้การเป็นหนังสือ ตามมาตรา ๒๐๑ กำหนดให้ผู้ทำคำให้การเป็นหนังสือต้องเป็นบุคคลที่สามารถรับฟังเป็นพยานบุคคลได้ ความสามารถหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับพยานบุคคลที่ให้การด้วยวาจาจะนำมาใช้บังคับอย่างเดียวกันทุกประการ

(๑.๒) รูปแบบ มาตรา ๒๐๒ วรรคสี่ ได้กำหนดวิธีการเพื่อเป็นหลักประกันถึงความถูกต้องของการให้การเป็นหนังสือ โดยกำหนดให้ผู้ทำคำให้การต้องเขียนคำให้การด้วยลายมือของตนเอง พร้อมทั้งลงวันที่และลายมือชื่อด้วย ดังนั้น การที่ใช้วิธีการพิมพ์ดีดแล้วลงลายมือชื่ออาจเกิดข้อสงสัยได้ว่า อาจจะมีการลงลายมือชื่อไว้ล่วงหน้าแล้วค่อยพิมพ์ข้อความในภายหลัง การที่เขียนด้วยลายมือจะช่วยให้สามารถตรวจสอบถึงความเป็นต้นฉบับของคำให้การได้ง่ายกว่าการลงลายมือชื่อแต่เพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ เพื่อเป็นหลักประกันเกี่ยวกับความถูกต้องของคำให้การที่ทำเป็นหนังสือว่าได้จัดทำโดยผู้ทำคำให้การจริง มาตรา ๒๐๒ วรรคสี่ ยังได้กำหนดให้ต้องมีการแนบตัวจริงหรือสำเนาบัตรประจำตัวของผู้ทำคำให้การ เช่น บัตรประชาชน โดยมีการลงลายมือชื่อรับรองสำเนาด้วย กรณีมีข้อน่าสงสัยว่า หากคำให้การดังกล่าวได้จัดทำโดยพยานได้พูดด้วยวาจาต่อหน้าเจ้าหน้าที่ เช่น พนักงานรับรองเอกสาร (notaire) หรือเจ้าหน้าที่ส่งคำคู่ความหรือหมาย เรียกต่าง ๆ (huissier de justice) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวบันทึกเป็นหนังสือ กรณีเช่นนี้จะชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๒๐๒ วรรคสี่ ที่กำหนดว่าพยานต้องเขียนคำให้การด้วยลายมือของตนเองหรือไม่ ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของหลักประกันความน่าเชื่อถือตามที่กฎหมายประสงค์แล้ว วิธีการดังกล่าวก็ดูน่าจะน่าเชื่อถือกว่าการที่พยานได้จัดทำด้วยตนเองเสียเอง กรณีจึงน่าจะสมเหตุผลที่จะมีการยอมรับคำให้การในลักษณะดังกล่าวได้

(๑.๓) รายละเอียด เนื่องจากกฎหมายประสงค์ที่จะทราบว่าผู้ทำคำให้การเป็นหนังสือนั้นมีความสามารถและได้ตระหนักถึงความสำคัญของการทำคำให้การหรือไม่ มาตรา ๒๐๒ จึงได้กำหนดให้ผู้ที่ให้การเป็นหนังสือต้องระบุรายละเอียดดังนี้

- รายละเอียดของผู้ทำคำให้การ ได้แก่ ชื่อ เวลาและสถานที่เกิด ที่อยู่ อาชีพ และความเกี่ยวข้องกับคู่ความ ซึ่งเป็นรายละเอียดอย่างเดียวกันกับพยานบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในเรื่องความน่าเชื่อถือของพยาน

- ระบุถึงความประสงค์ที่จะทำคำให้การเพื่อใช้ประกอบการพิจารณา และผู้ทำคำให้การได้ทราบถึงเรื่องที่ตนอาจจะได้รับโทษทางอาญาหากให้การเท็จ ข้อกำหนดในส่วนนี้ผู้ร่างกฎหมายประสงค์ที่จะป้องกันไม่ให้มีการนำจดหมายหรือเอกสารผู้ที่ทำไม่ได้ประสงค์จะทำขึ้นเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี มาใช้อ้างเป็นหลักฐาน และประสงค์ที่จะให้ผู้ทำคำให้การได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้การตามความเป็นจริง ในส่วนนี้จะสังเกตเห็นได้ว่า กฎหมายไม่ได้บังคับให้ผู้ทำคำให้การต้องเขียนคำสาบานตนว่าจะให้การตามความเป็นจริงเหมือนดังเช่นกรณีให้การด้วยวาจา

- รายละเอียดของคำให้การที่ผู้ทำคำให้การได้ยืนยันถึงสิ่งที่ตนได้ทราบด้วยตนเอง โดยการจะเป็นการทราบเพราะได้รับการบอกกล่าวจากบุคคลที่ทราบเรื่อง (ซึ่งกฎหมายยอมรับฟังเป็นพยานได้ เช่น ในคดีหย่าจะอ้างผู้สืบสันดานเป็นพยานไม่ได้ เป็นต้น) อีกต่อหนึ่ง หรือที่เรียกว่าพยานบอกเล่า (le t□moin indirect) ซึ่งความน่าเชื่อถือของพยานเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเป็นหลัก

กรณีมีปัญหาว่า ในกรณีที่คำให้การเป็นหนังสือดังกล่าวขาดรายละเอียดตามรายการแรกและรายการที่สองจะมีผลอย่างไรบ้าง (ส่วนรายละเอียดรายการที่สามนั้น หากไม่มีก็เป็นที่แน่นอนว่าศาลจะไม่รับฟังเป็นพยาน) เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าให้มีผลเป็นโมฆะ ดังนั้น ตามแนวคำพิพากษาของศาลจึงได้วางหลักว่า ศาลยังสามารถนำมาใช้พิจารณาประกอบการวินิจฉัยคดีได้๓๐ เพียงแต่จะมีผลทำให้ศาลอาจใช้ดุลพินิจไม่เชื่อถือคำให้การดังกล่าวเพราะมีหลักฐานยืนยันความถูกต้องไม่เพียงพอ๓๑ แต่อย่างไรก็ตาม กรณียังเป็นที่โต้เถียงกันในระหว่างนักกฎหมายว่า แนวคำพิพากษาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักภารตามมาตรา ๒๐๒ ที่ประสงค์จะให้มีการกำหนดรายละเอียดดังกล่าวเพื่อเป็นหลักประกันของความถูกต้องของการทำคำให้การเป็นหนังสือ

(๒) การจัดทำสำเนาคำให้การที่ทำเป็นหนังสือ โดยปกติคู่ความมักจะเป็นผู้คำเนินการเสนอคำให้การของพยานที่ทำเป็นหนังสือต่อศาลในฐานะเป็นพยานเอกสารอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องมีการทำสำเนาส่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

(๓) ความน่าเชื่อถือของคำให้การที่ทำเป็นหนังสือ มีลักษณะอย่างเดียวกับการให้การด้วยวาจา แม้ว่าในบางคดีศาลจะให้น้ำหนักการรับฟังพยานด้วยวาจามากกว่าก็ตาม นอกจากนี้ ตามมาตรา ๒๐๓ ศาลยังมีอำนาจที่จะให้พยานที่ทำคำให้การเป็นหนังสือมาศาลเพื่อซักถามในฐานะพยานได้เสมอ ซึ่งก็ต้องปฏิบัติตามวิธีการและขั้นตอนของการสืบพยานบุคคลตามปกติทุกประการ อำนาจของศาลดังกล่าวเป็นประโยชน์ช่วยทำให้ศาลได้ทราบข้อเท็จจริงที่ชัดเจนมากขึ้น และยังเป็นการป้องกันไม่ให้มีการพยายามทำคำให้การเป็นหนังสือตามอำเภอใจอีกด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

กรณีพอจะสรุปได้ว่า กระบวนการของการสืบพยานบุคคลเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าลักษณะของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law และของประเทศที่ใช้

ระบบกฎหมาย Civil Law นั้น มีความแตกต่างกันมาก โดยระบบแรกมีลักษณะค่อนไปทางแบบกล่าวหา ในขณะที่อีกระบบหนึ่งมีลักษณะค่อนไปทางแบบไต่สวน แม้ว่าหลักการโดยทั่วไปแล้ว ศาลของทั้งสองระบบจะเป็นผู้มีอำนาจในการควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณา แต่ทว่าในกลุ่มประเทศ Common Law นั้น คู่ความจะมีบทบาทมาก โดยทนายความของคู่ความแต่ละฝ่ายสามารถที่จะซักถามพยานได้โดยตรง ศาลจะทำหน้าที่เพียงเสมือนกรรมการผู้ตัดสินที่ไม่มีบทบาทเชิงรุก ซึ่งนักกฎหมายของกลุ่มนี้ก็ได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า วิธีการดังกล่าวซึ่งเป็นการปล่อยให้คู่ความต่อสู้กันเองโดยอิสระนั้นจะสามารถช่วยให้ค้นหาความจริงจากพยานได้เป็นอย่างดี และยังจะช่วยควบคุมกรณีที่พยานถูกสั่งให้ให้การเท็จหรือทำให้พยานไม่สามารถให้การโดยไม่สุจริตได้ด้วย ส่วนศาลเพียงแต่คอยควบคุมให้การสืบพยานเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น สำหรับบทบาทของศาลในกลุ่มประเทศ Civil Law เช่น ฝรั่งเศสนั้น การซักถามพยานเป็นอำนาจโดยเด็ดขาดของศาลแต่เพียงผู้เดียวคู่ความไม่ค่อยจะมีบทบาทเท่าใดนัก ซึ่งนักกฎหมายของกลุ่มนี้ก็ได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า วิธีการดังกล่าวจะช่วยป้องกันไม่ให้คู่ความมีอิทธิพลต่อพยานอันจะทำให้พยานไม่สามารถให้การตามความเป็นจริงได้

การสืบพยานบุคคลของทั้งสองระบบดังกล่าวจึงต่างก็มีเหตุผลหรือข้ออ้างสนับสนุนซึ่งคงจะหาข้อยุติได้ยากว่าวิธีการใดจะมีประสิทธิภาพกว่ากัน และปัญหาสำคัญไม่น่าจะขึ้นอยู่กับเรื่องวิธีการของการสืบพยานว่าควรจะให้ศาลหรือคู่ความเป็นผู้ซักถาม แต่ข้อพิจารณาควรจะขึ้นอยู่กับเรื่องที่ว่ากระบวนพิจารณาในขั้นตอนการสืบพยานบุคคลควรจะมีลักษณะที่ค่อนไปทางแบบกล่าวหาหรือค่อนไปทางแบบไต่สวน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ในการสืบพยานบุคคลนั้น ศาลหรือคู่ความควรจะมีบทบาทมากกว่ากัน หากเราเห็นว่าคดีแพ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของคู่ความแล้ว กรณีก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่คู่ความควรจะมีบทบาทในการสืบพยานมากกว่าศาล และศาลควรทำหน้าที่เสมือนกรรมการของการแข่งขันกีฬาคอยควบคุมไม่ให้คู่ความทำการสืบพยานโดยฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น การสืบพยานตามความเห็นนี้ก็ควรจะมีลักษณะที่ค่อนไปทางแบบกล่าวหา แต่หากเราเห็นว่าคดีแพ่งไม่ใช่เป็นเรื่องผลประโยชน์ของคู่ความเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของรัฐซึ่งมีหน้าที่ในการที่จะทำให้กระบวนพิจารณาคดีแพ่งมีลักษณะที่สามารถช่วยให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความและการดำเนินกระบวนพิจารณาจะต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็วแล้ว ศาลก็ควรจะมีบทบาทในการดำเนินการสืบพยาน เพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความบิดเบือนจุดประสงค์ของการสืบพยานหรือทำให้กระบวนพิจารณาต้องล่าช้าออกไป

สำหรับการสืบพยานบุคคลตาม ป.วิ.แพ่ง ของไทยนั้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า เรามีรูปแบบและวิธีการอย่างเดียวกันกับวิธีการสืบพยานของประเทศในกลุ่ม Common Law ซึ่งจากข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติของศาลไทย คงจะไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ได้เกิดปัญหาอย่างมากในชั้นการสืบพยานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับข้อวิจารณ์ของนักกฎหมายในกลุ่มประเทศลาตินหรือกลุ่ม ประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law ที่ว่า วิธีการสืบพยานบุคคลของประเทศในกลุ่ม Common Law ทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้ทนายความใช้ชั้นเชิงทางวิธีพิจารณาเกี่ยวกับการอ้างและการสืบพยานโดยไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อค้นหาความจริง แต่ใช้วิธีหลอกล่อหรือกลอุบายในการซักถามพยานเพื่อให้พยานเข้าใจผิด ตอบคำถามในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อทนายความที่ซักถาม หรือเพื่อให้ศาลเห็นว่าพยานนั้นไม่น่าเชื่อถือ ทนายความคนใดเป็นผู้มีความสามารถในการซักซ้อมตระเตรียมพยาน การซักถาม ถามค้าน หรือถามติงพยาน ก็ย่อมจะได้เปรียบแม้ว่าข้อเท็จจริงตามรูปคดีของตนจะเสียเปรียบก็ตาม[๓๒] จากปัญหาดังกล่าว แม้ว่ากรณีคงจะไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะนำวิธีการสืบพยานของกลุ่มประเทศ Civil Law มาบังคับใช้แทน แต่หากเราได้ตระหนักและยอมรับถึงข้อเสียของการที่ปล่อยให้ทนายความของคู่ความมีอิสระมากจนเกินไปในการสืบพยานบุคคลแล้ว วิธีแก้ไขอย่างหนึ่งซึ่งน่าจะช่วยให้ปัญหาดังกล่าวทุเลาลงได้บ้างนั้นก็คือ ศาลไทยควรจะมีบทบาทในลักษณะเชิงรุกมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยควรพยายามหรือกล้าที่จะใช้อำนาจต่าง ๆ ในชั้นสืบพยานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการปฏิเสธไม่รับฟังพยาน

การงดการสืบพยานหรือการเรียกพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบตามที่เห็นจำเป็นตามมาตรา ๘๖ และมาตรา ๘๗(๑) การควบคุมให้คู่ความถามพยานเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีตามมาตรา ๑๑๘ หรือการที่ศาลใช้อำนาจซักถามพยานเองตามมาตรา ๑๑๙ เป็นต้น อย่างจริงจัง หรือแม้กระทั่งการที่ศาลจะใช้มาตรการลงโทษประการอื่น เช่น สั่งลงโทษทนายความในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ และมาตรา ๓๓ ในกรณีที่ทนายความได้ดำเนินการสืบพยานบุคคลโดยใช้ชั้นเชิงทางวิธีพิจารณาเพื่อให้ได้เปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่สมควรหรือเพื่อกลั่นแกล้งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเพื่อประวิงคดี แต่อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาในชั้นสืบพยานด้วยวิธีการดังกล่าวก็ยังมีอุปสรรคสำคัญที่ว่า นักกฎหมายไทยเราไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาหรือทนายความต่างได้รับอิทธิพลหรือได้รับการปลูกฝังแบบหยั่งรากลึกของแนวความคิดระบบ Common Law มานานว่า ในคดีแพ่งนั้นศาลควรจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด การเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับคดีมากเกินไปอาจเสียความเป็นกลางและอาจเป็นเหตุให้คู่ความคัดค้านผู้พิพากษาได้ "บรรยากาศ" ของการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่งของไทยจึงมีลักษณะไปในทางแบบกล่าวหาค่อนข้างมาก แม้ว่าความจริงแล้วผู้ร่างกฎหมายจะได้กำหนดเรื่องอำนาจศาลไว้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนพิจารณาอยู่มากก็ตาม แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่า ในทางปฏิบัตินั้น ศาลไทยเราก็ไม่ค่อยจะได้ใช้หรือริเริ่มใช้อำนาจดังกล่าวเท่าใดนักหากคู่ความไม่ได้ร้องขอ อำนาจของศาลส่วนใหญ่จึงกลายเป็นเพียงถ้อยคำในตัวบทกฎหมาย ไม่ก่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างอยู่ ๒ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนถึงความล้มเหลวในการพยายามที่จะเพิ่ม บทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนพิจารณาอันมีสาเหตุหลักเนื่องมาจาก "บรรยากาศ" ดังกล่าวนั่นเอง ได้แก่

ตัวอย่างแรก เป็นกรณีที่มีความพยายามที่จะแก้ไขหลักการเรื่องการชี้สองสถานตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยเพิ่มบทบาทของศาลในการรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดีตั้งแต่ในชั้นชี้สองสถาน แต่หลักการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จแม้จะเป็นหลักการที่ดีก็ตาม ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะไปขัดกับทางปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา และทนายความซึ่งเคยชินกับวิธีปฏิบัติแบบเดิมมาเป็นเวลานาน โดยศาลเคยชินกับการดำเนินกระบวนพิจารณาที่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของคู่ความในการที่จะรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดี ส่วนคู่ความโดยเฉพาะทนายความก็เคยชินกับวิธีพิจารณาแบบเดิมซึ่งตนมีบทบาทหรืออิสระในการเสนอข้อมูลและเอกสารของคดีในชั้นพิจารณา ในที่สุดจึงได้มีการแก้ไขหลักการชี้สองสถานใหม่ดังกล่าวให้คลายความเคร่งครัดลงจนมีหลักการทำนองเดียวกับหลักการชี้สองสถานเดิมก่อนถูกแก้ไข โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๙
ตัวอย่างที่สำคัญอีกตัวอย่างหนึ่งคือ กรณีที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๗) พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่โดยมีหลักการสำคัญประการหนึ่งคือได้เพิ่มบทบาทของศาลในการเข้ามาเป็นผู้ช่วยเหลือคู่ความ ตลอดจนมีอำนาจควบคุมและดำเนินการไต่สวนค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆแทนที่จะให้เป็นภาระหน้าที่ของคู่ความเป็นหลักเหมือนอย่างในคดีสามัญ เช่น อำนาจศาลตามมาตรา ๘๘ มาตรา ๑๕๓ ตรี วรรคหนึ่งตอนท้าย มาตรา ๑๕๓ จัตวา เป็นต้น นอกจากนี้ วิธีการสืบพยานในศาลก็ยังแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีสามัญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๗ โดยตามมาตรา ๑๕๓ จัตวา วรรคสอง กำหนดให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน เสร็จแล้วจึงให้ตัวความหรือทนายความซักถามเพิ่มเติมได้ และตามวรรคสามยังบัญญัติต่อไปว่า ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม จากหลักการใหม่นี้แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่ามีลักษณะค่อนไปทางแบบไต่สวนค่อนข้างมาก[๓๓]
จึงมีข้อเป็นห่วงในวงการนักกฎหมายโดยทั่วไปว่า หลักการใหม่นี้คงจะไม่สามารถบรรลุผลได้จริง

ในทางปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนก็มีความเห็นว่า หากกระทรวงยุติธรรมไม่ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจังจนทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนพิจารณาพร้อมใจยอมรับปฏิบัติตามหลักการใหม่ด้วยความจริงใจแล้ว ก็เป็นที่เชื่อได้แน่ว่าศาลเองก็คงจะไม่พยายามที่จะใช้อำนาจตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ให้ และคู่ความเองก็คงจะไม่ยอมรับบทบาทใหม่ของศาลและคงพยายามโต้แย้งคัดค้านการดำเนินการของศาลอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้พิพากษาและทนายความในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่งเสียใหม่จึงน่าจะถือเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งกว่าการแก้ไขหลักการในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมากนัก

ส่วนที่ ๓

ภาคผนวก

หน้า

◉ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ) ๙๕

◉ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง) ๑๐๙

◉ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓)
พ.ศ. ๒๔๙๒ ..... ๑๔๓

◉ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๔)
พ.ศ. ๒๕๓๘ ..... ๑๔๗

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

ปฏิบัติหน้าที่
สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
เลขรับ 12
วันที่ 29 มิถุนายน 2550
เวลา 10.35 น.

ล่าสุดที่สุด

ที่ นร ๐๕๐๓/๙๙๖

สำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๑๙ มกราคม ๒๕๕๐

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติมภาค ๑ ลักษณะ ๕ ว่าด้วยพยานหลักฐาน) และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติมภาค ๕ ว่าด้วยพยานหลักฐาน)

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติในเรื่องนี้ รวม ๒ ฉบับ

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติมภาค ๑ ลักษณะ ๕ ว่าด้วยพยานหลักฐาน) และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติมภาค ๕ ว่าด้วยพยานหลักฐาน) ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

จึงขอเสนอร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับดังกล่าว พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผล มาเพื่อขอได้โปรดนำเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

พลเอก

(สุรยุทธ์ จุลานนท์)
นายกรัฐมนตรี

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๓๐๘ - ๓๐๙
โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๕๘

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..)
พ.ศ. ....

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดหาล่ามภาษาไทยท้องถิ่นให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๓ และยกเลิกมาตรา ๑๓ ทวิ)

(๒) กำหนดให้การไต่สวนของศาลในชั้นฝากขังกระทำโดยใช้ระบบเทคโนโลยีได้ (เพิ่มมาตรา ๘๗/๑)

(๓) กำหนดการคัดค้านของพยานเกี่ยวกับปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (เพิ่มมาตรา ๑๐๘/๒)

(๔) กำหนดหลักเกณฑ์การสอบสวนและการพิจารณาที่เกี่ยวกับผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง และมาตรการที่จะมิให้มีการเผชิญหน้าระหว่างผู้เสียหายหรือพยาน กับผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหา หรือจำเลย (เพิ่มมาตรา ๑๓๒ (๑) วรรคสอง มาตรา ๑๓๓ วรรคสี่และวรรคห้า และมาตรา ๑๗๒ วรรคสามและวรรคสี่)

(๕) กำหนดหลักเกณฑ์การนำสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อให้มีความชัดเจน รวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพสังคมและการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๓๐ มาตรา ๒๓๓ มาตรา ๒๓๗ มาตรา ๒๔๐ มาตรา ๒๔๓ มาตรา ๒๔๔ และมาตรา ๒๔๖ เพิ่มมาตรา ๑๓๑/๑ มาตรา ๒๒๖/๑ มาตรา ๒๒๖/๒ มาตรา ๒๒๖/๓ มาตรา ๒๒๖/๔ มาตรา ๒๒๖/๕ มาตรา ๒๒๗/๑ มาตรา ๒๒๙/๑ มาตรา ๒๓๐/๑ มาตรา ๒๓๗ ตรี และมาตรา ๒๔๔/๑ และยกเลิกมาตรา ๒๕๗)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับพยานหลักฐานแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีของประเทศในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ. ....

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เว้นแต่มาตรา ๓ และมาตรา ๗ ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๑๙) พ.ศ. ๒๕๓๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๓ การสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือภาษาไทยเป็นภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ ก็ให้ใช้ล่ามแปล

ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยหรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่น และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า

ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้และไม่มีล่ามภาษามือ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามภาษามือให้หรือจัดให้ถามตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร

เมื่อมีล่ามแปลคำให้การ คำพยานหรืออื่นๆ ล่ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล

ให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น

ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสั่งจ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักแก่ล่ามที่จัดหาให้ตามมาตรานี้ ตามระเบียบที่สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือสำนักงานศาลยุติธรรม แล้วแต่กรณี กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๓ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๑๙) พ.ศ. ๒๕๓๙

มาตรา ๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๘๗/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๘๗/๑ เมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนร้องขอและผู้ต้องหามิได้คัดค้าน หากศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้นำผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานไปยังสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นที่ศาลเห็นสมควรซึ่งสามารถสอบถามผู้ต้องหาหรือทำการไต่สวน โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้

การไต่สวนตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าเป็นการไต่สวนในห้องพิจารณาของศาล"

มาตรา ๖ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๘/๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๑๐๘/๒ ในกรณีที่พยานสำคัญในคดีอาจได้รับภัยอันตรายอันเนื่องมาแต่การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พยานนั้นอาจคัดค้านการปล่อยชั่วคราวนั้นได้ โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี

ถ้ามีคำคัดค้านการปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี พิจารณาคำคัดค้านดังกล่าวทันที โดยให้มีอำนาจเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่ายมาสอบถามเพื่อประกอบการพิจารณาและมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร"

มาตรา ๗ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๓๑/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๑๓๑/๑ ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา ๑๓๑ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใดๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งจำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์ดำเนินการบังคับตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมหรือกระทำการป้องปัดขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี

ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรานี้ ให้สั่งจ่ายจากงบประมาณตามระเบียบที่สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม หรือสำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง"

มาตรา ๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา ๑๓๒(๑) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"ในการตรวจตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้"

มาตรา ๙ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสี่และวรรคห้าของมาตรา ๑๓๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในชั้นจับกุมหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยานเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งกรณี เว้นแต่ผู้เสียหายหรือพยานนั้นยินยอม และให้บันทึกความยินยอมนั้นไว้"

มาตรา ๑๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสามและวรรคสี่ของมาตรา ๑๗๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว จะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้โทรทัศน์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาตามวรรคสาม เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้"

มาตรา ๑๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๒๖/๑ มาตรา ๒๒๖/๒ มาตรา ๒๒๖/๓ มาตรา ๒๒๖/๔ และมาตรา ๒๒๖/๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๒๒๖/๑ ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นก็ได้ หากการรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนมากกว่าประโยชน์ที่จะพึงได้จากการรับฟังพยานหลักฐานนั้น

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดี โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น

(๒) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี

(๓) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ

(๔) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด และ

(๕) การแสวงหาพยานหลักฐานนั้นมีช่องทางที่จะกระทำได้โดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพียงใด

มาตรา ๒๒๖/๒ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่นๆ นิสัย หรือความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลย เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในคดีที่ถูกฟ้อง เว้นแต่พยานหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) พยานหลักฐานที่เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับองค์ประกอบความผิดของคดีที่ฟ้อง

(๒) พยานหลักฐานที่แสดงถึงลักษณะ วิธี หรือรูปแบบเฉพาะในการกระทำความผิดของจำเลย

(๓) พยานหลักฐานที่หักล้างข้อกล่าวอ้างของจำเลยถึงการกระทำ นิสัย หรือความประพฤติในส่วนดีของจำเลย

มาตรา ๒๒๖/๓ ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดเบิกความต่อศาลก็ดีหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้อ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาลก็ดี หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(๑) เมื่อศาลพิเคราะห์ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าแล้ว ศาลเห็นว่าพยานบอกเล่านั้นมีความน่าเชื่อถือว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(๒) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง มาเป็นพยานได้ และศาลเห็นว่ามีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่ควรรับไว้ซึ่งพยานบอกเล่าใด และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดรายงานระบุนาม หรือชนิดและลักษณะของพยานบอกเล่า เหตุผลที่ไม่ยอมรับ และข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

มาตรา ๒๒๖/๔ ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ห้ามมิให้จำเลยนำสืบด้วยพยานหลักฐานหรือถามค้านด้วยคำถามอันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลตามคำขอ

ศาลจะอนุญาตตามคำขอในวรรคหนึ่ง เฉพาะในกรณีที่ศาลเห็นว่าจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี

มาตรา ๒๒๖/๕ ในชั้นพิจารณาหากมีเหตุจำเป็นหรือเหตุอันสมควร ศาลอาจรับฟังบันทึกคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือบันทึกคำเบิกความของพยานที่เบิกความไว้ในคดีอื่นประกอบพยานหลักฐานอื่นในคดีได้"

มาตรา ๑๒ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๒๗/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๒๒๗/๑ ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า พยานซัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบตามวรรคหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่นที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย"

มาตรา ๑๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๒๘/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๒๒๘/๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๓/๑ ในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณา โจทก์ต้องยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานโดยแสดงถึงประเภทและลักษณะของวัตถุ สถานที่ หรือเอกสาร รวมทั้งรายชื่อ ที่อยู่ของบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญเท่าที่จะระบุได้ ซึ่งโจทก์ประสงค์จะนำสืบ หรือขอให้ศาลไปตรวจหรือแต่งตั้งต่อศาลไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานหลักฐานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้จำเลยรับไป ส่วนจำเลยให้ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานพร้อมสำเนาก่อนวันสืบพยานจำเลย

ในการไต่สวนกรณีร้องขอคืนของกลางที่ศาลสั่งริบหรือกรณีร้องขอให้ศาลริบทรัพย์ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานต่อศาลไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันไต่สวนพร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานหลักฐานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ถ้ามี รับไป

เมื่อระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี ได้สิ้นสุดลง ถ้าคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานไว้แล้วมีเหตุอันสมควรแสดงได้ว่าตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบ หรือไม่ทราบว่าพยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่ หรือมีเหตุสมควรอื่นใด หรือถ้าคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องฝ่ายใดซึ่งมิได้ ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานเช่นว่านั้นแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่า มีเหตุอันสมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นอาจร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานดังกล่าวต่อศาล พร้อมกับบัญชีระบุพยานหลักฐานและสำเนาบัญชีระบุพยานหลักฐานนั้นไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนเสร็จสิ้นการสืบพยานของฝ่ายนั้นสำหรับกรณีที่คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นได้ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานไว้แล้ว หรือก่อนเสร็จสิ้นการพิจารณาสำหรับกรณีที่คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐาน และถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม ให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานใดซึ่งคู่ความหรือบุคคลที่ เกี่ยวข้องซึ่งอ้างพยานหลักฐานนั้นมิได้แสดงความจำนงจะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสาม หรือตามมาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสอง หรือวรรคสาม แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้"

มาตรา ๑๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๓๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๓๐ เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร ศาลอาจเดินเผชิญสืบพยานหลักฐาน หรือเมื่อมีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลและการสืบพยานหลักฐานโดยวิธีอื่นไม่สามารถกระทำได้ ศาลมีอำนาจส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน ให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจและหน้าที่ดังศาลเดิม รวมทั้งมีอำนาจส่งประเด็นต่อไปยังศาลอื่นได้

ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๒ และมาตรา ๑๗๒ ทวิ ให้ส่งสำนวนหรือสำเนาฟ้อง สำเนาคำให้การ และเอกสารหรือของกลางเท่าที่จำเป็นให้แก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐานถ้าจำเลยในกรณีตามมาตรา ๑๗๒ ทวิ ไม่ติดใจไปฟังการพิจารณาจะยื่นคำถามพยานหรือคำแถลงขอให้ตรวจพยานหลักฐานก็ได้ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานไปตามนั้น

เมื่อสืบพยานหลักฐานตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้นแล้ว ให้ส่งถ้อยคำสำนวนพร้อมทั้งเอกสารหรือของกลางคืนศาลเดิม"

มาตรา ๑๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๓๐/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๒๓๐/๑ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความ ณ สถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้

การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล"

มาตรา ๑๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๓๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๓๓ จำเลยอาจอ้างตนเองเป็นพยานได้ ในกรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน ศาลจะให้เข้าสืบก่อนพยานอื่นฝ่ายจำเลยก็ได้ ถ้าคำเบิกความของจำเลยนั้นปรักปรำหรือเสียหายแก่จำเลยอื่น จำเลยอื่นนั้นซักค้านได้

ในกรณีที่จำเลยเบิกความเป็นพยาน คำเบิกความของจำเลยย่อมใช้ยันจำเลยนั้นได้และศาลอาจรับฟังคำเบิกความนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ได้"

มาตรา ๑๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๓๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๒๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๓๗ บันทึกคำเบิกความพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณานั้น ให้ศาลอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย เว้นแต่ในกรณีดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕ วรรคสาม

ในกรณีที่คู่ความตกลงกัน ศาลอาจอนุญาตให้ถือเอาบันทึกคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นคำเบิกความพยานในชั้นพิจารณา โดยพยานไม่ต้องเบิกความใหม่หรือให้พยานเบิกความตอบคำถามค้านของจำเลยไปทันทีได้ เว้นแต่ในข้อหาความผิดที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

เมื่อคู่ความมีคำขอร่วมกันและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลได้

บันทึกถ้อยคำตามวรรคสาม ให้มีรายการดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อศาลและเลขคดี

(๒) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ

(๓) ชื่อและสกุลของคู่ความ

(๔) ชื่อ สกุล อายุ ที่อยู่ และอาชีพของผู้ให้ถ้อยคำ และความเกี่ยวพันกับคู่ความ

(๕) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ

(๖) ลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำ

ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย"

มาตรา ๑๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๓๗ ตรี แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๒๓๗ ตรี ให้นำความในมาตรา ๒๓๗ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่กรณีการสืบพยานหลักฐานอื่น และแก่กรณีที่ได้มีการฟ้องคดีไว้แล้วแต่มีเหตุจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนถึงกำหนดเวลาสืบพยานตามปกติตามมาตรา ๑๗๓/๒ วรรคสองด้วย

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะสามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่อาจทำให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้โดยไม่ต้องอาศัยพยานหลักฐานอื่นอีก หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากมีการเนิ่นช้ากว่าจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญมาสืบในภายหน้าพยานหลักฐานนั้นจะสูญเสียไปหรือเป็นการยากแก่การตรวจพิสูจน์ ผู้ต้องหาหรือพนักงานอัยการโดยตนเองหรือเมื่อได้รับคำร้องจากพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหาย จะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามความในมาตรา ๒๔๔/๑ ไว้ทันทีก็ได้ ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๒๓๗ ทวิมาใช้บังคับโดยอนุโลม"

มาตรา ๑๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๔๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๔๐ เมื่อโจทก์ประสงค์จะอ้างเอกสารที่อยู่ในความครอบครองของโจทก์เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิด ให้โจทก์ยื่นต้นฉบับและสำเนาเอกสารนั้นต่อศาลก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เพื่อให้จำเลยมีโอกาสตรวจและขอรับสำเนาเอกสารดังกล่าวได้ก่อนที่โจทก์จะนำสืบพยานเอกสารนั้น เว้นแต่ศาลเห็นสมควรสั่งเป็นอย่างอื่น หรือเอกสารที่โจทก์ประสงค์จะอ้างอิงนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน

ในกรณีที่ไม่อยู่ในบังคับแห่งวรรคหนึ่ง เมื่อมีเอกสารใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลให้อ่านหรือส่งให้คู่ความตรวจดู ถ้าคู่ความฝ่ายใดต้องการสำเนา ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่อ้างเอกสารนั้นส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่งตามที่เห็นสมควร

ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ส่งต้นฉบับหรือสำเนาเอกสารตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือไม่ส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุตามมาตรา ๑๗๓/๒ วรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่ศาลเห็นว่าเป็นกรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือการไม่ปฏิบัติดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยจงใจและไม่เสียโอกาสในการดำเนินคดีของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง"

มาตรา ๒๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ ในหมวด ๕ ผู้ชำนาญการพิเศษ ของภาค ๕ พยานหลักฐาน แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"หมวด ๕
ผู้เชี่ยวชาญ

มาตรา ๒๔๓ ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความเชี่ยวชาญในการใดๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยการ การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่นๆ

ผู้เชี่ยวชาญอาจทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้แต่ต้องส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และต้องมาเบิกความประกอบหนังสือนั้น เว้นแต่มีเหตุจำเป็น หรือคู่ความไม่ติดใจซักถามผู้เชี่ยวชาญนั้น ศาลจะให้รับฟังความเห็นเป็นหนังสือดังกล่าวโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาเบิกความประกอบก็ได้

ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญต้องมาเบิกความประกอบ ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวต่อศาลในจำนวนที่เพียงพอล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันเบิกความเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไป

ในการเบิกความประกอบ ผู้เชี่ยวชาญจะอ่านข้อความที่เขียนมาก็ได้

มาตรา ๒๔๔ ถ้าศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เห็นจำเป็นเนื่องในการไต่สวนมูลฟ้อง พิจารณา หรือสอบสวน ที่จะต้องตรวจศพ แม้ว่าจะได้บรรจุหรือฝังแล้วก็ตาม ให้มีอำนาจสั่งให้เอาศพนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจได้ แต่การกระทำตามคำสั่งดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงหลักทางศาสนาและไม่ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงอย่างอื่น"

มาตรา ๒๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๔๔/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๒๔๔/๑ ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีที่การตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากคู่ความหรือบุคคลใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์ดำเนินการบังคับตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น หากคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอมหรือกระทำการป้องปัดขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานอื่นอีก หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากมีการเนิ่นช้ากว่าจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญมาสืบในภายหน้า พยานหลักฐานนั้นจะสูญเสียไปหรือยากแก่การตรวจพิสูจน์ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามความในวรรคหนึ่งและวรรคสองได้ทันทีโดยไม่จำต้องรอให้ถึงกำหนดวันสืบพยานตามปกติ ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๒๓๗ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรานี้ให้สั่งจ่ายจากงบประมาณตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง"

มาตรา ๒๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๕๖ ให้ศาลจ่ายค่าพาหนะ ค่าป่วยการ และค่าเช่าที่พักที่จำเป็นและสมควรแก่พยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียก ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

พยานที่ได้รับค่าพาหนะ ค่าป่วยการ หรือค่าเช่าที่พักในลักษณะเดียวกันตามกฎหมายอื่นแล้วไม่มีสิทธิได้รับตามมาตรานี้อีก"

มาตรา ๒๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๒๔ พระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลกระทบถึงกระบวนพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ส่วนกระบวนพิจารณาใดที่ยังมิได้กระทำจนล่วงพ้นเวลาที่ต้องกระทำตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก่อนพระราชบัญญัตินี้ แต่ยังอยู่ในกำหนดเวลาที่อาจกระทำได้ตามบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณานั้นได้ภายในกำหนดเวลาตามบทบัญญัติดังกล่าว

มาตรา ๒๕ ให้ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง)

เล่ม ๕๒ หน้า ๗๕๗ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๘

ลักษณะ ๕

พะยานหลักฐาน

หมวด ๑

หลักทั่วไป

มาตรา ๘๔ ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง

แต่ว่า (๑) คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือซึ่งศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว

(๒) ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว

มาตรา ๘๕ คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องนำสืบข้อเท็จจริงย่อมมีสิทธิที่จะนำพะยานหลักฐานใด ๆ มาสืบได้ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการรับฟังพะยานหลักฐานและการยื่นพะยานหลักฐาน

มาตรา ๘๖ เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ก็ดี หรือเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ แต่ได้ยื่นฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่รับพยานหลักฐานนั้นไว้

เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดฟุ่มเฟือยเกินสมควร หรือประวิงให้ชักช้าหรือไม่เกี่ยวแก่ประเด็น ให้ศาลมีอำนาจงดการสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น หรือพยานหลักฐานอื่นต่อไป

เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

มาตรา ๘๗ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานใดเว้นแต่

(๑) พยานหลักฐานนั้นเกี่ยวถึงข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในคดีจะต้องนำสืบ และ

(๒) คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานได้แสดงความจำนงที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา

๘๘ และ ๘๐ แต่ถ้าศาลเห็นว่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุตติธรรม จำเป็นจะต้องสืบพะยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของอนุมาตรานี้ ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพะยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

มาตรา ๘๘ เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงที่จะอ้างอิงเอกสารฉะบับใด หรือคำเบิกความของพะยานคนใด หรือมีความจำนงที่จะให้ศาลตรวจสอบบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง เพื่อเป็นพะยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน ให้ยื่นบัญชีแสดงเอกสาร หรือสภาพของเอกสารที่จะอ้างและบัญชีรายชื่อ ที่อยู่ ของบุคคลซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพะยาน หรือคำขอให้ศาลไปตรวจ หรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี ต่อศาลก่อนวันสืบพะยานไม่น้อยกว่าสามวัน แต่การอ้างอิงบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ไม่ให้ถือว่าเป็นการอ้างเอกสารตามความหมายแห่งมาตรานี้ และไม่จำต้องกล่าวไว้ในบัญชีเช่นว่านั้นโดยฉะเพาะ

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะอ้างเอกสารหรือระบุพะยานเพิ่มเติม หรือถ้าตนยังมิได้ยื่นคำขอให้ศาลทำการ

ตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือยังมิได้ขอให้ศาลสืบความเห็นผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งในปัญหาข้อใด และมีความจำนงที่จะขอให้ตรวจหรือสืบความเห็นเช่นว่านั้น คู่ความฝ่ายนั้นชอบที่จะยื่นบัญชีระบุพะยานเพิ่มเติม แสดงเอกสารเช่นว่านั้น หรือชื่อและที่อยู่ของพะยานบุคคล หรือยื่นคำขอให้มีการตรวจหรือสืบความเห็นผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี ต่อศาลได้ก่อนที่ได้เสร็จการสืบพะยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายซึ่งมีหน้าที่นำสืบก่อน

ก่อนระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสองวรรคก่อนได้สิ้นสุดลง ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีเหตุอันสมควรแสดงว่าไม่สามารถทราบได้ว่าตนต้องนำพะยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตน หรือไม่ทราบว่าพะยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่ คู่ความฝ่ายนั้นชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลไม่ว่าเวลาใดก่อนพิพากษาคดี ขออนุญาตอ้างพะยานหลักฐานเช่นว่านั้นมาสืบได้ และถ้าศาลเห็นว่าเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม จำเป็นจะต้องสืบพะยานเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำขอนั้น และถ้าจำเป็นก็ให้ศาลพิจารณาสืบพะยานหลักฐานเช่นว่านั้นใหม่

มาตรา ๘๔ ถ้าคู่ความฝ่ายใดอันมีหน้าที่นำพะยานมาสืบภายหลัง ประสงค์จะสืบพะยานของตน (ก) เพื่อหักล้างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขถ้อยคำพะยานของฝ่ายที่นำสืบก่อนในข้อความทั้งหลายซึ่งพะยานเช่นว่านั้นเป็นผู้รู้เห็น หรือ (ข) เพื่อพิสูจน์ข้อความอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกี่ยวด้วยการกระทำหรือถ้อยคำหรือหนังสือซึ่งพะยานเช่นว่านั้นได้กระทำขึ้น แม้ถึงว่าพะยานเช่นว่านั้นจะมิได้เบิกความถึงข้อเหล่านี้ก็ดี ให้คู่ความฝ่ายที่ต้องนำพะยานมาสืบภายหลัง ถามค้านพะยานเช่นว่านั้นเสียในเวลาที่พะยานเบิกความ เพื่อให้พะยานมีโอกาสอธิบายถึงข้อความเหล่านั้น

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมิได้ถามค้านพะยานของคู่ความฝ่ายที่นำสืบก่อนดังกล่าวมาข้าต้นแล้ว ต่อมานำพะยานมาสืบถึงข้อความดังกล่าวมาข้างต้น คู่ความฝ่ายที่สืบพะยานก่อนชอบที่จะคัดค้านได้ และในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่ยอมรับฟังคำพะยานเช่นว่ามานั้น

แต่ถ้าคู่ความฝ่ายที่นำสืบภายหลังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลว่า เมื่อเวลาพะยานเบิกความนั้นตนไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงข้อความดังกล่าวมาแล้ว หรือถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นต้องสืบพะยาน

วันที่ ๒๐ มิถุนายน๒๔๗๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๘๐๒

เช่นว่านี้ ศาลจะยอมรับฟังคำพะยานเช่นว่านี้ก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ คู่ความที่ได้นำพะยานสืบก่อนจะเรียกพะยานที่เกี่ยวข้องมาสืบอีกก็ได้ หรือเมื่อศาลเห็นสมควรจะเรียกมาสืบเองก็ได้

มาตรา ๘๐ คู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉะบับเดียวหรือหลายฉะบับเป็นพะยานหลักฐาน เพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนตามที่บัญญัติไว้ในมาตราก่อน ให้ยื่นต่อศาลและส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสำเนาเอกสารนั้นๆ ก่อนวันสืบพะยานไม่น้อยกว่าสามวัน เว้นแต่

(๑) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารเป็นชุดซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบดีอยู่แล้ว หรือสามารถตรวจตราให้ทราบได้โดยง่ายถึงความมีอยู่และความแท้จริงแห่งเอกสารนั้น เช่นจดหมายโต้ตอบระหว่างคู่ความในคดี หรือสมุดบัญชีการค้าและสมุดบัญชีของธนาคาร หรือเอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่น คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงพะยานหลักฐานเป็นชุดเช่นว่านี้ไม่จำต้องยื่นหรือส่งสำเนาเอกสารนั้น

(๒) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉะบับเดียวหรือหลายฉะบับที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

หรือของบุคคลภายนอก คู่ความฝ่ายนั้นอาจไม่ต้องยื่นหรือส่งสำเนาเอกสารเช่นว่านั้น

(๓) ถ้าการคัดสำเนาเอกสารจะทำให้กระบวนพิจารณาล่าช้าเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างอิงเอกสาร หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจคัดสำเนาเอกสารให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่ให้ยื่น หรือส่งเอกสารนั้น คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารอาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตงดการยื่นหรือส่งสำเนาเอกสารนั้นตามที่บัญญัติไว้ข้างต้น และขอยื่นต้นฉบับเอกสารแทนเพื่อให้ศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดูตามเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

มาตรา ๙๑ คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานร่วมกันได้

มาตรา ๙๒ ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดจะต้องเบิกความหรือนำพยานหลักฐานชนิดใด ๆ มาแสดง และคำเบิกความหรือพยานหลักฐานนั้นอาจเปิดเผย

(๑) หนังสือราชการหรือข้อความอันเกี่ยวกับงานของแผ่นดินซึ่งโดยสภาพจะต้องรักษาเป็นความลับไว้ชั่วคราวหรือตลอดไป และคู่ความหรือบุคคลนั้นเป็นผู้รักษาไว้

หรือได้ทราบมาโดยตำแหน่งราชการ หรือในหน้าที่ราชการ หรือกึ่งราชการอื่นใด

(๒) เอกสารหรือข้อความที่เป็นความลับใด ๆ ซึ่งตนได้รับมอบหมายหรือบอกเล่าจากลูกความในฐานะที่ตนเป็นทนายความ

(๓) การประดิษฐ์ แบบ หรือการงานอื่น ๆ ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไม่ให้เปิดเผย

คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นชอบที่จะปฏิเสธไม่ยอมเบิกความหรือนำพะยานหลักฐานนั้น ๆ มาแสดงได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้เปิดเผยได้

เมื่อคู่ความหรือบุคคลใดปฏิเสธไม่ยอมเบิกความหรือนำพะยานหลักฐานมาแสดงดังกล่าวมาแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะหมายเรียกพนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มาศาล และให้ชี้แจงข้อความตามที่ศาลต้องการเพื่อวินิจฉัยว่า การปฏิเสธนั้นชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่า การปฏิเสธนั้นไม่มีเหตุผลฟังได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งมิให้คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นยกประโยชน์แห่งมาตรานี้ขึ้นใช้ และบังคับให้เบิกความหรือนำพะยานหลักฐานนั้นมาแสดงได้

มาตรา ๙๓ การอ้างเอกสารเป็นพะยานนั้นให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉะบับเอกสารเท่านั้น เว้นแต่

(๑) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแล้ว จึ่งให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเช่นว่านั้นเป็นพะยานหลักฐานแห่งเอกสารนั้นได้

(๒) ถ้าต้นฉะบับเอกสารหาไม่ได้ เพราะศูนย์หายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉะบับมาได้โดยประการอื่น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพะยานบุคคลมาสืบก็ได้

(๓) ต้นฉะบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้น จะนำมาแสดงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตของรัฐมนตรี หรือหัวหน้ากรมกองที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี เสียก่อน อนึ่งนอกจากศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น สำเนาเอกสาร หรือข้อความที่คัดจากเอกสารเหล่านั้นซึ่งรัฐมนตรี หรือ หัวหน้ากรมกองได้รับรองถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพียงพอในการที่จะนำมาแสดง

มาตรา ๙๔ เมื่อใดมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพะยานเอกสารมาแสดง ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพะยานบุคคลในกรณี

อย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ แม้ถึงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ยินยอมก็ดี

(ก) ขอสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร เมื่อไม่สามารถนำเอกสารมาแสดง

(ข) ขอสืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อได้นำเอกสารมาแสดงแล้วว่า ยังมีข้อความเพิ่มเติมตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารนั้นอยู่อีก

แต่ว่าบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ มิให้ใช้บังคับในกรณีที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (๒) แห่งมาตรา ๙๓ และมิให้ถือว่าเป็นการตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะกล่าวอ้าง และนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างว่า พยานเอกสารที่แสดงนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือสัญญาหรือหนี้อย่างอื่นที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด

มาตรา ๙๕ ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่บุคคลนั้น

(๑) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ

(๒) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพะยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่ความในข้อนี้ให้ใช้ได้ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือคำสั่งของศาลว่าให้เป็นอย่างอื่น

ถ้าศาลไม่ยอมรับไว้ซึ่งคำเบิกความของบุคคลใด เพราะเห็นว่าบุคคลนั้นจะเป็นพะยานหรือให้การดั่งกล่าวข้างต้นไม่ได้ และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดรายงานระบุนามพะยาน เหตุผลที่ไม่ยอมรับ และข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

มาตรา ๘๖ พะยานที่เป็นคนหูหนวก หรือเป็นใบ้หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้นั้น อาจถูกถามหรือให้คำตอบโดยวิธีเขียนหนังสือ หรือโดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ และคำเบิกความของบุคคลนั้น ๆ ให้ถือว่าเป็นคำพะยานบุคคลตามประมวลกฎหมายนี้

มาตรา ๘๗ คู่ความฝ่ายหนึ่ง จะอ้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพะยานของตนหรือจะอ้างตนเองเป็นพะยานก็ได้

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๘๐๘

มาตรา ๙๘ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอ้างบุคคลใดเป็นพะยานของตนก็ได้เมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในศิลป วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือการงานที่ทำหรือในกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของพะยานอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็น ทั้งนี้ไม่ว่าพะยานจะเป็นผู้มีอาชีพในการนั้นหรือไม่

มาตรา ๙๙ ถ้าศาลเห็นว่า จำเป็นที่จะต้องตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่หรือตั้งผู้เชี่ยวชาญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๙ และ ๑๓๐ เมื่อศาลเห็นสมควร ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะอยู่ในชั้นใด หรือเมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๘๗ และ ๘๘ ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดการตรวจหรือ การแต่งตั้ง ผู้เชี่ยวชาญเช่นว่านั้นได้

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในอันที่จะเรียกบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญมาเป็นพะยานฝ่ายตนได้

มาตรา ๑๐๐ ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนวันสืบพะยาน แต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน คู่ความฝ่ายหนึ่งอาจส่งคำบอกกล่าวแจ้งรายการข้อเท็จจริงซึ่งตนประสงค์จะอ้างอิงไปให้คู่ความ

อีกฝ่ายหนึ่ง และขอให้คู่ความฝ่ายนั้นแจ้งว่าจะรับรองข้อเท็จจริงนั้นว่าถูกต้องหรือไม่

ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตอบคำบอกกล่าวภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับ และถ้าตนยอมรับว่าข้อเท็จจริงนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นการถูกต้องแล้ว ให้คู่ความฝ่ายที่ส่งคำบอกกล่าวทำคำแถลงแจ้งข้อเท็จจริงตามที่รับกันนั้น และลงลายมือชื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายไว้เป็นสำคัญ แล้วยื่นต่อศาลในวันสืบพยานหรือก่อนวันสืบพยาน

ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ตอบคำบอกกล่าว และศาลเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้รับคำบอกกล่าวโดยชอบแล้ว เมื่อคู่ความฝ่ายที่ส่งคำบอกกล่าวร้องขอในวันที่ศาลสืบพยาน ให้ศาลถามคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะยอมรับข้อเท็จจริงตามที่ได้แจ้งไปในคำบอกกล่าวนั้นว่าถูกต้องหรือไม่ และให้ศาลจดคำตอบของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งลงไว้ในสำเนาคำบอกกล่าวซึ่งคู่ความฝ่ายที่ส่งคำบอกกล่าวยื่นไว้ต่อศาล เพื่อรวมไว้ในสำนวนความ หรือศาลจะจดรายงานพิสดารไว้ก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นควร

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๘๑๐

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ให้ใช้บังคับโดยอนุโลมแก่เรื่องเอกสารทั้งหมดหรือฉะบับใดฉะบับหนึ่งที่คู่ความแสดงความจำนงจะอ้างอิงด้วย แต่ต้องส่งสำเนาเอกสารไปพร้อมกับคำบอกกล่าว และต้นฉะบับเอกสารนั้นต้องมีอยู่ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดูได้เมื่อต้องการ เว้นแต่ต้นฉะบับนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก

มาตรา ๑๐๑ ถ้าบุคคลใดเกรงว่า พะยานหลักฐานซึ่งตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะศูนย์หายหรือยากแก่การนำมา หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพะยานหลักฐานซึ่งตนจำนงจะอ้างอิงจะศูนย์หายเสียก่อนที่จะนำมาสืบ หรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพะยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นว่านั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมายังศาล และเมื่อได้พังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควร ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้ว ให้สืบ

พะยานไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

มาตรา ๑๐๒ ให้ศาลที่พิจารณาคดีเป็นผู้สืบพะยานหลักฐาน โดยจะสืบในศาลหรือนอกศาลณที่ใด ๆ ก็ได้แล้วแต่ศาลจะสั่งตามที่เห็นสมควรตามความจำเป็นแห่งสภาพของพะยานหลักฐานนั้น

แต่ถ้าศาลที่พิจารณาคดีเห็นเป็นการจำเป็น ให้มีอำนาจมอบให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งในศาลนั้น หรือตั้งให้ศาลอื่นสืบพะยานหลักฐานแทนได้ ให้ผู้พิพากษาที่รับมอบหรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งนั้นมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับศาลที่พิจารณาคดีรวมทั้งอำนาจที่จะมอบให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งในศาลนั้นหรือตั้งศาลอื่นให้ทำการสืบพะยานหลักฐานแทนต่อไปด้วย

ถ้าศาลที่พิจารณาคดีได้แต่งตั้งให้ศาลอื่นสืบพะยานแทน คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะแถลงต่อศาลที่พิจารณาคดีว่าตนมีความจำนงจะไปฟังการพิจารณาก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลที่ได้รับแต่งตั้งแจ้งวันกำหนดสืบพะยานหลักฐานให้ผู้ขอ

ทราบล่วงหน้าอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าเจ็ดวัน คู่ความที่ไปฟังการพิจารณานั้น ชอบที่จะใช้สิทธิได้เสมือนหนึ่งว่ากระบวนพิจารณานั้นได้ดำเนินในศาลที่พิจารณาคดี

ให้ส่งสำเนาคำฟ้องและคำให้การพร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานอื่น ๆ อันจำเป็นเพื่อสืบพยานหลักฐานไปยังศาลที่ได้รับแต่งตั้งดังกล่าวแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงพยานหลักฐานนั้นมิได้แสดงความจำนงที่จะไปฟังการพิจารณา ก็ให้แจ้งไปให้ศาลที่ได้รับแต่งตั้งทราบข้อประเด็นที่จะสืบ เมื่อได้สืบพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของศาลที่รับแต่งตั้งจะต้องส่งรายงานที่จำเป็นและเอกสารอื่น ๆ ทั้งหมดอันเกี่ยวข้องในการสืบพยานหลักฐานไปยังศาลที่พิจารณาคดี

มาตรา ๑๐๓ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการขาดนัด การร้องสอด และการขับไล่ออกนอกศาล ห้ามมิให้ศาลที่พิจารณาคดี หรือผู้พิพากษาที่รับมอบหมาย หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งดังกล่าวข้างต้นทำการสืบพยานหลักฐานใด โดยมิได้ให้โอกาสเต็มที่แก่คู่ความทุกฝ่ายในอันที่จะมาฟังการพิจารณา และใช้สิทธิเกี่ยวด้วย

กระบวนพิจารณาเช่นว่านั้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ไม่ว่าพะยานหลักฐานนั้นคู่ความฝ่ายใดจะเป็นผู้อ้างอิง หรือศาลเป็นผู้สั่งให้สืบ

มาตรา ๑๐๔ ให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพะยาน หลักฐาน ที่คู่ความนำมาสืบ นั้นจะ เกี่ยวกับ ประเด็น และเป็นอันเพียงพอ ให้เชื่อฟังเป็นยุตติได้หรือไม่ แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น

มาตรา ๑๐๕ คู่ความฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยพะยานหลักฐาน กระทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ต้อง เสียค่า ฤชา ธรรมเนียม หรือค่าธรรมเนียมเกินกว่าที่ควรเสีย ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนั้นให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็น ตามความหมายแห่งมาตรา ๑๖๖ และให้คู่ความฝ่ายที่ก่อให้เกิดขึ้นนั้นเป็นผู้ออกใช้ให้

หมวด ๒

ว่าด้วยการมาศาลของพะยานและการซักถามพะยาน

มาตรา ๑๐๖ ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพะยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลก่อนวันสืบ

พะยาน ให้ศาลออกหมายเรียกพะยานมาศาลได้ แต่ต้องให้พะยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน

หมายเรียกพะยานต้องมีข้อความดังนี้

(๑) ชื่อและตำบลที่อยู่ของพะยาน ชื่อคู่ความและศาล

(๒) สถานที่และวันเวลาซึ่งพะยานจะต้องไป

(๓) กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่ไปตามหมายเรียกและเบิกความเท็จ

ถ้าศาลเห็นว่าพะยานจะไม่สามารถเบิกความได้โดยมิได้ตระเตรียม ศาลจะจดแจ้งข้อเท็จจริงซึ่งพะยานอาจถูกซักถามลงไว้ในหมายเรียกด้วยก็ได้

มาตรา ๑๐๗ ถ้าศาลเห็นว่าในการสืบสวนหาความจริงจำเป็นต้องไปสืบพะยานณสถานที่ซึ่งข้อเท็จจริงอันประสงค์จะให้พะยานเบิกความนั้นได้เกิดขึ้น ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบ หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อการนั้นส่งหมายเรียกไปยังพะยานระบุสถานที่และวันเวลาที่จะไปสืบพะยาน แล้วสืบพะยานไปตามนั้น

เล่ม ๕๒ หน้า ๘๑๕ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๘

มาตรา ๑๐๘ พะยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดั่งที่บัญญัติไว้ในสองมาตราก่อนนั้น จำต้องไปณสถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้

แต่พะยานต่อไปนี้ไม่จำต้องไปศาลดั่งกล่าวข้างต้น คือ

(๑) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ไม่ว่าในกรณีใด ๆ

(๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใด ๆ

(๓) บุคคลใด ๆ ที่อ้างว่าไม่สามารถจะไปศาลดั่งกล่าวข้างต้น เพราะเจ็บป่วย หรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่น โดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้ว และศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้

ในกรณีเหล่านี้ ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบ หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อการนั้นส่งคำบอกกล่าว หรือในกรณีที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (๓) ให้ส่งหมายเรียกไปยังพะยานโดยระบุสถานที่และวันเวลาที่จะไปสืบ แล้วสืบพะยานไปตามนั้น

มาตรา ๑๐๙ เมื่อพะยานคนใดได้เบิกความแล้ว ไม่ว่าพะยานนั้นจะได้รับหมายเรียก หรือคู่ความนำมาเองก็ดี

พะยานนั้นย่อมหมดหน้าที่ ๆ จะอยู่ที่ศาลอีกต่อไป เว้นแต่ศาลจะได้สั่งให้พะยานนั้นรอคอยอยู่ตามระยะเวลาที่ศาลจะกำหนดไว้

มาตรา ๑๑๐ ถ้าพะยานคนใดที่คู่ความได้บอกกล่าวความจำนงจะอ้างอิงคำเบิกความของพะยานโดยชอบแล้ว ไม่ไปศาลในวันกำหนดนัดสืบพะยานนั้น ศาลชอบที่จะดำเนินการพิจารณาต่อไป และชี้ขาดตัดสินคดีโดยไม่ต้องสืบพะยานเช่นว่านั้นได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๑๑๑ เมื่อศาลเห็นว่าคำเบิกความของพะยานที่ไม่มาศาลเป็นข้อสำคัญในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี

(๑) แต่ศาลเห็นว่าข้ออ้างว่าพะยานไม่สามารถมาศาลนั้นเป็นเพราะความป่วยเจ็บของพะยาน หรือพะยานมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นที่พึงได้ ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปเพื่อให้พะยานมาศาล หรือเพื่อสืบพะยานนั้นณสถานที่และเวลาอันควรแก่พฤติการณ์ก็ได้ หรือ

(๒) ศาลเห็นว่าพะยานได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้ว จงใจไม่ไปยังศาลนั้น หรือได้รับคำสั่งศาลให้รอคอย

อยู่แล้วจงใจหลบเสีย ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไป และออกหมายจับ และเอาตัวพะยานกักขังไว้จนกว่าพะยานจะได้เบิกความตามวันที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ ทั้งนี้ไม่เป็นการลบล้างโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘๗ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา

มาตรา ๑๑๒ ก่อนเบิกความ พะยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน ยกเว้นแต่บุคคลต่อไปนี้

(๑) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ

(๒) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา

(๓) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบาน

มาตรา ๑๑๓ พะยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจาและห้ามไม่ให้พะยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล หรือเป็นพะยานผู้เชี่ยวชาญ

มาตรา ๑๑๔ ห้ามไม่ให้พะยานเบิกความต่อหน้าพะยานอื่นที่จะเบิกความภายหลัง และศาลมีอำนาจที่จะสั่งพะยานอื่นที่อยู่ในห้องพิจารณาให้ออกไปเสียได้

แต่ถ้าพะยานคนใดเบิกความโดยได้ฟังคำพะยานคนก่อนเบิกความต่อหน้าตนมาแล้ว และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างว่าศาลไม่ควรฟังคำเบิกความเช่นว่านี้ เพราะเป็นการผิดระเบียบ ถ้าศาลเห็นว่าคำเบิกความเช่นว่านี้เป็นที่เชื่อฟังได้ หรือมิได้เปลี่ยนแปลงไปโดยได้ฟังคำเบิกความของพะยานคนก่อน หรือไม่สามารถทำให้คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลเปลี่ยนแปลงไปได้ ศาลจะไม่ฟังว่าคำเบิกความเช่นว่านี้เป็นผิดระเบียบก็ได้

มาตรา ๑๑๕ พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพะยาน จะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้

มาตรา ๑๑๖ ในเบื้องต้นให้พะยานตอบคำถามเรื่องนาม อายุ ตำแหน่ง หรืออาชีพ ภูมิลำเนาและความเกี่ยวพันกับคู่ความ

แล้วศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

(๑) ศาลเป็นผู้ถามพะยานเอง กล่าวคือ แจ้งให้พะยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่งต้องการสืบแล้วให้พะยานเบิกความในข้อนั้น ๆ โดยวิธีเล่าเรื่องตามลำพัง หรือโดยวิธีตอบคำถามของศาล หรือ

(๒) ให้คู่ความซักถาม และถามค้านพะยานไปทีเดียว ดั่งที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๑๑๗ คู่ความฝ่ายที่อ้างพะยานชอบที่จะตั้งข้อซักถามพะยานได้ในทันใดที่พะยานได้สาบานตนและแสดงตนตามมาตรา ๑๑๒ และ ๑๑๖ แล้ว หรือถ้าศาลเป็นผู้ซักถามพะยานก่อน ก็ให้คู่ความซักถามได้ต่อเมื่อศาลได้ซักถามเสร็จแล้ว

เมื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างพะยานได้ซักถามพะยานเสร็จแล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งชอบที่จะถามค้านพะยานนั้นได้

เมื่อได้ถามค้านพะยานเสร็จแล้ว คู่ความฝ่ายที่อ้างพะยานชอบที่จะถามติงได้

เมื่อได้ถามติงพะยานเสร็จแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดซักถามพะยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดได้รับอนุญาตให้ถามพะยานได้ดั่งกล่าวนี้ คู่

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๘๒๐

ความอีกฝ่ายหนึ่งย่อม ามค้านพะยานได้ อีกในข้อที่เกี่ยวกับคำถามนั้น

คู่ความที่ระบุพะยานคนใดไว้ จะไม่ติดใจสืบพะยานคนนั้นก็ได้ ในเมื่อพะยานคนนั้นยังมิได้เบิกความตามข้อถามของศาล หรือของคู่ความฝ่ายที่อ้าง แต่ถ้าพะยานได้เริ่มเบิกความแล้วพะยานอาจถูกถามค้านหรือถามติงได้

ถ้าพะยานเบิกความเป็นปรปักษ์แก่คู่ความฝ่ายที่อ้างตนมา คู่ความฝ่ายนั้นอาจขออนุญาตต่อศาลเพื่อซักถามพะยานนั้นเสมือนหนึ่งพะยานนั้นเป็นพะยานซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างมา

มาตรา ๑๑๘ ในการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพะยานจะซักถามพะยานก็ดี หรือถามติงพะยานก็ดี ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นใช้คำถามนำ เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือได้รับอนุญาตจากศาล

ในการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพะยานจะถามติงพะยาน ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นใช้คำถามอื่นใดนอกจากคำถามที่เกี่ยวกับคำพะยานเบิกความตอบคำถามค้าน

ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ห้ามไม่ให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถามพะยานด้วย

(๑) คำถามอันไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี

(๒) คำถามที่อาจทำให้พะยาน หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกต้องรับโทษทางอาญา หรือคำถามที่เป็นหมิ่นประมาทพะยาน เว้นแต่คำถามเช่นว่านั้นเป็นข้อสารสำคัญในอันที่จะชี้ขาดข้อพิพาท

ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถามพะยานฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งร้องคัดค้าน ศาลมีอำนาจที่จะชี้ขาดว่าควรให้ใช้คำถามนั้นหรือไม่ ในกรณีเช่นนี้ ถ้าคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องคัดค้านคำชี้ขาดของศาล ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดไว้ในรายงานซึ่งคำถามและข้อคัดค้าน ส่วนเหตุที่คู่ความคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงาน หรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงเป็นหนังสือเพื่อรวมไว้ในสำนวน

มาตรา ๑๑๙ ไม่ว่าเวลาใด ๆ ในระหว่างที่พะยานเบิกความ หรือภายหลังที่พะยานได้เบิกความแล้ว แต่ก่อนมีคำพิพากษา ให้ศาลมีอำนาจที่จะถามพะยานด้วยคำถามใด ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อให้คำเบิกความของพะยาน

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๘๒๒

บริบูรณ์ หรือชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อสอบสวนถึงพฤติการณ์ที่ทำให้พะยานเบิกความเช่นนั้น

ถ้าพะยานสองคนหรือกว่านั้นเบิกความขัดกัน ในข้อสำคัญแห่งประเด็น เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ให้ศาลมีอำนาจเรียกพะยานเหล่านั้นมาสอบถามปากคำพร้อมกันได้

มาตรา ๑๒๐ ถ้าคู่ความฝ่ายใดอ้างว่าคำเบิกความของพะยานคนใดที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาไม่ควรเชื่อฟัง โดยเหตุผลซึ่งศาลเห็นว่ามีมูล ศาลอาจยอมให้คู่ความฝ่ายนั้นนำพะยานหลักฐานมาสืบสนับสนุนข้ออ้างของตนได้เท่าแต่จะเห็นควร

มาตรา ๑๒๑ ในการนั่งพิจารณาทุกครั้ง เมื่อพะยานคนใดเบิกความแล้ว ให้ศาลอ่านคำเบิกความนั้นให้พะยานฟัง และให้พะยานลงลายมือชื่อไว้ดั่งที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๘ และ ๕๐

หมวด ๓

การนำพะยานเอกสารมาสืบ

มาตรา ๑๒๒ เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉะบับใดเป็นพะยานหลักฐาน และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน

เอกสารนั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๕ ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสาร ให้คู่ความฝ่ายนั้นนำต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน

ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ถ้าศาลได้กำหนดให้คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารส่งต้นฉบับต่อศาล โดยที่ศาลเห็นสมควร หรือโดยที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำขอ ให้คู่ความฝ่ายนั้นส่งต้นฉบับเอกสารต่อศาล เพื่อศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะตรวจดูได้ตามเงื่อนไขซึ่งจะได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น หรือตามที่ศาลจะได้กำหนดแต่

(๑) ถ้าไม่สามารถจะนำมาหรือยื่นต้นฉบับเอกสารดังกล่าวข้างต้น คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลในวันหรือก่อนวันที่กำหนดให้นำมาหรือให้ยื่นต้นฉบับเอกสารนั้น แถลงให้ทราบถึงความไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามได้พร้อมทั้งเหตุผล ถ้าศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำขอไม่สามารถที่จะนำมาหรือยื่นต้นฉบับเอกสารได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้นำต้นฉบับเอกสารมาในวันต่อไป หรือจะสั่งเป็นอย่างอื่นตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความ

ยุตติธรรมก็ได้ ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอมีความประสงค์เพียงให้ศาลขยายระยะเวลาที่ตนจะต้องนำมาหรือยื่นต้นฉะบับเอกสารนั้น คำขอนั้นจะทำเป็นคำขอฝ่ายเดียวก็ได้

(๒) ถ้าการที่จะนำมาหรือยื่นต้นฉะบับเอกสารต่อศาลนั้น จะเป็นเหตุให้เกิดการศูนย์หาย หรือบุบสลายหรือมีข้อขัดข้องโดยอุปสรรคสำคัญหรือความลำบากยากยิ่งใด ๆ คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารอาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ในวันหรือก่อนวันสืบพะยาน แถลงให้ทราบถึงเหตุเสียหาย อุปสรรค หรือความลำบากเช่นว่านั้น ถ้าศาลเห็นว่าต้นฉะบับเอกสารนั้นไม่อาจนำมาหรือยื่นต่อศาลได้ ศาลจะมีคำสั่งให้ยื่นต้นฉะบับเอกสารนั้นณสถานที่ใดต่อเจ้าพนักงานคนใด และภายในเงื่อนไขใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้ หรือจะมีคำสั่งให้คัดสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องทั้งฉะบับหรือฉะเพาะส่วนที่เกี่ยวแก่เรื่องมายื่นแทนต้นฉะบับก็ได้

มาตรา ๑๒๓ ถ้าต้นฉะบับเอกสารซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเป็นพะยานหลักฐานนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่อ้างจะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขอให้สั่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งส่งต้นฉะบับเอก

สารแทนการที่ตนจะต้องส่งสำเนาเอกสารนั้นก็ได้ ถ้าศาลเห็นว่าเอกสารนั้นเป็นพะยานหลักฐานสำคัญ และคำร้องนั้นฟังได้ ให้ศาลมีคำสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นต้นฉะบับเอกสารต่อศาลภายในเวลาอันสมควรแล้วแต่ศาลจะกำหนด ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีต้นฉะบับเอกสารอยู่ในครอบครองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเช่นว่านั้น ให้ถือว่าข้อเท็จจริงแห่งข้ออ้างที่ผู้ขอจะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้น คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับแล้ว

ถ้าต้นฉะบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกหรือในครอบครองของทางราชการ หรือของเจ้าหน้าที่ซึ่งคู่ความฝ่ายที่อ้างไม่อาจร้องขอโดยตรงให้ส่งเอกสารนั้นมาได้ ให้นำบทบัญญัติในวรรคก่อน ว่าด้วยการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารยื่นคำขอ และการที่ศาลมีคำสั่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าบุคคลภายนอกหรือทางราชการหรือเจ้าหน้าที่นั้น ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารนั้นไม่สามารถนำเอกสารนั้นมาสืบได้ และให้ศาลสืบพะยานหลักฐานต่อไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๓ (๒)

มาตรา ๑๒๔ ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารไม่ยอมนำมาหรือยื่นต้นฉะบับเอกสาร หรือถ้าคู่ความฝ่ายนั้นได้ทำให้เสียหาย ทำลาย ปิดบัง หรือทำด้วยประการอื่นใด ให้เอกสารนั้นไร้ประโยชน์โดยมุ่งหมายที่จะกีดกันไม่ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารนั้นเป็นพะยานหลักฐาน ให้ถือว่าข้อเท็จจริงแห่งข้ออ้างที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้น คู่ความฝ่ายที่ไม่นำมาหรือยื่นเอกสารดังกล่าวข้างต้นนั้นได้ยอมรับแล้ว

มาตรา ๑๒๕ ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนวันสืบพะยาน คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพะยานหลักฐานยันตน อาจคัดค้านการนำเอกสารนั้นมาสืบโดยเหตุที่ว่าไม่มีต้นฉะบับ หรือว่าต้นฉะบับนั้นปลอมทั้งฉะบับ หรือบางส่วน หรือสำเนานั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉะบับ คำคัดค้านเช่นว่านั้นให้บอกกล่าวไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพะยาน ถ้าคู่ความฝ่ายนั้นมีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบได้ก่อนวันสืบพะยานว่า ต้นฉะบับเอกสารนั้นไม่มี หรือเอกสารนั้นปลอมหรือสำเนาไม่ถูกต้อง ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนศาลพิพากษาคู่ความฝ่ายนั้นจะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตคัดค้านการอ้างเอกสารมาสืบดังกล่าวข้างต้นก็ได้ ถ้าศาล

เล่ม ๕๒ หน้า ๘๒๗ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๘

เห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนนั้น และคำขอนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ

ถ้าคู่ความฝ่ายนั้นไม่คัดค้านการอ้างเอกสารเสียก่อนวันสืบพยาน หรือศาลไม่อนุญาตให้คัดค้านภายหลังวันนั้น ห้ามไม่ให้คู่ความฝ่ายนั้นคัดค้านการมีอยู่และความแท้จริงของเอกสารนั้น หรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้น แต่ทั้งนี้ไม่ตัดอำนาจของศาลในอันที่จะใต่สวนและชี้ขาดในเรื่องการมีอยู่ ความแท้จริง หรือความถูกต้องเช่นว่านั้น ในเมื่อศาลเห็นสมควร และไม่ตัดสิทธิของคู่ความฝ่ายนั้นที่จะอ้างว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด

มาตรา ๑๒๖ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตราต่อไปนี้ ถ้าคู่ความที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยานหลักฐานยันแก่ตน ปฏิเสธความแท้จริงของเอกสารนั้น หรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้น และคู่ความฝ่ายที่อ้างยังคงยืนยันความแท้จริงหรือความถูกต้องแห่งสำเนาของเอกสาร ถ้าศาลเห็นสมควร ให้ศาลชี้ขาดข้อโต้เถียงนั้นได้ทันทีในเมื่อเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานต่อ

ไป หรือมิฉะนั้นให้ชี้ขาดในเมื่อได้สืบพยานตามวิธีต่อไปนี้ทั้งหมดหรือโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ

(๑) ตรวจสอบบรรดาเอกสารที่มิได้ถูกคัดค้านแล้วจดลงไว้ซึ่งการมีอยู่หรือข้อความแห่งเอกสารที่ถูกคัดค้าน

(๒) ซักถามพยานที่ทราบการมีอยู่หรือข้อความแห่งเอกสารที่ถูกคัดค้าน หรือพยานผู้ที่สามารถเบิกความในข้อความแท้จริงแห่งเอกสาร หรือความถูกต้องแห่งสำเนา

(๓) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเอกสารที่ถูกคัดค้านนั้น

ในระหว่างที่ยังมิได้ชี้ขาดตัดสินคดี ให้ศาลยึดเอกสารที่สงสัยว่าปลอมหรือไม่ถูกต้องไว้ แต่ความข้อนี้ไม่บังคับถึงเอกสารราชการซึ่งทางราชการเรียกคืนไป

มาตรา ๑๒๗ เอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรอง หรือสำเนาอันรับรองถูกต้องแห่งเอกสารนั้น และเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาแสดงว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้องนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมายัน ต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสาร

หมวด ๔

การตรวจและการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญโดยศาล

มาตรา ๑๒๘ ถ้าการที่ศาลจะทำการตรวจนั้น เป็นการตรวจบุคคลหรือสังหาริมทรัพย์ซึ่งอาจนำมาศาลได้ ให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับอนุญาตให้นำสืบพยานเช่นว่านั้นนำบุคคลหรือทรัพย์นั้นมาในวันสืบพยาน หรือวันอื่นใดที่ศาลจะได้กำหนดให้นำมา

ถ้าการตรวจไม่สามารถกระทำได้ในศาล ให้ศาลทำการตรวจณสถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไข ตามที่ศาลจะเห็นสมควรแล้วแต่สภาพแห่งการตรวจนั้น ๆ

มาตรา ๑๒๙ ในการที่ศาลจะมีคำสั่งให้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญดั่งกล่าวมาในมาตรา ๙๘ โดยที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอนั้น

(๑) การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเช่นว่านั้นให้อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่ศาลจะเรียกคู่ความมาให้ตกลงกันกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญที่จะแต่งตั้งนั้นก็ได้ แต่ศาลจะบังคับบุคคลใดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ นอกจากบุคคลนั้นได้ยินยอมลงชื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญไว้ในทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลแล้ว

(๒) ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจถูกคัดค้านได้และต้องสาบานหรือปฏิญาณตน ทั้งมีสิทธิที่จะได้รับค่าธรรมเนียมและรับชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๓๐ ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แล้วแต่ศาลจะต้องการ ถ้าศาลยังไม่เป็นที่พอใจในความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ทำเป็นหนังสือนั้น หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดเรียกร้องโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลเรียกให้ผู้เชี่ยวชาญทำความเห็นเพิ่มเติมเป็นหนังสือ หรือเรียกให้มาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจา หรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญคนอื่นอีก

ถ้าผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งจะต้องแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือต้องมาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจา ให้นำบทบัญญัติในลักษณะนี้ว่าด้วยพยานบุคคลมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ลักษณะ ๖

คำฟ้องคำให้การและคำสั่ง

หมวด ๑

หลักทั่วไปว่าด้วยการชี้ขาดตัดสินคดี

มาตรา ๑๓๑ คดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลนั้น ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๒

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(ประทับตรา ๑) พ.ศ. ๒๕๔๓

๖๓๒
ตอนที่ ๕๒ เล่ม ๖๖ ราชกิจจานุเบกษา ๒๐ กันยายน ๒๔๕๒

พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉะบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๕๒

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๒
เป็นปีที่ ๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๒"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความใน (๓) ของมาตรา ๘๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓) ต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้น จะนำมาแสดงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตของรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีเสียก่อน อนึ่ง นอกจากศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น

สำเนาเอกสารหรือข้อความที่คัดจากเอกสารเหล่านั้น ซึ่งรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนกหรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ได้รับรองถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพียงพอในการที่จะนำมาแสดง ”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๘

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๔)

พ.ศ. ๒๕๓๘

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๘

เป็นปีที่ ๕๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๘"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๘๘ เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด หรือมีความจำนงที่จะให้ศาลตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ที่ศาลตั้ง เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้าง หรือข้อเถียงของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวันซึ่งบัญชีระบุพยาน โดยแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้างและรายชื่อ ที่อยู่ ของบุคคล วัตถุ หรือสถานที่ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยาน หรือขอให้ศาลไปตรวจ หรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นคำแถลงขอระบุพยานเพิ่มเติมต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมและสำเนาบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมดังกล่าวได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันสืบพยาน

เมื่อระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี ได้สิ้นสุดลงแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้ว มีเหตุอันสมควรแสดงได้ว่า ตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตน หรือไม่ทราบว่าพยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่ หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่า มีเหตุอันสมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานเช่นว่านั้นต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานและสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษาคดี และถ้าศาลเห็นว่า เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม จำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๘๐ ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารเป็นพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนตามมาตรา ๘๘ วรรคหนึ่ง ยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่งสำเนาเอกสารนั้นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดยื่นคำแถลงหรือคำร้องขออนุญาตอ้างอิงเอกสารเป็นพยานหลักฐานตามมาตรา ๘๘ วรรคสองหรือวรรคสาม ให้ยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่งสำเนาเอกสารนั้นพร้อมกับการยื่นคำแถลงหรือคำร้องดังกล่าว เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นสำเนาเอกสารภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควร

คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงพยานหลักฐานไม่ต้องยื่นสำเนาเอกสารต่อศาล และไม่ต้องส่งสำเนาเอกสารให้คู่ความฝ่ายอื่นในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารเป็นชุดซึ่งคู่ความฝ่ายอื่นทราบดีอยู่แล้วหรือสามารถตรวจตราให้ทราบได้โดยง่ายถึงความมีอยู่และความแท้จริงแห่งเอกสารนั้น เช่น จดหมายโต้ตอบระหว่างคู่ความในคดี หรือสมุดบัญชีการค้า และสมุดบัญชีของธนาคารหรือเอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่น

(๒) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉบับเดียวหรือหลายฉบับที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก

(๓) ถ้าการคัดสำเนาเอกสารจะทำให้กระบวนพิจารณาล่าช้าเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างอิงเอกสารนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจคัดสำเนาเอกสารให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่ให้ยื่นสำเนาเอกสารนั้น

กรณีตาม (๑) หรือ (๓) ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตงดการยื่นสำเนาเอกสารนั้นและขอยื่นต้นฉบับเอกสารแทน เพื่อให้ศาลหรือคู่ความฝ่ายอื่นตรวจดูตามเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

กรณีตาม (๒) ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกเอกสารนั้นมาจากผู้ครอบครองตามมาตรา ๑๒๓ โดยต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี และให้คู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้เอกสารดังกล่าวมาภายในเวลาที่ศาลกำหนด"

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๑๐๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๐๐ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งประสงค์จะอ้างอิงข้อเท็จจริงใดและขอให้คู่ความฝ่ายอื่นตอบว่าจะรับรองข้อเท็จจริงนั้นว่าถูกต้องหรือไม่ อาจส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งรายการข้อเท็จจริงนั้นไปให้คู่ความฝ่ายอื่นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน"

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๑๒๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๒๒ เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉบับใดเป็นพยานหลักฐานและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านเอกสารนั้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๕ ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสาร ให้คู่ความฝ่ายนั้นนำต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน"

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๒๕ คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยานหลักฐานยันตน อาจคัดค้านการนำเอกสารนั้นมาสืบโดยเหตุที่ว่าไม่มีต้นฉบับหรือต้นฉบับนั้นปลอมทั้งฉบับหรือบางส่วน หรือสำเนานั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉบับ โดยคัดค้านต่อศาลก่อนการสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จ

ถ้าคู่ความซึ่งประสงค์จะคัดค้านมีเหตุผลอันสมควรที่ไม่อาจทราบได้ก่อนการสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จว่าต้นฉบับเอกสารนั้นไม่มี หรือเอกสารนั้นปลอม หรือสำเนาไม่ถูกต้อง คู่ความนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างเอกสารมาสืบดังกล่าวข้างต้นต่อศาล ไม่ว่าเวลาใดก่อนศาลพิพากษา ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความนั้นไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนนั้น และคำขอนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ

ถ้าคู่ความซึ่งประสงค์จะคัดค้านไม่คัดค้านการอ้างเอกสารเสียก่อนการสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จ หรือศาลไม่อนุญาตให้คัดค้านภายหลังนั้น ห้ามมิให้คู่ความนั้นคัดค้านการมีอยู่ และความแท้จริงของเอกสารนั้น หรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้น แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดอำนาจของศาลในอันที่จะไต่สวนและชี้ขาดในเรื่องการมีอยู่ ความแท้จริง หรือความถูกต้องเช่นว่านั้น ในเมื่อศาลเห็นสมควร และไม่ตัดสิทธิของคู่ความนั้นที่จะอ้างว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด"

มาตรา ๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๒๗ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

"มาตรา ๑๒๗ ทวิ ต้นฉบับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุอันสำคัญที่คู่ความได้ยื่นต่อศาลหรือที่บุคคลภายนอกได้ยื่นต่อศาล หากผู้ที่ยื่นต้องใช้เป็นประจำหรือตามความจำเป็นหรือมีความสำคัญในการเก็บรักษา ศาลจะอนุญาตให้ผู้ที่ยื่นรับคืนไป โดยให้คู่ความตรวจดู และให้ผู้ที่ยื่นส่งสำเนาหรือภาพถ่ายไว้แทน หรือจะมีคำสั่งอย่างใดตามที่เห็นสมควรก็ได้"

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๑๒๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๒๘ ถ้าพยานหลักฐานที่ศาลจะทำการตรวจนั้นเป็นบุคคลหรือสังหาริมทรัพย์ซึ่งอาจนำมาศาลได้ ให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้นนำบุคคลหรือทรัพย์นั้นมาในวันสืบพยาน หรือวันอื่นใดที่ศาลจะได้กำหนดให้นำมา"

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๘๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๘๐ การแก้ไขคำฟ้องหรือคำให้การที่คู่ความเสนอต่อศาลไว้แล้ว ให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลก่อนวันชี้สองสถาน หรือก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน เว้นแต่มีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจยื่นคำร้องได้ก่อนนั้นหรือเป็นการขอแก้ไขในเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดหลงเล็กน้อย"

มาตรา ๑๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๘๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๘๒ เมื่อได้ยื่นคำฟ้อง คำให้การ และคำให้การแก้ฟ้องแย้งถ้าหากมีแล้ว ให้ศาลทำการชี้สองสถานโดยแจ้งกำหนดวันชี้สองสถานให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) จำเลยคนใดคนหนึ่งขาดนัดยื่นคำให้การ

(๒) คำให้การของจำเลยเป็นการยอมรับโดยชัดแจ้งตามคำฟ้องโจทก์ทั้งสิ้น

(๓) คำให้การของจำเลยเป็นคำให้การปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้น โดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธ ซึ่งศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถาน

(๔) ศาลเห็นสมควรวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้เสร็จไปทั้งเรื่องโดยไม่ต้องสืบพยาน

(๕) คดีมโนสาเร่ตามมาตรา ๑๘๕ หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากตามมาตรา ๑๕๖

(๖) คดีที่ศาลเห็นว่ามีประเด็นข้อพิพาทไม่ยุ่งยากหรือไม่จำเป็นที่จะต้องชี้สองสถาน

ในกรณีที่ไม่ต้องมีการชี้สองสถาน ให้ศาลมีคำสั่งงดการชี้สองสถานและกำหนดวันสืบพยานถ้าหากมี แล้วให้ส่งคำสั่งดังกล่าวให้คู่ความทราบตามมาตรา ๑๘๔ เว้นแต่คู่ความฝ่ายใดจะได้ทราบหรือถือว่าได้ทราบคำสั่งดังกล่าวแล้ว

คู่ความอาจตกลงกันกะประเด็นข้อพิพาทโดยยื่นคำแถลงร่วมกันต่อศาลในกรณีเช่นว่านี้ ให้กำหนดประเด็นข้อพิพาทไปตามนั้น แต่ถ้าศาลเห็นว่าคำแถลงนั้นไม่ถูกต้อง ก็ให้ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งยกคำแถลงนั้น แล้วดำเนินการชี้สองสถานไปตามมาตรา ๑๘๓"

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกมาตรา ๑๘๒ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๘๓ และมาตรา ๑๘๓ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๘๓ ในวันชี้สองสถาน ให้คู่ความมาศาล และให้ศาลตรวจคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความ แล้วนำข้ออ้าง ข้อเถียง ที่ปรากฏในคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความเทียบกันดู และสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานที่จะยื่นต่อศาลว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้าง ข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกันก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วนข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาท และกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้

ในการสอบถามคู่ความตามวรรคหนึ่ง คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาลถามเองหรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกขึ้นเป็นข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานต่างๆ ที่คู่ความจะยื่นต่อศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุผลแห่งการปฏิเสธได้ในขณะนั้น

คู่ความมีสิทธิคัดค้านว่าประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนดไว้นั้นไม่ถูกต้อง โดยแถลงด้วยวาจาต่อศาลในขณะนั้นหรือยื่นคำร้องต่อศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลสั่งกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบ ให้ศาลชี้ขาดคำคัดค้านนั้นก่อนวันสืบพยาน คำชี้ขาดคำคัดค้านดังกล่าวให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒๖

มาตรา ๑๘๓ ทวิ ในกรณีที่คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันชี้สองสถาน ให้ศาลทำการชี้สองสถานโดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบกระบวนพิจารณาในวันนั้นแล้ว

คู่ความที่ไม่มาศาลนั้นไม่มีสิทธิคัดค้านว่าประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนดไว้นั้นไม่ถูกต้อง เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่สามารถมาศาลได้ในวันชี้สองสถาน เพราะเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ หรือเป็นการคัดค้านในเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในกรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา ๑๘๓ วรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม"

ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

มาตรา ๑๔ ให้ยกเลิกมาตรา ๑๘๓ ตรี และมาตรา ๑๘๓ จัตวา แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๑๕ พระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลกระทบถึงกระบวนพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปแล้ว ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ส่วนกระบวนพิจารณาใดที่ยังมิได้กระทำจนล่วงพ้นกำหนดเวลาที่จะต้องกระทำตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก่อนพระราชบัญญัตินี้ แต่ยังอยู่ในกำหนดเวลาที่อาจกระทำได้ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณานั้นได้ภายในกำหนดเวลาตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
บรรหาร ศิลปอาชา
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชี้สองสถานและระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยานตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม ไม่ช่วยทำให้การพิจารณาคดีสะดวกและรวดเร็วขึ้นตามที่มุ่งหมายไว้ สมควรแก้ไขหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้